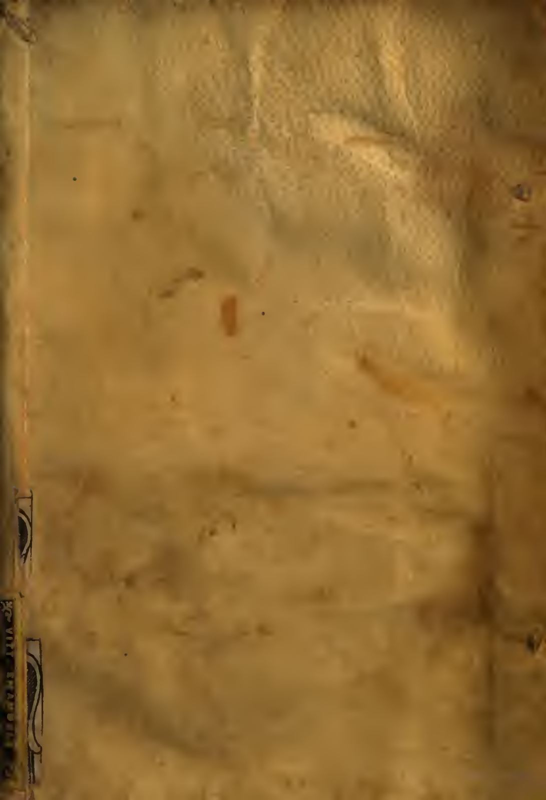

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
8 A
73

FRANCISCI TOPII POLITIANI I. V. D.

Ad Legem Princeps Dig. de Legibus

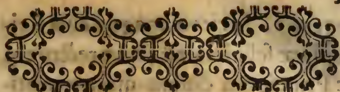
COMMENTARIA.

IN QVIBVS PRINCIPIORVM, ET Quæstionum ferme omnium, quæ ad hanc materiam pertinent, & quæ Iurisperitus, quiq. publicam personam gerit, maxime verò qui clauum Reipublicæ tenet, ignorare nullo modo debet; explicationes non vulgares continentur.

SVPERIORVM PERMISSV.

ROMÆ, Apud Aloysium Zannettum. M.D.XCIV

SANCTISSIMO PATRI ET D.N. CLEMENTI VIII. PONT. MAX.

Franciscus Topius.

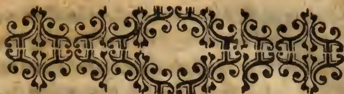
RINCIPES viri Beatissime Pater ad Iustitiam integre obseruandam maxime animũ intendere debent. est enim Princeps imago Dei, omnia recte constituentis, ac

regentis. Idcirco magna eius Reipublicæ felicitas eſt, quæ rectorem ac Principem diuino munere obtinuit, qui communitatis regimini, eiusque tutelæ ad bene, beateq. viuendum ſit omnino ſalutaris. Talis autẽ minime poterit eſſe Princeps, qui hac virtute præditus non fuerit: quæ vnicuique quod ſuum eſt diſtribuit: quæque optimo Principi perneceſſaria eſt: & in cuius adminiſtratione optatiſſimus, ac tranquillus beatæ vitæ ſtatus conquieſcit. Quo factum eſt, vt cum Commentaria in Legem Princeps Digeſtis de Legib. ſuperioribus annis compoſuerim (materia certè, ex qua Iuſtitiæ defenſio, ſi expedite explicetur, ſin minus iniuſtitiæ tyrannis exoritur) ea tibi vniuerſæ Eccleſiæ Pontifici

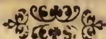
Maxi-

Maximo, Principumq. Moderatori dicare ſim auſus. Accipe igitur beatiſſime Pater has meas lucubrationes, quas ob materiæ grauitatem, & fortaſſe etiam nouitatem; ſicut ſi non vndequaque, ſaltem aliqua ex parte tibi iucundas fore confido; ita & meæ in te obſeruātiæ perpetuum teſtimonium eſſe peropto. Precor interim Cæleſtem Regem, vt quoniam te omnibus, qui bona ſtudia colunt, in Patrem, ac Paſtorem dedit; a quo ſit magna liberalium artium, ac diſciplinarum ſeges, ac prouentus expectandus: & Chriſtianæ Reipublicæ, procellis temporum turbulentiſſimorum adhibuit; quo regente, & protegente Deo, nemo non modò naufragium expaueſcat, ſed neque a recto tra-

mitè declinationem timeat; etiam tibi perpetuam felicitatem elargiatur. Vale.

AD LECTOREM
PRÆFATIO.

SAEPE ego miratus ſum nobiliſſime Lector, quãobrem permulti iuris, tum Cæſarei, tum Pontificij interpretes, Principis poteſtatem tam latè patere affirmauerint, vt non ſolum dixerint: Quod Principi lubet, licet; certè non ſine magno Reipub. detrimento, & interitu; verum etiam: Princeps omnia, quæ ſupra ius, & contra ius ſunt, efficere poteſt; cui nec reſiſti, nec, cur ita facis? poteſt dici, nec vlterius de eius factis dubitari: ad ius quidem hoc etiam trahentes, ſuper quo Princeps po-

testatem nullã habet. mouentur potissimum, quia, vt ipsi inquiunt, Princeps legibus solutus est. l. Princeps. ff. de legib. Igitur si quo modo possem hæc studia iuuare, tentandum duxi, etiam si conatus mihi perire possit. nam & hoc ago, vt doctiores viros ad tam pulchrum laborem reip. præstandum inuitem. Idque libentius facio, quoniam isthæc Principis materia, reliquis omnibus altior, frequentior, & vtilior, vt est; ita incultior, maleq. digesta, & elaborata à nostris relicta est, etiam ab ijs, qui hanc notam iure, & merito alijs inurere visi fuerunt. Neque in vitium mihi vertas, rogo, si sæpe plura ex Aristotele in medium adduxerim; quæ tamen non sine legibus, Iurisperitorumq. auctoritatibus comprobata inuenies, quandoquidem ciuilia iura ex principijs philosophiæ examinanda sunt. vnde Cic. de legib. 1. non à Prætoris edicto, neque à XII. tabulis, sed penitus ex intima philosophia hauriendam censet iuris disciplinam. immo verò litigiosa, inquit, legum ratio, ignoratio iuris potius est, quàm scientia. & in Tusculanis disputationibus: Tu legum inuentrix, (loquitur

enim

enim de philosophia) tu magistra morum, ac disciplinæ fuisti. & Iurisconsultus. ff. de iust. & iur. l. 1. Veram, inquit, philosophiam, non simulatam affectamus. docet Ant. Gallesi. in epist. ad Card. S. Angeli inter legalia eiusdem Gallesii Opuscula, & Sot. in proœm. de iust. & iur. vbi iura ciuilia ex media morum philosophia prodijsse affirmat. & in lib. 1. q. 1. art. 3. quòd explanatio verborum Iurisconsulti morali philosopho incumbit. id quod constanter asseuerat Salomo. in repet. d. l. 1. nu. 31. & rationem assignare videtur. Quintilianus in lib. 12. cap. 2. inquit enim: Magis horum principiorum æqui scilicet, iusti, veri, boni, & his contrapositorum, philosophi, in possessione fuisse videntur. Inde Philosophorum dicta, & præsertim eorum, qui leguntur in scholis, vt Aristotelis, probant l. si pater. ff. de solut. cuius dicta tanquam fontem intellectus ius ciuile sequitur, vt dixit Bal. in l. fin. col. pen. C. de fideicom. libert. Re enim vera partes philosophiæ sibi mutuo opem ferunt: & leges nil aliud sunt, nisi præcepta Iustitiæ, & fœtus Prudentiæ. Iustitia, & Prudentia in lib. de Moribus

expli-

explicantur. Rogo etiam, ne vitio mihi vertas, quòd multa ex alienis auctoribus desum pserim; quæ cum sint nostris incognita, ab illis vtique petenda sint; non multiplicis doctrinæ ostentandæ gratia, vel temere, & nulla de causa, sed quæ propositæ rei apte cohereant, lucemq. illi aliquam afferre possint. quod non modo non improbandum, sed summopere commendandum censeo. video enim hanc legum disciplinam cum reliquis studiis commercij plurimum habere; ita vt ex eis multa passim desumi possint, quæ legitimis etiam quæstionibus ad veritatem facilius obtinendam momenti non parum habeant. Ad legum namque studia, cum iuris ipsa cognitio, teste Cic. de orat. magna, ac difficilis sit; citra bonarum literarum cognitionem frustra quisquam accedit: & operam, vt tritum est sermone prouerbium, & oleum perdit. Id quod etiam nobis suaderi posse videtur ex definitione Iurisprudētiæ, quā tradit Vlp. in l. iustitia. ff. de iust. & iur. quando inquit: Iuris prudentia est diuinarum, atque humanarum rerum notitia, iusti, atque iniusti scientia, cum annotat. per

Salomo.

Salomo. inibi in fine. Quibus accedat D. Hieronymus, vndecumque eruditiſsimus, epiſt. 75. inquit enim. Quia operis mei eſt, & ſtudij, multos legere, vt ex plurimis diuerſos flores carpam; non tam probaturus omnia, quàm quæ bona ſunt electurus. aſſumo multos in manus meas, vt a multis multa cognoſcam, ſecundum illud, quod ſcriptum eſt: Omnia legentes, quæ bona ſunt retinentes; præclare autem epiſt. 84. vbi videndum eſt. Tu velim, optime lector, ſi quid erit in his commentariis, quod ad Dei gloriam, communemq. hominum vtilitatem tibi vſui eſſe poſsit; eo vtare, & ſoli Deo, bonorum omnium auctori gratias agas; ſi quid vero inter legendum occurrerit, aut parum æquabile, aut minus eleganter dictum, illud ingenioli mei tenuitati adſcribas.

FRAN-

FRANCISCI TOPII I·V·D· POLITIANI

Ad l. Princeps. ff. de Legibus COMMENTARIA.

Lex XXXI. Vlpianus lib. XIII. ad legem Iuliam, & Papiam.

Princeps legibus ſolutus eſt: Auguſta autem licet legibus ſoluta non ſit, Princeps tamen eadem illi priuilegia tribuit, quæ & ipſe habet.

SVMMARIVM.

1 *Concluſio latet in ſuis principijs.*
2 *Omne ius potentius eſt in cauſa, quàm in cauſato.*

Prin-

3 *Principijs credendum est magis, quàm conclusioni.*
4 *Scientia legalis per causam procedit.*
5 *Lex non scitur, nisi eius causa sciatur.*
6 *Principium cuiusque rei, potissima pars.*
7 *Quæ malo inchoata sunt principio, vix est, vt bono exitu peragantur.*

Mprimis considerandum est, quòd contextus verborum istius legis, conclusio quædam est.
1 † Conclusio autē est res quædam latens, vti effectus in sua causa, vt per Arist.lib.1.Poster.& facit text.in l.si quis nec causam.ff. si cer. pet.l.1.ff.de auct.tut.l. conditionibus pupillus.ff.de condit. & demonstr. adstipulatur l.digna vox.C.de legib.vbi Castrēs.
2 not.inquit. † Omne ius potentius est in causa, quàm in causato,& repetit in consil. 159. In causa appellationis, in fine.
3 † Sicut enim propter principia credimus conclusioni, statim enim animus visis principijs conclusionem in illis, tāquam in speculo intuetur: simul autem videt speculum, & ea quæ sunt in speculo:

lo: videt enim causam, & quod illius est. causa. Siquidem auctore Arist. 1. Physic Tunc arbitramur scire vnamquamque rem, dum principia prima cognoscimus vsque ad elementa, & repetit Cagnol. in procem. ff. nu. 1. ita effectum propter causam certò cognoscimus. Hinc bellissime Bar. in procem. Instit. sub num. 8. dixit:
4 † Scias; quòd hæc scientia per causam procedit, cum sit vera philosophia. l. 1.
5 ff. de iust. & iure. † Vnde lex non scitur, addit, nisi & eius causa sciatur. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure pat. & l. scire leges. ff. de legib. & Bald. in d. l. 1. col. 1. inquit: Qui vult scire quid rei, oportet nosse principia; in quibus nemo debet errare, & idem dixit in rub. ff. de orig. iur. in fin. & in l. non omnium. in fin. ff. de legib. quia finis infertur ex principio valido, vt inquit idem Bal. in l. cum & minores. col. vlt. C. si aduers. rē iud. refert Neuiza. in cons. 17. in prin. & exornat late in silua nuptia. lib. 1. nu. 199. & dignus est, qui videatur Fort. Garz. in l. 1. nu. 53. ff. de iustit. & iure. Hinc Caius, & Pomponius, facturi legum interpretationem, auctores earum repetunt ab incunabulis Romanæ ciuitatis: quandoquidem is, qui principium

cipium ignorat, is rem ipsam non recte percipit; † cuius potissima pars principium est. l. 1. & 2. ff. de orig. iur. & late Oldra. in cons. 200. in prin. Arist. 1. Ethic. c. 10. & c. 8. vbi inquit: Quocirca plus principium, quàm dimidium totius rei valet. & D. Greg. Nazianz. in orat. de Modestia in discept. obser. in prin. Quandoquidem possibile haud est, inquiens, vt nouissima recte cognosci queant, nisi prius bene considerentur principia. at principiis cognitis, ad omnia recte inferre poteris, vt inquit Fort. Garzi. in l. Gallus. §. & quid si tantum. nu. 307. ff. de lib. & posthu. Eadem ratione Vlpianus explicaturus locos suspecti criminis: Primum igitur, inquit, in l. 1. ff. de suspe. tut. tractemus vnde descendit suscepti crimen; & paulo infra. Sciendum est suspecti crimen ex lege XII. tabularum descendere, hoc est, agnosci per legem puniri: nesciremus enim crimen esse, nisi lex diceret, & D. Paul. ad Rom. 7. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret. & Iustinianus Imp. in Auth. quomo. opor. episc. in prin. Bene & competenter vniuersa geruntur, si princi-

pium

pium decens fiat, & amabile Deo, vt enim monet Arist. in proœ. Phy. & tex. 37. ac alibi sæpe; in omni disciplina primò ea sunt declaranda, quæ sunt principia, & communia fundamenta vniuersæ disciplinæ. & in 8. tex. 22. ita enunciauit: Manente principio, necesse est manere quod continuatur cum eo. deficiēte autem fundamento, nihil superædi-
7 ficari potest, can. cum Paulus 1. q. 1. †. Et quæ malo inchoata sunt principio, vix est, vt bono exitu peragātur, inquit tex. in can. principatus. 1. q. 1. & Arist. in 5. Polit. cap. 1. Neque prætereundus est Polybius lib. 1. Histor. in prin. vbi ita inquit: Nam principio quidem ignoto, vel per Iouem subobscuro, neque ea quæ sequuntur persuadere, aut facere fidem possunt. quòd si vero opinio de principio vera sit, tunc omnis quoque consequens sermo facile auditorum auribus satisfacit.

SVMMARIVM.

1 *Lex Regia fuit causa, propter quam Princeps legibus solutus fuit.*

2 *Legem Regiam tulit Lucius Flaccus Interrex*

de Sylla Dictatore perpetuo.
3 Legem ferre, est auctorem legis esse.
4 Legem ferebat Consul, Prætor, Dictator, Interrex, & Tribunus plebis.
5 Lege Regia Princeps etiam legibus soluebatur.
6 Legis Regiæ fragmentum extat in Capitolio.
7 Lex Regia renouata est in C. Iulio, & post eum in cæteris Imperatoribus.
8 Princeps, dictio in hac l. Princeps Imperatorem designat.
9 Princeps nomen Tyranno non conuenit: sed illi tantum, qui iuste dominatur.
10 Dictatores & Imperatores Romani non erant supremi principes.
11 Principes, qui lege Regia soluebantur limitatam potestatem habebant.
12 Princeps quis & vnde dicatur.
13 Legibus solutus, hoc est, qui legibus minime tenetur
14 Princeps an legibus a se latis subijciatur.
15 Princeps in foro conscientiæ legibus ciuilib. obligatur.
16 Res quo ad existentiam pendent ab agente, non quo ad essentiam.
17 Essentiæ sunt æternæ.
18 Lex quoad existentiam pendet a legislatore non quoad essentiam.
19 Lex quòd obliget, est participatio quædam legis

gis æternæ Dei.

20 *Princeps qui legib. subijcitur, vere liber est.*

21 *Legibus solutus quis esse potest, & tamen subditus remanere.*

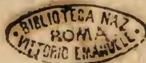
§. PRIMVS.

PRINCIPIA igitur legis nostræ inuenire oportet, si veram, & non simulatam illius scientiam tenere velimus. †. Prin-
1 cipium autem, siue causa, propter quam Princeps legibus
2 solutus fuit, Regia lex esse videtur; † quam Lucius Flaccus Interrex tulit de Sylla Dictatore perpetuo; qua ei summam & plane regiam omnium rerum potestatem in Ciuitatem permisit. nam cum C. Marius Marij septies Cos. F. Consul Præneste per Q. Lucretium, Cn. Papirius Carbo eius collega per Cn. Pópeium, Syllanos duces, occisi essent; eoque modo Resp. ad Interregem redisset; Lucius Flaccus, Interrex proditus, tulit legem, vt quæcunque Sylla egisset:

rata essent, vtque ei omnia licerent. de hac lege Cic. 1. de legibus: Iam verò stultissimum illud existimare, omnia iusta esse, quæ sita sint in populorum institutis, & legibus; etiam ne si quæ tyrannorum leges? si triginta illi Athenięses delectarentur legibus; num idcirco hæ leges iustæ haberentur? nihilo credo magis illa, quam Interrex noster tulit, vt Dictator quem vellet ciuium, indicta causa, impune posset occidere. idem tertia in Rullum; Omnium legum iniquissimã, dissimillimamq. legis esse arbitror eam, quã Lucius Flaccus Interrex de Sylla tulit, vt omnia quæcunque ille fecisset, rata essent. nam cum cæteris in ciuitatibus tyrannis institutis, leges omnes extinguantur; hic Reip. tyrannum constituit. Et Appianus de bello Ciuili lib. 1. Lucius Valerius Flaccus, Interrex a Senatu proditus, destituta Consulibus ciuitate, Carbone, & Mario interfectis, tulit legem, vt Sylla perpetuus Dictator crearetur: & quæcunque is gessisset, rata essent. vnde cum Populus Romanus vidisset, se nihil amplius secundum leges decernere posse, nullumq. in Rep. sibi relictum

esse

esse locum, vt qui arbitratur,rem ad se amplius non pertinere;Syllam Dictatorem, & Principem, qui pleno iure regnaret,creauit.& ita sub Rege fuit. Cuius rei gestæ nullam mentionem fecisse Tiraque oportunum de Iur. Primogen. q. 17.opi 4.num.25. mirum videtur.Plane hoc est,quod recentiores repetẽtes, & Cagnol.in l.2.n. 184. ff. de Orig. iur. inquiunt.Quòd autem scribit Iurisconsultus,siue Tribonianus,vt placet Hotomano in §.lex Inst. de iur.nat. necesse fuisse per vnum consuli ; quasi Senatus omnes prouincias regere nõ potuisset; non est simpliciter accipiendum : nihil enim Senatui in prouincijs regũdis,vel industriæ ,vel tẽporis defuisset, si principes viri in officio remansissent: sed dissimulanda est ea Iurisconſ.conniuentia; qui veritatem historiæ temperando, principem sub quo vixit, offendere noluit: Res enim publica Romana in Principes non vltro, sed vi,& bellis redacta est: & cum nulla esset libertatis spes,Populus Romanus, iam iugum seruitutis ferre assuetus, lege Regia omnem potestatem in Principes transfudit, vt quod necesse erat pati, legis Re-

giæ titulo contegeretur. etsi dicti recentiores,& Cagnolus hoc imprimis de Iulio Cæsare,&Octauiano Aug.qui post Syllam calliditate,& astutia,atque vi rerum potiti sunt, non bene affirmare videantur: quoniam ad legem Regiam, quam Lucius Flaccus Interrex tulit, non respexerunt; quæ quidem ab aucto-
3 re ipsius dicta est: † quippe quòd legem ferre, est auctorem legis esse, Cic. post reditum. legem Tribunus plebis tulit,
4 vt auspicijs &c. † & quia maiores tantum magistratus leges ferebant, Consul. 5. Prætor, Dictator,& Interrex, vt docet Hotomanus in d.§. lex, & Paulus Manutius in Addit.ad Calep. in ver.lex, qui & minorem magistratum addit, Tribunum.5. plebis. nam & ipse legem ferebat. Non autē Regia dicta fuit, quòd ea ad Populum ius creandi Regis pertineret, cum & Augusti tempore non de Rege (nomen enim istud maximo erat odio apud Romanos) sed de vno Principe constituendo ageretur, vt animaduertit Didac. Couar. lib.1.Pract.quæst.
5 cap.1.num.3. † Eadem autem lege Regia Princeps etiam legibus soluebatur, vt not. etiam Salomo.hic,& Muret. in l.
1. in-

1. infra de constit. Princ. Id enim indi-
6 cat lex lata de Imperio Vespasiani †
quæ adhuc prope tota extat in Capito-
lio, e Basilica lateranensi translata ex
ære, vt nouissime testatur Fuluius Vrsi-
nus in Notis ad leges, & Senatus conf.
quæ in veteribus cum lapidibus, ærisq.
tum sculptorum monu. reper. in qua ita
scriptum est: VTIQVE QVIBVS LE-
GIBVS PLEBEIVE SCITIS SCRIP-
TVM FVIT NE DIVVS AVG. TI-
BERIVSVE IVLIVS CAESAR AVG.
GERMANICVS TENERENTVR IIS
LEGIBVS PLEBEIQVE SCITIS IMP.
CAESAR VESPASIANVS SOLVTVS
7 SIT. † Hæc autem lex renouata est in C.
Iulio Cæsare, cum Dictator perpetuus
creatus est. Interfecto Cæsare, cum lege
Antonia Dictaturæ nomen e Rep. in
perpetuum sublatum esset, Augustus, &
post eum cæteri, non quidem Dictato-
res, sed, quod idem re, & effectu erat, Im
peratores perpetui creati sunt l. vnica
infra de offic. Præfect. Præt. Eis autem,
vt primum creati erant, eadem illa lex
renouabatur; sed id postea fieri desitum
est, cum etiam sine eo possent: & omnis
Senatus, ac Populi auctoritas prorsus

 extin-

extincta esset, vt not. Muret. in d. l. 1. Eadem lex appellatur lex Imperij in l. ex imperfecto. C. de testam. & descripta est per Salomo. in lib. 7. de Principatu. Non ignoro, quamplures Iurisperitos affirmare, Populi auctoritatem lege Regia in Octauianum Augustum primò translatam fuisse; inter quos videre est Castrens in l. non ambigitur. ff. de legib. Cagno. & recent. repeten. in l. 2. ff. de orig. iur. Alcia. in l. bona ciuitatis. ff. de ver. sig. Didac. Conar. in lib. 1. Pract. quæst. cap. 1. n. 3. & Resta. Castal. de Imperat. q. 4. n. 1. Alij autem arbitrati sunt, huic rei principium Iulium Cæsarem extitisse, in quorum numero est Aeneas Syluius olim Pius secundus Pont. Max. in lib. de Ortu, & auctorit. sacri Romani Imperij cap. 5. Vent. Cæcus in d. l. 2. §. nouissime ff. de orig. iur. & Mysing. in §. sed quod Principi Inst. de iur. nat. quoniam, vt dictum est, notitiam de dicta lege, quam tulit Lucius Flaccus Interrex minime habuerunt. Nonnulli verò inquiunt Regiam legem idcirco dictam, quòd ius Regis creandi, lege lata, Romulus Rex Populo Romano concesserit, pro vt existimat Corraf. in dib. Mi

scell.

scell.cap. 8.& Ant.Augustinus in lib. de legibus,& Senatus cons.cap.de lege Regia,ac etiam Paul.Manut.in lib.de legibus, vbi affirmat, regiam legem latam esse ineunte regnum Romulo; alio tamen modo.inquit enim:Sed ante omnia Romulus videtur, ne quis vnquam suas leges,aut facta posset infirmare, legem illam,quam Regiam Vlpianus vocat,de suo Imperio tulisse: cum Populus ab eo rogatus,omne suum ei, & in eum imperium, omnemque potestatem contulit. Idem attestatur Frāc. Hotoma. in Indice legum Rom. Regia, inquit, de vnius imperio lata est,ineunte regnum Romulo;qua Populus omnem ei potestatem in se concessit. adductus est autem ad id dicendum ex Liuio lib.34.quando in personam Lucij Valerij Tribuni plebis pro lege Oppia de Matronarum cultu abroganda concionatus,inquit:Ex vtro tādem genere ea lex esse videtur, quam abrogamus? an vetus Regia lex simul cum ipsa Vrbe nata? aut, quod secundum est,a decem Viris ad condenda iura creatis in xij. tabulis scripta? & approbat hanc suam opinionem in Comment.Instit.de Iur.nat.§.sed quod Principi

cipi: De lege autem Regia, inquiens, cognosce ex nostro Indice; vbi nos primi omnium, legem à tam multis, & diligentissimis viris quæsitam ex Liuij lib. 34. & Romanis antiquitatibus, in lucem eruimus. Hotomanum autem secutus fuit Iacob. Cuiac. in §. ius naturale Inst. de iur. nat. gent. & ciu. cum inquit: Lex Regia cum ipsa. f. Vrbe nata. Verum Hotomanus non bene id ex Liuio expressit: Regia namque lex, de qua meminit Liuius, illa certe esse videtur, quam inter leges à Romulo sancitas primum descripsit Dionysi. Halicarnas. lib. 2. hoc modo; Erat autem talis lex; mulierem nuptam, quæ per sacras leges viro coniuncta esset pecuniarum omnium, sacrorumq. esse sociã; quam quidem Lucius Valerius adduxerat contra M. Catonem pro abrogãda lege Oppia. quod videtur etiam annotasse Tiraq. in tract. Cessan. cau. par. 1. n. 44. Plane Regiam legem non esse illam, quam Corras. Manut. et Hotomã. a Romulo latam esse dicunt; vel ex hoc vno cognosci potest, quando prædicta monumenta minime extarent; nẽpe ex ipso legis Regiæ fragmento, et l. 2. §. nouissime. ff. de orig. iur.

Hotomanus verò minus a recto tramite aberrasse videretur, si Regiam legem apud Platonem in Minoe, siue de lege potius se inuenisse dixisset. inquit enim Socrates; Quamobrem in constitutionibus de iustis, atque iniustis, deque Ciuitatis ordine, et gubernandi ratione tractantibus quodcumque rectum est, Regia lex existit: non rectum verò, nequaquam lex Regia, quia scientia deest, esse videretur. quippe cum illegitimum sit. Hanc autem Regiam legem superni Regis imitatricem appellant Orpheus, et Plato, prout Marsilius Ficin. in argumẽ-
8 to ibidem notat. † Princeps autem dictio in hac lege nostra, Principem Romanorum, siue Imperatorem per Antonomasiam designat, vt inquit Aret. in procem. Instit. per illum tex. n. 1. et per tex. in §. Sed quod Principi Instit. de iur. nat. et Pet. Antibo. in tract. de Muner. §. Amodo vers. Tenetur; & est versus: Princeps, Augusta, Iudex, aut officialis; quẽ ponit Accurs. in §. contra autem in vers. Alienare Inst. quib. alie. lic. & est tex. in Nouell. tit. xv. quomo. lice Imperat. id ipsum datur nobis intelligi ex tex. legis nostræ, iuncta l. 1. ff. de constit. Princ. &

tradit

tradit Corne. iurib. prædictis adductus in consl. 1. n. 12. lib. 3. & ante eos Bal. in procem. ff. n. 2. vbi multis modis dictionē, Princeps, exponit; de quó meminit, licet corrupte Curt. Seni. in cons. 73. in
9 fin. † Neque nomen istud, Princeps, Tyranno conuenit; verum illi tantum qui iuste dominatur, glo. in ver. Regum in
10 Clem. de Baptis. † Et quamuis huiusmodi Principes siue Dictatores vel Imperatores non essent vere supremi, & absoluti Principes (licet re, & effectu tales existerent) id quod exemplo Augusti Imperatoris datur nobis intelligi; qui, vt auctor est Dion lib. 56. cum Liuiæ eius vxori donare vellet plusquam lex Voconia permittebat; ad hóc vt firmior esset eius donatio, petijt à Senatu, vt ipse legibus eum solueret. cum multo ante ex publico decreto legibus solutus fuisset. Sed hoc ideo fecit, quia non erat Princeps supremus. Id quod etiam indicare videtur fragmentum dictæ legis
11 Regiæ; † in quo Principis potestatem potius limitatam, quàm absolutam legimus: & quod Princeps non soluebatur omnino omnibus legibus, vt etiam recent. repet. & Salomo. ac Mure. recte quidem

dem hic,& alibi notant,& Ant.Augustinus in lib.de legib.in fine ; licet contrarium receptius esse dicat.quod non mirũ certe ob ignorata principia ; si enim erãt Principes supremi,vt quòd legibus soluebantur? attamẽ nobis satis est tex. in d.l.1.ff.de Const.princ.& in §.sed quod Principi Instit. de iur. nat. quibus accedant tex. in l. 2. §. nouissime ff. de orig. iur. in l. vnic. ff. de offic. Praefec. Praet. in l. vnic. ff. ad legem Iuliam de ambitu. & in l. 1.§.hoc etiam.C. de vet. iur.enucle.quorum auctoritatem in terminis iuris ciuilis necessariam esse, ne-
12 mo est,qui nesciat. † Quis autem,& vnde dicatur Princeps , habetur late in Clem. vnic. vbi Ab.de Baptis. & per Tiraq. de Iur. Primogeni.in praefat. n. 36.
13 † Legibus autem solutum esse Vlpianus accipit pro eo , quod est non teneri , vt
14 Budae. hic notat. † An vero Princeps legibus subijciatur(diximus enim quòd Princeps legibus solutus fuit per Populum Romanum , seu per legem Regiam ; quicquid dixerint nouissimi Senẽses in hac l. Princeps, & quidem etiã contra verba ipsius textus ; quando inquit : Princeps tamen eadem illi priui-
legia

legia tribuit, quæ & ipse habet) nunc autem an legibus à se latis solutus sit. Respondēdum est, quòd non potest Princeps suis legibus obligari, cum non sit ipse se ipso superior: & solum a superiose inferioribus leges ferantur: Dicere namque: Princeps suis legibus tenetur; hoc nihil aliud esset, nisi Principem subditum esse suæ voluntati, a qua leges ciuiles, quas ipse condit, dependēt. Declaratur tamen hoc minime locum sibi vendicare in lege, quæ honestatem, et rationem naturalem, non autem ciuilem, in se continet: a dicta namque lege Princeps minime solutus est, vt dicemus in §.8.n.4. qaicquid de æquitatē naturali sine radice veræ doctrinæ dixerit sfort. Od. de Restit. in integr. q. 1 5. art. 1. vt ex ijs quæ docet Arist. 5. Ethic. cap. 10. et in specie Albert. Bolog. de lege Iur. et Aequit. cap. 30. n. 5. facile unusquis-
15 que cognoscere poterit. † Quantum uerò attinet ad Dei iudicium, siue in foro conscientiæ, Princeps legibus humanis et ciuilibus obstringitur; iuxta D. Tho. doctrinam 1.2.q.96.art.5. in resp. ad tertium, ubi inquit, quòd Princeps legibus solutus non est, quantum ad uim dire-

ctiuam legis, licet solutus sit quantum ad vim coactiuam ipsius. nam, vt ait ibi Caietanus; ex quo lex est condita a potestate Principis, vis directiua dirigitur, obligando in foro consciẽtiæ auctoritate legis æternæ absque quacumque operatione Principis. quod nõ accidit in vi coactiua quoad eius operationem: cum frustra sit illa potentia, quæ non reducitur ad actum: non enim superiorem habet. Accedat ad maiorẽ
16 intelligentiam, † quòd sicut res cæteræ, quoad existentiam pendent ab agen
17 te, non quoad essentiã † essentiæ enim sunt æternæ: sunt enim quædam partici
18 pationes possibiles diuinæ essentiæ; † vt Theologi docent rectè quidem, vt pleraque alia omnia, ita etiã lex quoad existentiam pendet a legislatore. non enim erit lex, nisi dictetur ab eo, qui habet auctoritatem: at quoad essentiam
19 non pendet: † quòd enim lex obliget, est quid æternum, et immutabile, et participatio quædam legis æternæ Dei; quæ est ptima, et summa regula. et quod lex obliget in conscientia tradit late Didac. Couar. in constit. Alma mater par. 1. §. 1. n. 4. et D. Thomam refert, et sequitur

tur

tur Felin.in cap.1.n.34.de constit.& ante eum idem affirmauit Ioan. Mona. in c.vni.in extrauag.de dol.& contu.in vltim.scholio,et Salomo.hìc, et Agapetus ad Iustinianum Imp.cap.27.quando,inquit: Tibi ipsi custodiendi leges impone necessitatem, cum non habeas in terris,qui te possit cogere; et declarat Alberic. in hac l. Princeps in fine: Est autem,inquit,notandum,quod legislator, et subditi diuersissime ad obseruantiã legis tenentur,nam subditi tenentur,necessitate coactionis,legislator sola voluntate promotionis boni communis: non enim imperat sibi, vel cogit se ipsum, vt infra de arbitr. l. pen. Quò spectare videntur tradita per Fort.Garzi. in l.Gallus §.et quid si tantum.n. 295. ff. de lib.et posthu. Est autem hìc adnotandum, vt Caietanus inquit adamusim in d.art. 5.quòd ex suppositione,quòd Princeps legem voluerit, obligatus remanet: et non minus liber quoad velle, et nolle; sed quoad bene, vel male velle
20 quod in lege positum est. † Ex quo datur intelligi,perpende quæso,quòd cum dicimus, Principem legibus subijci; nõ inde enunciamus, quòd Princeps vere

liber non sit, immo magis eius perfecta libertas earum directione iuuatur. id quod perspicuum fit ex iis, quæ tradit D. Anselmus de libero Arbitrio cap. 1. vbi ita inquit: Quæ tibi voluntas liberior videtur, illa, quæ sic vult, et potest non peccare, vt nullatenus valeat flecti a non peccandi rectitudine; an illa, quæ flecti aliquo modo potest ad peccãdum? Resp. cur non sit liberior illa, quæ ad vtrumque se habet, non video. an non vides, quoniam qui sic habet, quod decet, et quod expedit, vt hoc ammittere nequeat, liberior est, quàm ille, qui sic habet hoc ipsum, vt possit perdere; et ad hoc quod nõ decet, et nõ expedit, valeat adduci? ita D. Anselmus. Cui accedat, quòd legibus solutus quis esse potest; et tamen subditus, illi, qui eum legibus absoluit, remanere. exemplum est nob. magnus Põpeius, qui, vt refert Plutarchus in eius vita, legib. omnibus per quinquennium a Populo Romano solutus fuit: sed nihilominus sub imperio et absoluta illius potestate relictus est. Quod igitur fundamentum legis nostrę est; id nisi fallor, iactũ esse, videmus.

SVMMARIVM.

1 *Tituli, quibus homines regna, atque imperia possidere solent, plures sunt.*

2 *Potentia actiua, est principium agendi aliud.*

3 *Potentia actiua est causa, vt exequens id quod voluntas imperat, & ad quod scienta dirigit.*

4 *Potestas Principis iuris facultatem denotat, quæ iurisdictionem tam voluntariam, quàm contentiosam comprehendi.*

5 *Potestas Principis non est nisi ad bonum, cogni tum per intellectum, electum per voluntatem, & exequibilem per ipsam potentiam.*

.§. SECVNDVS.

ONCEDAMVS igitur, Principem legibus nō teneri, et liberum esse. diximus enim, quòd lege Regia Populus Romanus ei, et in eū omne suum imperium, et potestatem concessit: quòdque eadem lege Regia legibus solutus fuit: ac insuper quòd legibus etiam a se latis minime ob-

obstringitur, prout infra latius explicamus; et videamus, id quod oportune se nobis offert, quousque Principis potestas se extendat. Neque me fugit; quòd Tituli, quibus homines Regna atque Imperia possidere solent, plures sunt; Ius belli, successio hæreditaria, electio populi, et alij, quos ponit Robert. Bellar. in lib. de Translat. Imperij a Græcis ad Francos cap. 7 in prin. et late Franciscus a Victoria in priori Relectione de Indis nouiter inuentis sect. 2. dicat quicquid vult, Fernand. Vasq. in lib. Quæst. Illustr. cap. 7. Sed cũ de absoluta Principis potestate, quam tex. legis nostræ nobis ob oculos ponit, agendum sit, quod iuris in omnibus statuendum sit, apparebit. Neque arguendi sumus, si de potestate Principis disputare audeamus, cùm Imperatori, et Sum. Pontifici a Deo potestates limitatę sũt, ita exorditur Alex. in cons. 106. lib. 2. vbi plura in hanc sententiã adducit, et pulchre Ias. qui de Sum. Pont. uerba facit in cons. 145. sub n. 3. lib. 2. et late per Craue. de Antiq. temp. par. 1. in prin. n. 58. Illud autem primum omnium constituere oportet, si huiusmodi inuestiga

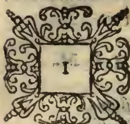
tio recte sit processura, quòd potentia
2 actiua,† (quæ nihil aliud est, quàm principiũ agẽdi aliud, vt Philos perhibet in 5. Meta. et Caiet. 1. 1. q. 96. art. 5. in fi. qui proprie accedendo ad rẽ nostrã inquit: Potestas gubernatiua est principiũ dirigendi in aliud, inquãtũ aliud, ut patet in 5. et 9. Meta. et per Bal. in cons. 326. n. 2. li. 1. et Mart. Nauar. in c. nouit. in 3. not. n. 83. de iudic. in proprijs terminis definit, esse facultatem propin-
3 quam ad aliquid agendum) † est causa ut exequens id quod uolũtas imperat, et ad quod scientia dirigit, vt declarat D. Thom. in. 1. par. q. 19. art. 4. in resp. ad quartum, et q. 25. art. 1. in resp. ad quartum, et q. 1. de Potẽtia Dei art. 5. et per Bald. in d. cons. 326. n. 2. Quibus præcognitis ponenda est conclusio: Potestas,
4 seu potentia Principis,† (quæ, ut Nauarrus tradit ubi supra, accipitur pro auctoritate siue facultate iuris, comprehendente iuridictionem tam uolunta-
5 riam, quàm contentiosam)† nõ est nisi ad bonum cognitum per intellectum, electum per uoluntatem, et exequibile per ipsam potẽtiam. quod quidem tum uiribus, tum rationibus, et auctoritati-

bus,iuxta.l.labeo uerf.ſed ſi magnopere.ff.de ſuppell.lega; pro ingenioli mei tenuitate demonſtrare,et confirmare, Deo dante,conabor.

SVMMARIVM.

1 *Id poſſumus,quod de iure poßumus.*
2 *Poſſe peccare,non eſt aliquid poſſe.*
3 *Omnipotens ille ſolus vocatur; qui non poteſt peccare.*
4 *Princeps non alind uult, niſi quod ſua iura volunt.*
5 *Princeps non intelligitur alicui uoluiſſe facere præiudicium.*
6 *In Principem translata eſt poteſtas legitima.*
7 *Princeps non poteſt facere, niſi quod iuſtum, eſt,& bonum.*
8 *Effectus quemadmodum ſine cauſa,ita Imperator ſine iura eſſe non poteſt.*
9 *Quod ſeruata boneſtate fieri non poteſt, uinculum reputatur.*
10 *Princeps debet uiuere ſecundum leges; quia ex lege eius pendet auctoritas.*
11 *Princeps pro communi hominum utilitate creatus eſt.*
12 *Finis humanæ legis,eſt hominum utilitas.*
13 *Finis humanæ legis bonus eſt.*

.§. TERTIVS.

1 D † igitur possumus, ut disputationem aggrediamur, quod de iure possumus. l. nepos Proculo. ff. de uerb. sig. l. in eadem. ff. ex quib. cau. maio. l. non aliter. ff. de usu, et habit. text. pulcherrimus in l. filius. ff. de condit. instit. ubi Paulus ita inquit: Nã quæ facta lædunt pietatem, existimationem, uerecundiam, et ut eleganter dixerim; quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse, credendum est; tex. not. in can. faciat 22. q. 2. can. Aggatosa in fin. 27. q. 2. gloss. in clem. sæpe in uer. poterit de uerb. sig. et in can. ult. §. chari-
2 tas de pœnit. dist. 2. ubi habetur: † Posse peccare, ut Augustinus ait, non est aliquid posse; immo aliquid non posse.
3 † unde ille solus uocatur omnipotens, qui hoc non potest: quia omnia potest; quæ posse, est aliquid posse. repetit glo. in c. firmiter in uer. omnipotés. de sum. Tri. et fid. cathol. et est gloss. not. in extrauag. unic. in gloss. magna de dol. et contumac.

contumac.quæ ita dicit:Potētia,et potestas sunt de genere bonorum: et posse malum,non est posse, sed non posse: et Princeps iuris compedium,et potestatem trahere non potest ad iniquum dispendium.l.cum qui C.de usucap.pro empt.arg.l.1.in 2.resp.ff. de offic. Pro-
4 cons. † Inde dicimus, non aliud vult Princeps, nisi quod sua iura uolunt. §. omnis Auctẽn.de iudicib.l.fin.C.si cōt. ius,uel util.pub. l. ex facto,ubi Ias. in 4. not.ff.de uulg.et pupil.subst.cap.audita de restit.spoliat.adductum per Bald.in
5 consi.121.num.2.lib.1. † Itē Princeps non intelligitur alicui uoluisse facere præiudicium.l.2.§.meritò, et.§.si quis a Principe.ff.ne quid in loc.pub.c.ex tuarum de auct.et usu pall. et ponit Alc.in reg.3.præs.xi.cui addo cap.quamuis de
6 rescripl.in 6. † Et in Principem potestas legitima translata est. l.1.ff.de cōstit.princip.quam adducit Alc.in resp.
7 209.num.7. † His ergo iuribus probatur: quòd Princeps non potest facere, nisi quod iustum,et bonum est. Quibus accedat etiam atque etiam tex.in l. digna uox.C.de legib. inquit enim Constantinus Imper. Digna uox est maie-

state regnantis, legibus alligatum se profiteri: adeo de auctoritate iuris nostra pēdet auctoritas. & re vera maius Imperio est, submittere legibus principatum. O digna vox, o vox digna, e cælo allata, & tanto Imperatore digna. dicit enim si recte percipiatur, & animi perturbationes illam non
8 impediant: † Quemadmodum effectus sine causa, ita Imperator sine iure esse nō potest, prout apposite quidem Pau. Castrens. ibi. n. 3. tam eleganter, quàm vere dixit, et Cinus ibidē: Honos est esse
9 in tali ligamine, et dedecus extra: † nam quod salua honestate fiei nō potest, uinculum reputatur l. in eadem. ff. ex quib. cau. ma. repetit Ang. in d. l. digna uox, & late comprobat Rip. in Rub. de constit. num. 17. Inde Bald. in compend. ipsius
10 legis digna vox: † Princeps debet viuere secundum leges, quia ex lege eius pēdet auctoritas. adstipulatur Alexan. Imp. in l. ex imperfecto. C. de testam. vbi ita inquit; Nihil tam proprium Imperii est, quàm legibus viuere. ergo improprium est suo arbitrio viuere, argumentatur Salomonius in lib. 6. de Principatu. in eadem sententia sunt Diui Seue-
rus

rus,et Antoninus in §.vlt.Insti.quib.per miss.est fac.testa.vbi Theophilus ita inquit: Quam quidem uocem,adeo diuinam,sæpe in ore habere oportet,et post eos Paulus in l.ex imperfecto.ff.de lega. 3.ac etiã Vlpianus in l.Papinianus.§. si Imperator ff.de inoffic.testa. vbi Bald. sic inquit: Nota quòd Imperator vritur legibus in suis causis; et idem in Deo dixit gl.Atqui satis hoc etiam compro-
11 bari posse videtur: † quippe quòd Princeps ad commune bonum,et pro communi vtilitate potens creatus est l.1.§. nouissime,ibi: Vt necesse esset Reipub. per vnum consuli. ff. de orig.iur. l. 1. ibi: Regimentis Reipub.ff.de offi.Præfec.Præt.tex.in cap.1.de prohi.feu. alie. per fed.vbi Imperator ita inquit: Quoniam Imperialem decet solertiam, ita Imperii curam gerere, et subditorum cõmodum inuestigare, vt Imperii vtilitas incorrupta persistat,& singulorũ status illæsus seruetur. l. 1. C.de nou.Cod. fac.l.vnic.C.de Iustinia. Cod.cõfir.& in titulo de emẽd . Cod.l.unic. C.de Senatuscon.Clau. toll. et est text.pulcherrimus in l.vnic.§.fin.C.de caduc.toll. vbi Iustinianus Imperator ita inquit: Nec augu-

augustum priuilegium exercemus, sed quod cõmuniter omnibus prodest, hoc Reip.nostræ præferendum esse censemus: nostrum esse subiectorum cõmodum imperialiter extimamus. Id quod in singulis fere Auctenticorum titulis repetit; præcipue uerò in titu.de Quæstore,de Appellat.Vt neque Miles, Vt diui.iussio. Vt nulli Iudic. et Vt diffe. Iudic. quibus in locis hoc præclare ha-
12 betur. † Finis namque humanæ legis est hominũ utilitas l.nulla.ff.de legib. hoc est salus eorum,morumque suorum institutio,ut tranquille, et feliciter uiuant. et refertur in can.erit autem distin.4.quibus concinit tex.not. in can. Apibus 7. q. 1.et in c.cum non liceat de
13 rescrip.† Finis autem prædictus bonus est,& bonum in se cõtinet,vt post alios tradit Mart. Nauar. in can. cum minister 23.q.5.sub.nu. 29.Iure igitur probatur,Principem ad bonum potentem esse,et pro communi hominum vtilitate creatum fuisse.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Regimen est opus rationis.
2 Potestas est ratio practica.
3 Potentia rationalis est indeterminata ad unũ.
4 Potentia naturalis est determinata ad unum.
5 Potentia rationalis est contrariorum.
6 Contrarta simul effici non possunt.
7 Potentia rationalis non determinatur in actũ, nisi per electionem.
8 Electio omnem potestatem determinat ad unũ.
9 Electio est voluntatis.
10 Voluntas in pluribus est vertibilis ad malũ.
11 Electionem bonam facit uirtus, & perfectio; malam uero uitium.
12 Voluntas etsi malum possit eligere, hoc tamen non pertinet ad eius potentiam, sed ad eius impotentiam.
13 Aristoteles appellauit qualitates naturales impotentias.
14 Voluntas est impotens, quatenus malum eligit.
15 Quòd Voluntas possit malum eligere, non repugnat libertati arbitrij.
16 Velle malum non est libertas, sed quoddam libertatis signum.
17 Virtus est ultimum potentiæ.

18 Gu-

§. QVARTVS.

ERVM ſuperius dictis, vt tota hæc res, de qua eſt a nobis diſputatio inſtituta, illuſtrior fiat, rationes addendæ ſunt. Et imprimis omnium præ-
1 cognitum eſſe crediderim, † omnem cuiuſque rationis. & ordinis gubernationem, ſeu regimen maxime pertinere ad rationem, eſſeq. rationis opus. hinc videmus ita natura comparatum eſſe, vt quæcunque ratione pollent, natura etiam magis imperare, & regere. vnde hominum genus omnibus alijs animantibus imperat, quæ rationis capacia minime exiſtunt. inter homines uero ſe-

nes

nes regunt, ac gubernant iuniores; uiri fœminas. sic in vnoquoque qui seruat ordinem a natura institutum; ratio sensui, & anima corpori imperat, can. est ordo 33. q. 1. late Tiraq. de legib. conub. lib. 1. nu: 47. ac deinceps, et etiam uidere est apud Arist. lib. 1. Polit. qui est auctor locupletissimus. Cum igitur regimen sit opus rationis, utique exploratissimum esse oportet, potestatem, seu potentiam appellare malueris, rationis es-
2 se, id est, qua vtimur cum ratione † quæ nimirum ratio practica est, seu actiua: quæ constituto fine certo conuenientibus fini medijs, & instrumentis, conatur eos, qui regimini illi subduntur, ad præstitutum finem, seu bonum perducere.
3 † quæ quidem potentia rationalis, cum sit indeterminata ad differentiam po-
4 tentiæ naturalis, † quæ est determinata ad unum, vt dixi ex Arist. 9. Metaph.
5 † immo cum eadem potentia sit contra
6 riorũ: † contraria vero simul effici non valeant; sequitur, quòd non prodeat
7 in actum, scilicet vt agat aliquid, † nisi fuerit determinata ad vnũ aliquod per
8 electionem. † electio igitur potestatem omnem rationalem determinat ad vnũ

9 aliquod quodpiam, quod efficit. † ele-
ctio verò est voluntatis; quæ ob sui im-
10 perfectionem †, vt in pluribus est ver-
tibilis ad malum; ideoq. & bene elegit,
11 & male. † bonam electionem facit vir-
tus, & perfectio: malam uero electionē
12 facit vitium, & imperfectio. † Neque
hoc, quòd male possit eligere volūtas,
pertinet ad eius potentiam, sed ad im-
potentiam: quemadmodum non est in
potestate corporis, quòd queat ægrota-
re, sed impotentiæ, & imbecillitatis;
sic etiam non est potentia cruris, quòd
13 possit claudicare. † quamobrē in Præ-
dicamento Qualitatis Aristoteles ap-
pellauit huiusmodi qualitatis natura-
les, non potentias: sed impotentias.
14 † Igitur est impotens voluntas, quate-
nus malum eligit; atque potest id elige-
re. at quamuis voce dicamus, volunta-
tem posse malum eligere, re tamen po-
15 test ob impotentiam. † Neque hoc pro-
pterea repugnat libertati arbitrij: nā
16 † velle malum, non est libertas, nec pars
libertatis; quamuis sit quoddam liber-
tatis signum, vt inquit D. Thom. qui
hac de re rationem etiam assignat in q.
de Volunt. art. 6. & ostendit egregie D.

Ansel. in Dialogo de libero Arbitr. cap.
17 1. Præterea addiderim ego † Virtus est vltimum potentiæ, vt inquit Arist. in 1. de cælo tex. 106. vnde tunc actus dicitur perfectus, & absolute bonus, quando ponit potentiam in suo complemento, sicut scire intellectum, & obedire faciliter rationi concupiscibilem, vt inquit D. Thom. in 3. sent. dist. 23. art. 2. in resp. ad tertium. Tunc igitur actus voluntatis, & imperij ipsius Principis dicitur bonus, quando oritur ab habitu, qui ponit actum uoluntatis in sua perfectione; quæ est, ut uoluntas a ratione dirigatur: nō autem a ratione deficiat. Quòd autem potentia Principis sit ad bonum publicum, & pro communi hominum utilitate, hac ratione probari
18 posse uidetur † Gubernatio namque nihil aliud est, quàm directio gubernationis ad finem; qui est aliquod bonum, vt inquit D. Thom. in 1. par. q. 103. art. 1.
19 & 2. et supra ostensum est. † in gubernatione autem duo sunt consideranda, ut in d. q. 103. art. 6. ratio. 5. gubernationis; quæ est ipsa prouidentia, et executio. quantum igitur ad rationem gubernationis pertinet; Deus omnia im-

mediate gubernat: quantum verò spectat ad executionem gubernationis, Deus quædam mediantibus alijs, nempe Principibus, ac rectoribus Mundi, moderatur, vt late prosequitur Cassane: in Catal. glor. Mun. par. 5. considerat. 1. Alia etiam ratione idē probatur, quam proprie ad rem nostram adducit Sot. de Inst. et iur. lib. 4. q. 4. art. 1. quæ talis est;
20 † Deus per naturam dedit rebus singulis facultatem se conseruandi, suisq. resistendi contrariis; non modo quantum ad incolumitatē temporalis salutis, uerum per eius gratiam quantum ad prosperitatem spiritualis: hanc autem homines facultatem cum exequi cōmode dispersi nequirent, adiecit eis instinctum gregatim uiuēdi, ut adunati, alij alijs sufficerent. Congregata uero Respublica, neutiquam poterat se gubernare, hostesque propulsare, malefactorumque audaciam cohibere, nisi magistratus deligeret, quibus suam tribueret facultatem. nam aliàs tota congregatio sine ordine, & capite; neque unum corpus representaret, neque ea prouidere posset, quæ expedirent. ergo eadem ratione doctæ Respublicæ
aliæ

aliæ annales Consules, aliæ alias publicarum administrationũ formas sibi instituerunt. atque adeo iure quælibet potuit, ac debuit, vbi expedire cognouisset, totam potestatem, et imperium in vnum regem, qui secundum Aristotelem optimus genere suo est Principatus, transferre, ut.l.1.ff. de constitut. Princ. sancitur. ita Sotus; qui idem affirmat in.4.senten.dist.20. art. 1. Ecce quemadmodum publica ciuilis pote-
21 stas ordinatio Dei est; † non quod Respublica non creauerit Principes, sed quòd fecerit diuinitus erudita. Hanc autem rationem Sotus pluribus sacræ scripturæ auctoritatibus comprobat, atque exornat, et eximie D. Tho. in lib.
22 1.de Regim. Princip.cap. 1. † Præterea in Regimine, et Principatu duo considerantur, vnum est finis, quē Princeps intendit, alterum potestas perducendi ad finem eos, quorum Princeps est. finis Principis est, vt homines fœlices reddat. potestas autem est, qua eos ad commune bonum, iustitia illa vniuersali, quæ omnis virtus dicitur, mediante pertrahit, et auertit a malo. Concludendum est igitur, rationibus demō-

strari ad bonum, et publicam hominum vtilitatem creatum esse principem.

SVMMARIVM.

3 *Princeps est Mundi dominus quo ad bonũ, non quo ad malum.*

4 *Plenitudo potestatis est ad bonum, & non ad malum.*

5 *Princeps non potest facere legem, quæ contineat quid inhonestum, aut iniustum.*

6 *Lex est sanctio sancta, iubens honesta, prohibens contraria.*

7 *Princeps non potest mihi auferre dominium rei meæ.*

8 *Princeps habet iurisdictionem a Deo.*

9 *Potentia aliqua dicitur esse perfecta, quando defectus potentiæ non potest.*

10 *Quæ sunt secundum legem, dicimur poße agere; quæ autem sunt contra legem, dicimur non posse.*

11 *Gn. Pompeius, Pompeij filius, potentia sua nunquam ad impotentiam vsus est.*

12 *Homo est optimum animalium, si fuerit recte institutus; pessimum autem omnium, si fuerit malis moribus præditus.*

13 *Sæua est iniustitia, ferens arma.*

14 *Homo fert arma per innatam prudentiam.*

15 Re-

15 *Regimen omne,omnemque Principatum, ob commune bonum, publicamque hominum vtilitatem inuentum fuisse auctoritatibus late probatur.*

16 *Princeps utilitatem subditorum propriæ anteponere debet.*

17 *Regnum non est propter regem, sed Rex propter regnum.*

18 *Principes a Deo creati sunt,non ut propria lucra quærant,sed publicam populi utilitatem procurent.*

19 *Rex dicendus est,qui Ciuitates,et homines fælices reddit.*

20 *Rex prodesse,& non obesse debet.*

21 *Princeps in operibus suis debet intendere bonum gentis, quod est diuinius,quàm bonum singulare.*

22 *Dominatus unius,vtilitati omnium consulens, vocatur regia potestas.*

23 *Regia potestas in eo comparata est, ut in populo bonum esset præsidium.*

24 *Principis merces,honor,& gloria.*

25 *Symbolum nonnullorum Principum.*

26 *Rex in quo differat a Tyranno.*

27 *Princeps est tutor Reipublicæ.*

28 *Epaminondæ dictum,memoria dignum.*

29 *Regis est, vitam suam pro his, quibus regnat, opponere.*

30 *Princeps est pater communis.*

31 *Regis nomen non dignitatis solum, sed officij quoque est.*

32 *Regnum est splendida seruitus.*

33 *Cæsari omnia licent; quomodo intelligendum sit.*

34 *Bonum commune dicitur potentia.*

35 *Principis simulacrum, ab Aegiptijs repræsentatum.*

36 *Iustitia legis finis est.*

37 *Publica ciuium utilitas, communeque bonum est, quod æquabiliter æquum est.*

.§. QVINTVS.

HIS hactenus discussis, quæ sunt luce meridiana clariora; sequitur vt a cultoribus huius veritatis, tanquam a testibus, non vt ab assentatoribus, eorúmque commentitijs, futilibusque sententijs veritatem exigamus.

1 mus. † Potestas igitur, legitime posse dicitur: non enim possumus, quod cum iniuria possumus; nam hæc posse, potentia non est, sed deficientia quædam.

2 tia non est, sed deficientia quædam. † Et ideo Deus omnia potest, tamen pecca-

re

re non poteſt, ita dixit Bal. in conſ. 326. num. 3. lib. 1. & egregie Corne. in conſil.
3 181. lib. 1. † Vnde idem Bal. in conſi. 327. n. 3. lib. 1. Illud quod dicitur, principem eſſe Mundi dominum, intelligitur quoad bonum, nõ quo ad malum; ne inde naſcantur iniuriæ, vnde iura naſci oportet, contra l. meminerint. C. vn. vi. idem in Principe arguit Fulgoſ. in cõſi. 61. col. pen. Curt. Seni. in conſi. 73. num.
4 27. & Craue. in conſ. 233. ſub n. 3. † Ineſt enim plenitudo poteſtatis in diſpoſitione bonitatis, non autem prauitatis, vt inquit Craue. de Antiq. tẽp. par. 1. ſect. 1. n. 3. ob id quando Princeps aliquis vtitur plenitudine poteſtatis ad malum, addit ipſe, dicitur plenitudo tempeſtatis, iuxta dictum Card. Mediol. in Clem. paſtoralis de re iud. quem refert Socin. in conſi. 20. col. penul. lib. 3. cum aliis, de quibus late ibi per Craue. cui addo Socin. Iun. in conſil. 65. lib. 2. Marc. Mant. lib. 1. Com. loc. 12. Fernand. Vaſqu. lib. 1. Controuerſ. Illuſtr. cap. 15. nu. 17. vbi plures in eandem ſententiam adducit. Accedat nunc Bar. in l. fin. nu. 2. C. ſi cõt.
5 ius, vel vtil. pub. vbi ita inquit: † Princeps non poteſt facere vnam legẽ, quæ

contineret vnum inhonestum: est enim
6 contra substantiam legis: † lex enim est
sanctio sancta, iubens honesta, prohibẽs
7 contraria.l.2.ff.de legib. † Eodem modo, addit, si vellet auferre mihi dominiũ
8 rei meæ iniuste, non posset; † quia Princeps habet iurisdictionẽ a Deo, Aucten. Quomod.opor.Episc. in prin. Sed Deus nõ dedit ei iurisdictionẽ peccandi, neq. auferendi alienum. et consonat Ab. in c. venerabilem n.18.de elect. et Rip. in c, si quando in 4.not. de rescrip. egregie autem Craue. in cons.241.n.21. Fulgos. in cons.61. et Card. in consi. 142. late autẽ Fernand. Vasq lib.1. Controuers. Illustr. cap.27.num. 1. et demonstrat hanc veritatem Boethius in aureo opus. de Cõsolat. Philos. lib. 4. pros. 2. subtilissime autem, ac diuine Socrates apud Plat. in lib. Gorgias, siue de Rhetorica. Quibus omnibus obuiã prodeant veritatis propugnatores Magister sent. locuples auctor, in lib.1.distin.42.& ibi late D. Tho. D. Bonauent.& Gab. Biel. D. Thom. in 1. par. q.25.art.3. in 22.q. 185. art.3. in q. de Poten. Dei art.7.& in lib.2. Cont. Gẽt. cap.25. Alex. de Ales in 1.par.sum.q. 47. memb.3, et q.22.memb. 2. egregie autẽ D.Chry-

D.Chry.in Symb.Apof.hom.28.to.7.cui addo Plin.lib.2.hift.nat.cap.7.et cõfert prædictis D. Thom.in q.de Poten.Dei art.6.in concluf.vbi ex mente Arifto.5.
9 Meta.inquit: † quòd potentia aliqua dicitur effe perfecta, quando defectus potentiæ, vt eft poffe deficere, poffe pec
10 care,& alia huiufmodi,non poteft; † et quòd ea, quæ funt fecundum legem, dicimur poffe: quæ autem funt contra legem,dicimur non poffe: quia non bene fierent,& in 1.fent.diftinct.7.q.1. art.1. Potentia actiua eft vis quædam,per quã aliquid alteri fe cõmunicat, quòd perfectionis eft,&D.Greg.Nazian.in Orat. 4.de Theolog.inquit: Aliquid fieri dicitur fecũdum æquum:quod.n. minime eft æquum, nec rationi confentaneũ, dici
11 folet;fieri non poffe.† Hinc Velleius Paterclus hiftoriæ Romanæ liber 2.elegãter dixit Gn.Põpeius, Gn. Pompeii filius,potentia fua nunquam ad impotentiam vfus. Neque idcirco Princeps non habet potentiam, fi ipfe male utatur; immo quoniam habet,Arift. in 1. Polit.
12 cap.2.inquit,† hominem effe optimum animalium,fi fuerit recte inftitutus: itẽ effe pesfimum omnium, fi fuerit malis

moribus præditus. adfert huius rei ra-
13 tionem. † Sæua namque est iniustitia, fe-
14 rens arma: homo † autē fert arma per
innatam prudentiam. homo igitur cum
male utitur prudentia, est pessimum
animalium; non quia careat tunc poten
tia illa naturali prudentiæ, quinnimo
habet; et idcirco est pessimum. Sic Prin-
ceps, cum male utitur potentia, non ca-
ret prædicta potentia; immo habet, &
ob eam rem populo est perniciosus, ut
inquit. Covtare. de Potest. Pontific. in
Composit. et est text. ad hoc not. in cap.
15 pen. de dol. et contum. † Quòd autem
omne regimen, omnisque Principatus
ob commune bonum, publicamq. sub-
ditorum utilitatem iuuentus, creatus,
& receptus fuerit, affirmat Bar. de Re-
gim. Ciuit. nu. 22. in Auctent. de Hæred.
et falc. in prin. nu. 4. & in tract. testimo.
n. 86. Bald. in l. 1. §. nouissime. ff. de orig.
iur. qui alibi dixit: Principatus, sicut Iu-
stitia, ad alium est; quem adducit Salo-
mo. in lib. 3. de Principatu, ubi in eandem sententiam plura adducit. et late,
ac multa cum grauitate ea de re disse-
rit Alber. hic num. 8. et in l. decernimus.
C. de sacrosan. eccl. egregie autem in d.
l. digna

l.digna uox num. 1. et 2. inquit enim,
16 † quòd Princeps vtilitatem subditorum propriæ utilitati anteponere debet, idem dixit Luc. de Pen. in l. militarib. C. de Decurionib. lib. 10. & Cagno. in Epist. de Vita, & regim. boni Prin. num. 12. Boer. de Auct. mag. concil. nu. 131. et subscripsit Alfons. Guerrerius in Thesa. Christ. Relig. cap. 54. num. 1. & num. 91. ubi nu. 52. uers. item notate, inquit,
17 † quòd regnum non est propter Regem, sed Rex propter Regnũ, quia Deus constituit Reges, ut recte gubernarent, et unumquemque in suo iure conseruarent. quò quidem finis recti Regiminis spectat. id quod dixit Natt. in cõs. 179. num. 13. lib. 1. Est ergo Principatus, inquit, propter populum, non populus propter Principatum, et Ioan. Gers. in tract. de orig. iur. et leg. considerat. 13. in 1. lib. Dicitur autem unus ille bonus, uel Rex uel Imperator, seu Monarcha, qui non proprium principaliter, sed commune bonum intendit in suo Principatu. et D. Tho. lib. 3. de Regim. Princ. cap. 5. Consonum videtur naturæ, vt Imperium sit concessum pro pace, ac Iustitia conseruanda; iurgijs, ac dis-
cordiis

cordiis resecandis. Item ad hoc videtur prouisum, vt mali puniantur, & boni promoueantur; & hoc est officium dominorum. & in opusc. ad Ducissam
18 Brabantiæ: † Principes terrarum sunt a Deo instituti, non quidem vt propria lucra quærant, sed publicam populi vtilitatem procurent. Vnde Princeps optimus Traianus dū Præfectum Prætorio cingeret, dicere solitus erat, ut auctor est Dion in. Vita Traiani. Hunc ensem, si iuste imperauero, pro me, sin minus, in me vtare. Et Aeneas Syluius Piccolom: in lib. de Ortu, & Auctoritate Imperij Rom. cap. 2. Regum constituendorū causam publica dedit vtilitas; iusti prope mater, & æqui. Et eximie diuus Bernardus de considerat. ad Eugeni um lib. 3. Præes, et singulariter: at quid? Eget, tibi dico, consideratione; numquid vt de subditis crescas? nequaquam, sed vt ipsi de te: Principem te constituerunt, sed sibi, non tibi; alioquin quo pacto reputas te superiorē ijs, a quibus beneficium mendicas? audi Dominum: Qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. at istud de ijs, qui foris sunt. Quid ad nos? tu id mendaciter diceris,

si non

ſi non tam beneficus eſse; quàm benefi-
ciis præeſse iutendas. Parui, deiecti-
que animi eſt, de ſubditis non profe-
ctum quærere ſubditorum, ſed quæſtũ
proprium. huc vſque D. Bernard. Cui
accedat D. Dyoniſ. in lib. cæleſtis Hie-
rarchiæ cap. 8. Non enim, inquit, ad in-
ſolentiam, violentiam, aut oppresſio-
ſionem exercet cæleſtis illa ſpirituum
poteſtas vires ſuas, ſicut Tyranni face-
re ſolent, opprimentes ſubiectos ſibi,
ſed ad ſuæ ſortis munera exequenda:
et inſuperabili conſtantia pulcherrimo
quodam ordine ſurſum tendunt ad di-
uina: atque inferiores ſubſtantias cæ-
leſtes per indultorum ſibi bonorum
benignam diſtributionem ad Deum
promouent; in quo diuinam ordinatiſ-
ſime bonitatem imitantur; ſua bo-
na alijs effuſe elargientem. Et Xeno-
phon in Vita Ciri lib. 6. & Moralium
lib. 3. inquit: Rex nullo modo dicendus
eſt, qui res alterius quærit, atque deſi-
19 derat; † verùm qui ciuitates, & homi
nes felices reddit. Cui conſonat Ariſt.
in 3. Polit. cap. 6. Eſt enim, inquiens, fi-
nis, menſque regentis, ut quàm optimi,
quàm felicisſimi ciues fiant. idemque

tradit in 8.Ethic.cap. 11. Et Cic.ad Q. Fratrem Prætorem in Aſia ſummo cum imperio:Eſt autem non modo eius, qui ſociis,& ciuibus,ſed etiam eius,qui ſeruis,qui mutis pecudibus præſit; eorum, quibus præſit commodis,utilitatiq. ſeruire. et paulo poſt; Quapropter incumbe toto animo, & ſtudio in eam rationem,qua adhuc vſus es,vt eos,quos tuæ fidei,poteſtatique Senatus,Populusque Rom.commiſit, & credidit,diligas, & omni ratione tueare;vt quam beatisſimos velis.ac deinceps : In omnibus rebus,quas ſtatues, quas decernes, quas ages;quid tãtis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis. id autem erit eiuſmodi,vt conſulas omnibus,vt medeare incommodis hominum,prouideas ſaluti;vt te parentem Aſiæ,et dici,& haberi uelis.Et Agapetus ſignanter quidem de offic.Regis ad Iuſtinianum Impera. Monitor.5. Quoniam igitur a Deo tibi donata eſt facultas; qua indigebat propter nos bona tua voluntas;omnia & velis,& agas,prout ei placet, qui eam tibi
20 dedit. Seneca etiam de Nat.quæſt.† oportet enim regem prodeſſe, non obeſ-

ſe.

ſe.Et confirmat Egid. Rom. de Regim. Princ.lib.1.cap.8.in 3.præcog. hoc mo-
21 do:† Rex in operibus ſuis debet intendere bonum gentis & commune, quod eſt diuinius,quàm ſingulare. Concinit Ariſtot.in.5.Ethic.cap. 7.ſimili, inquit, modo non naturalia, ſed humana iura non eadem vbique ſunt:nam neque Reſ publica apud omnes eſt eadem,ſed una tantum vbique eſt ſecundum naturam, quæ optima eſt.ita Ariſtoteles; qui vnã eſſe cenſet vbique Remp.ſecundum naturam,quæ optima ſit, id eſt, quæ naturali ratione ad communem vtilitatem regitur: ad hunc etenim ſenſum Mich. Epheſius locum Ariſtotelis ibidem eruditisſime interpretatur. & in 3. Polit.
22 cap.5.inquit, † quòd vnius dominatus vtilitati omnium conſulens,vocatur re
23 gia poteſtas,& in lib.5.cap.10. † quòd Regia poteſtas eò eſt comparata, vt in populo bonum eſſet præſidium: & Reges conſtituti ſunt, vt inopum multitudinem contra locupletum iniurias tueã tur. & in 5. Ethic. cap. 6. locus apprime notandus: Eſt autem cuſtos conſeruatorque iuris Princeps; quòd ſi iuris, & æquabilitatis. et quoniam ſi iuſtus ſit,

nihil

nihil prætereа ſumit, & attribuit (neque enim ſibi plus tribuat quàm alijs, eorumque,quæ per ſe bona ſunt; niſi habita ratione dignitatis) idcirco quæcumque agit,ad aliorum commoda refert ; ob eamque cauſam in bonis alienis, vt ſupra diximus, iuſtitiam numerant. danda igitur merces aliqua eſt,
84 † quæ cum ſit honor,& gloria,(quod tamen declara,prout D. Thom.in lib.1.de Regim. Princ.cap. 7.)quibus hæc non ſunt magna præmia, ij efficiuntur Tyranni; & in 5.Polit.cap.11. de Rege verba faciens:Conſtituere,inquit,Remp.& ornate debet,tanquam tutor ſit,non tyrannus. Id quod ante omnes tradidit Plato in lib.1.de Rep.hoc modo:Neque alius vllus Traſimace in aliquo principatu, & facultate imperans, quatenus princeps eſt, quod ſibi conferat, cogitat,aut præcipit,ſed ſubiecto conducat; et quæ dicit,quæque facit, cuncta ad illius utilitatem,decoremque facit. Et in lib.de Regno: Rex bonus,et ſapiens gubernabit ſemper, ita ad ſubditorum ſalutem reſpiciens, vt ad nautarum, nauiſque ſalutem reſpicit gubernator; & paulo poſt:Ac ſummatim quicquid pru-
dentes

dentes Principes agunt, nunquam delin quunt, quamdiu vnum hoc potissimum seruant, vt mente, et arte, quod vtilissimum est, ciuibus inducentes, tueri eos valeant, melioresque quoadeius fieri potest, efficere. Et in lib. 5. de Rep. nuncupat Principes seruatores, auxiliatoresque; quem Cic. offic. 1. ita in medium adducit: Omnino qui Reipub. præsuut, duo Platonis præcepta teneant; vnum vt vtilitatem ciuium sic tueantur, vt quicquid agant, ad eam referant; obliti commodorum suorum; alterum vt totũ Reip. corpus curent, ne cum partem aliquam tueantur, reliquas deserant. vt enim tutela, sic procuratio Reip. ad vtilitatem eorum, quibus commissa est, gerenda est. Quibus omnibus cõcinit Dionys. Halicar. lib. 2. hoc modo: Mihi quidem videntur omnes, qui & barbaras, & græcas Respublicas constituere, recte sane commune bonum vidisse; qui ciuitatem omnem, ex domibus multis constantem, rectam ipsam, & secundis ferri flatibus existimarunt; cum bene haberent sese priuatorum vitæ: multamque rursus tempestatem induci, cum male haberent sese vnicuique propria. quiq.

opor-

oportere dixerunt,virum ciuilem, mentem habentem, siue ille legum conditor, siue Rex esset, ea legibus statuere, quæ iustas simul, & temperantes facerent priuatorum vitas. Et profecto sicut potentiæ naturales de sua natura instituta sunt, vt tueantur bonum totius suppositi; sic potestas publica in commune bonum instituta est. Itaque quemadmodum potentia visiua data est animanti, vt conspecto bono prosequatur illud, & inspecto malo fugiat illud; sic potestas publica instituta est, vt bonum commune procuret, et detrimentum Reip. Caueat, vt inquit Medina. in 1.2.D. Th. q.90.art. 2. Et re uera iustitiam Principatus non aliunde metimur, quàm a vera religione, et cõmuni vtilitate. & hic finis optimus; propter quem Principatus est institutus, vt dilucide Socrates apud Platonẽ in.1.et 2.de Rep. subtilissime disputat. Nullibi autem excellentius, quàm apud D. Thom. de Regim. Princip. lib.3. cap.11. vbi adamusim ita inquit: Amplius autem regnum ex hominibus constituitur, sicut domus ex parietibus, et corpus humanum ex mẽbris, vt Philos. dicit in 3.Polit. Finis ergo

Regis est, vt regimen prosperetur, ut
homines conseruentur per Regem; et
hinc habet commune bonum cuiusli-
bet Principatus participationem diui-
næ bonitatis. vnde bonum commune di
citur a Philos. in 1. Ethic. esse; quod om-
nia appetunt, & esse bonum diuinum;
vt sicut Deus, qui est Rex Regum, et Do
minus dominantium, nos regit, et gu-
bernat, non propter se ipsum, sed
propter nostram salutem; ita et Re-
ges faciant, et alij dominatores in orbe.
& in cap. 4. Dominatio, inquit, versatur
ad vtiles actiones populi, sicut Deus est
vtilis causa rerum. vnde et Philos. dicit
in j. Ethic. quòd bonum gentis, est bonū
15 diuinum. † Vnde nonnulli Principes
maximi Anchoræ Delphino circumple
xæ imaginem pro symbolo habuerunt,
vt Seleucus Nicanor Rex, & Imperator
Augustus Cæsar. Principes siquidem de
notantes, qui subditorum incolumita-
tem procurant. amator quippe hominū
est Delphin, & futuræ tempestatis præ-
monstrator; in qua et Anchoram, vt fi-
gatur, dirigit: hominum salutem pro sua
natura procurans. Ad cuius exemplum
optimus quisque Princeps suos homi-

nes amare debet, in aduersis adiuuare, & eorum salutem curæ habere, vt post alios videre est apud Alcia. in suis Emblemat. sub dictione Princeps, et memini Virg. Eneid. 6.

Tu regere Imperio populos Romane memēto.
Hæ tibi erunt artes, pacisq. imponere morē;
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Consonat D. Petrus in 2. Epist. Canon. c. 2. quādo inquit: Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deū; siue Regi, quasi præcellenti, siue Ducibus, tamquam ab eo missis ad vindictā malefactorum, laudem vero bonorum.

26 Quapropter Regem à Tyranno differre inquiunt Doctores, quòd ille tendit ad bonum, & commodum publicum: hic autem ad priuatum, Bar. & Boer. in præcitatis locis, Guerreri in d. cap. 54. nu. 42. versi. expedit etiam Regi, Bartol. in tract. de Tyran. n. 44. Afflict. in c. 1. §. post natale de pac. tenen. Iacob. de S. Georg. in Inuestit. feud. versi. Princeps Pedem. post princ. Socin. Iun. in consi. 60. n. 25. cum seq. lib. 3. Hip. Rimi. in consi. 45. nu. 37. lib. 1. et est auctor Arist. in 5. Ethico. cap. 10. et in 5. Polit. cap. 10. Id quod intelligendum est quantum ad effectum,

mo-

modíq. Regiminis; vt contingit ijs, qui quamuis veri sint domini, non quærunt públicum bonum, sed proprium. Huiusmodi autem peccatum mortale, & quidem grauissimum est, vtpote contra bonum publicum; & tanto peius, quanto a pœnitentia remotius est. Regnandi siquidem amor tantus est, ut non permittat Tyrannum quoad dominium ad pœnitentiam conuerti. Vtilis quoque boni proprij amor radicitus euelli difficillime potest, vt adamusim inquit doctissimus Caietanus in summ. in versic.
27 Tyrannis. † Quòd autẽ Princeps Reip. tutor recte nuncupetur, scribit Plinius secundus lib. 10. Epist. vbi Traianum tutorem Reip. in hæc verba appellat: Diẽ, in quem tutela generis humani felicissima successione translata est, debita religione celebrauimus: commendantes Dijs auctoribus et vota tua, & gaudia. Et Seneca de Clemẽtia cap. 4. Ideo Principes, Regesque, et quocumq. alio nomine sunt tutores status publici &c. Tutorem etiam Reip. appellat Constantinum Imperat. Lactantius Firmia. in 1. lib. Diuin. Instit. cap. 1. Et Plutarchus in lib. cui titulus: Maxime cum Princip. ui-

ris Philosopho esse disputandum, vocat Principes Dei administros ad tutandam hominum salutem. Id quod E-
28 paminondæ exemplo confirmat.† Cum enim Epaminondam Thebanorum Imperatorem, exeuntem ad pugnam, oraret vxor, vt seipsum seruaret: Aliis, inquit, hoc consulendum est; Principi autem, vt ciues seruet. Et consonat D. Augustinus serm. 1. de Parasceue, quando
29 inquit: † Opus enim Regis est, vitam suam pro his quibus regnat, opponere. Quinimo Deus Principibus, & Regibus nomen imposuit, Protectores, Ose. 3. Dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. Sed cur Principem tutorem, hominumque seruatorem ostendere ad
30 nitor, † cum Pater vere iureque optimo nuncupandus sit: tex. est in §. fin. in Auten. Neque uirum coll. 8. vbi habetur; Princeps omnium pater est, tex. aureus in l. si quis filium, C. de inoffi. testa. Inquit enim Iustinianus Imp. Sed nos, qui omnes subiectos nostros, & filios, et nepotes habere existimamus affectione paterna, & imitatione; secundũ quòd possibile est omnium commodis prospicientes &c. qui in cordibus Principum

utinam insculperetur; vbi Ias. in princ. notat, quòd Dominus debet tractare subditos suos tanquam filios, & nepotes. Idem dicit Luc. de Pen. in l. qui conditioni col. 7. C. de his qui spon. mune. pub. & in l. 1. col. 2. C. de super. indic. lib. 10. qui alibi dixit; Princeps est maritus Reip. qui propterea tenetur illam defendere, & ad illius sustentationem respicere; atque imprimis de vtilitate illius cogitare, in l. quicumque col. 3. & 4. C. de om. agr. deser. lib. 11. quem sequitur locuples auctor Cassane. in cons. 60. num. 8. & in Catal. glor. mun. par. 5. consi derat. 14. et Andr. de Iser. in tit. quæ sint rega. in prin. num. 2. inquiens per illum tex. Si sciret Princeps esse contra publi cum usum, non concederet; quia Princeps est pater communis. idem tradit Afflict. in cap. 1. §. Sed nec est alia. nu. 37. quæ sit pri. cau. ben. amit. & in cap. 2. nu. 2. de prohib. feu. alie. Rimi. Iuni. in d. cōs. 45. nu. 37. lib. 1. pulchre autem per Bald. in consi. 460. num. 2. lib. 1. quem refert Crau. in cons. 9. nu. 37. tradit etiam Roland. in cons. 91. nu. 39. lib. 2. & videndus est Chacheranus in proœm. Decis. Pedemont. num. 3. Id quod egregie scri-

ptum reliquit Seneca in lib. 1. de Clemẽ. ad Neronem cap. 13. in hæc uerba: Hoc quod parenti, etiam Principi faciendũ est; quem appellauimus patrem patriæ; non adulatione vana; adducti. cætera enim cognomina honori data sunt. Magnos, et Felices, & Augustos diximus, & ambitiosæ maiestati quicquid potuimus titulorum congessimus; illis hoc tribuentes. Patrem quidem patriæ appellauimus. vt sciret datam sibi potestatem paternam, quæ est temperatissima, liberis consulens. Et filiæ Salphaat; ad Principem accedentes, ita locutæ sunt, vt Philo refert de Vita Mosis lib. 3. Pater noster obijt, non seditione absumptus, vt multi alij, sed fato raptus, cum priuatam vitam ageret procul negotiis: nulla ipsius culpa factum est, quòd caruit Sobole. adsumus igitur pupillæ, vt videtur, re uerà tamen te loco parentis habituræ: nam legitimus Princeps, non minus quàm pater, curat subditos. vel secundum aliam translationem: Princeps enim legitimus subditis suis coniunctior est, quàm ille ipse, qui genuit. Et Xenophon in Vita Cyri lib. 6. in prin. Princeps nihil differt a bo-

no patre. Prodeat nunc Philo in lib. de Creat.Principis:Sunt enim Principes, vt verum fatear, inquit, publici parentes ciuitatum, & gentium quotquot boni sunt, nec cedunt Pietati naturalium: cōtra qui in subditorum detrimentū abutuntur potentia, nequaquam Principes, sed hostes appellandi sunt;& paulo post: Est aulem quædam Principatus species in quouis vitæ genere, sola distans magnitudine; quod enim est in ciuitate Rex, hoc in vico Magister, in domo Dominus, inter ægros Medicus, Imperator inter milites, Præfectus clasſis inter nauales socios, inter vectores Nauclerus, inter nautas Gubernatos (et sicut Deus in Mundo, vt inquit D.Tho. in lib. 1. de Regim.Princ.cap.12) hi omnes prodesse possunt, & obesse: debent tamen id velle, quod est melius: præstat autem iuuare quoscumque possis pro viribus. &c. Et Thom. Campegius in lib. de offic. Principis in Ecclesia in 3. offic. vbi ita inquit: sicut Deus, qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium; cuius virtute Principes imperant, nec regit propter seipsum, sed propter nostram salutem; sic ad officium Principis spectat,

bonum subditorum principaliter intendere: qui enim propriam vtilitati populi præferunt, nō boni Principes, sed Tyranni habentur: cum Regnum Imperiū sit, suapte natura paternum. Propterea Homerus Iouem Patrem appellat, vt dixit Arist. 8. Ethic. cap. 10. Sed quid Ethnicorum vtor testimonio, cum Christus Saluator, et Deus noster in Dominica oratione docuerit nos, Deum appellare patrem: hæc ille. cui addo Arist. 1. Polit. in c. 8. et cecinit bellissime Claudianus ad Honorium Imp.

Tu ciuem, patremque geras: tu consule cunctis;
Non tibi, nec tua te moueant, sed publica uota.

Et Horatius ad Augustum Cæsarē lib. 1. carmin. Od. 2.

Hic ames dici pater, atque Princeps.

et Od. 12.

Gentis humanæ pater, atque custos.

Et Virg. 9. Aeneid.

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt.
Nulla dies unquam memori uos eximet æuo;
Dum domus Aeneæ Capitoli immobile saxum.
Accolet; Imperiumq. pater Romanus habebit.

31 † Regis etenim nomen non dignitatis solum, sed officij quoque est. qui enim so-

solum hoc nomine dignitatis importari credunt;hi non Reges, sed Tyrãni sunt existimandi.declarauit hoc Antigonus *Macedoniæ* Rex, qui,vt refert Plutarc. in Apophth.cum filium cõspexisset,eos in quos habebat imperiũ ferocius tra-
32 ctantem, atque insolentius: † An ignoras, inquit, fili, Regnum nostrum esse splendidam seruitutem? nihil dici potuit cordatius. nam Princeps non minus seruire cogitur populo, quàm populus Principi; nisi quod Principi cum dignitate; alioqui re ipsa seruitus est. Et re vera si vlla est seruitus in politico principatu; magis proprie seruus dici debet qui præest, quàm quì subiectus est,vt docet D.August.lib.19.Ciuit. c.14.& diuine Seneca in lib. de Consolatione ad Polybium: Cogita, inquit, Cæsarem: vide quantam huius in te indulgentiæ fidem, quantam industriam debeas;intelliges,non tibi magis incuruari licere, quàm illi (si quis modo est fabulis traditus) cuius humeris Mũdus
33 innititur.†Cæsari quoque ipsi,cui omnia licent, propter hoc ipsum multa nõ licent. Omnium domos illius vigilia defendit,omnium otium ipsius labor, om-
nium

nium delitias illius industria, omnium vacationem illius occupatio. Ex quo se Cæsar orbi terrarum dedicauit, sibi eripuit: & syderum modo, quæ irrequieta semper cursus suos explicant; illi licet, nec subsistere, nec quicquam suum facere. Inde Bellarminus noster in 3. cō trouers. de Roma. Pont. lib. 1. ca. 7. tom. 1. Magistratus seruit Reipublicæ, et Rex populo; si Rex, non tyrannus sit: & magister discipulis, et pater filijs; quibus Princeps vti pater thesaurizare debet, & laborare, vt illis acquirat, non autem vt eos expoliet, vt inquit Craue. in cōs. 238. nu. 18. Prædictam autem commentationem in veritatis lucē profert etiā D. Tho. in lib. 3. de Regim. Princ. cap. 3. hoc modo: Concluditur autem ex hoc, quòd qualibet res, quanto ordinatur ad excellentiorem finem, tanto plus participat de actione diuina. huiusmodi autem est Regnum cuiuscumque conditionis: quia cum intendat nobilissimū finem, vt Philos. tangit in Ethic. & in 1. Polit. in ipso diuina præintelligitur actio: & suæ virtuti dominorum subijci-
34 tur regimen. † Et hinc forte trahit originem veritatis, quòd bonum commu-

ne

ne dicitur potentia a Philos. in Ethic.
35 ita D.Tho. † Nunc autem ad conclusionem accedat Principis simulachrũ; quod quidem ita repræsentabant Aegiptij; vt oculum pingerent cum sceptro; indicantes, quod oculus in corpore, id verus Princeps esset in Rep. quod sol in cælo, id Princeps in populo. Sol oculus Mundi, Princeps oculus multitudinis: quod animus in homine, id Princeps in Ciuitate; animus sapit, corpus obtemperat. denique Dei moderantis vniuersa, salutaris Princeps viuam imaginem refert. Et ponit Andre. Gail de Pace pub. lib. 1. cap. 3. nu. 10. Et est celebris Plutarchi sententia in libello, qui ad Principem ineruditum inscribitur:
36 † Iustitia finis legis est: lex autem officium Principis: at Princeps, imago Dei est; omnia recte constituentis, & disponentis. Et in summa quòd Principatus vtilitatem ciuium et subditorũ intueatur, est communis, frequentissimaque Philosophorum, et Legistarum, et Sanctorum, et Doctorum sententia, prout recte quidem ita attestatur Fernand. Vasq. lib. 1. Controuers. Illustr. cap. 1. nu.
37 10. † Quæ quidem publica ciuium vtili-

vtilitas,communeque bonum, est aliud nihil,secundum Aris.3.Polit.cap.8.in fine,nisi quod æquabiliter rectum est.

SVMMARIVM.

1 *Princeps de plenitudine potestatis potest mihi auferre dominiũ rei meæ, etiã nulla subsistente causa: sed in contrarium n. 2. ac deinceps ubi quòd nec indirecto.*

3 *Potestatis absolutæ, & ordinariæ distinctio in humanis Principibus male a Doctoribus constituta secundum Didac. Couar. & Pinel. Sed quòd immo bene facta fuerit, late ostenditur in §.8.*

3 *Verbum auferre denotat per vim tollere.*

4 *Princeps de iure diuino non est dominus substantiæ populi, uel subditorum,& nu.15.*

5 *Fortunius Garzias laudatur.*

6 *Respublica, res Populi est, non Principis. & num. 7.*

7 *Potentia eius est,cuius est actus.*

8 *Dominij actus non est Principis.*

9 *Potestas transferendi dominium est rationis naturalis.*

10 *Domini nomen proprie acceptum non conuenit nisi Deo.*

11 *Reges,& Principes non proprie domini sunt, sed*

sed ministri Dei.

12 *Domini titulus omnibus maior.*

13 *Dominus uerus duas habet conditiones, quæ nulli creaturæ conueniunt.*

14 *Rex dicitur a regendo, & consulendo; non a regnando, & dominando.*

15 *Reges minime dicti sunt, Primi Iusti: sed Pastores pecorum.*

16 *Lex, uel rescriptum continens, ut mihi iustitia denegetur, etsi habet clausulam derogatoriam, non tenet, tanquam contra ius naturale.*

17 *Princeps non potest quempiam priuare dominio rei suæ, etiam si ille, de cuius iure agitur, esset infidelis, vel Iudæus.*

18 *Princeps auferendo ius quæsitum sine iusta causa, appellatur Tyrannus.*

19 *Plenitudo potestatis non extenditur ad aliquod iniquum.*

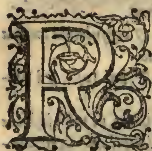
20 *Princeps non potest auferre ius, alteri quæsitum, de iure ciuili.*

21 *Princeps quamuis habeat iurisdictionem generalem, non tamen priuatorum dominium habet.*

22 *Casus speciales, in quibus Princeps ex iusta causa potest aliquem dominio rei suæ priuare.*

§. SEX-

§. SEXTVS.

RES hæc tota est clarissima. Nunc videamus, quo nam pacto ob ignoratas veræ doctrinæ radices in diuersos quosdam errores nonnulli Iurisperiti, & quidem coryphei, inciderunt. Angel. namque in l. si verberatum. §. 1. n. 1.
1 ff. de rei vendic. dixit, † quòd Princeps de plenitudine potestatis potest auferre mihi dominium rei meæ, etiam nulla suadente causa; quem refert, & sequitur Dec. post alios, quos adducit in cap. vlt. nu. 31. de confir. vtil. vel inutil. & refert, ac damnat Craue. in consi. 241. nu. 2. Igitur Princeps, nulla rationis necessitate constrictus, poterit aduersus rationis dictamen absoluta potestate vti, vt inquit Didac. Couar. lib. 3. Variar. re-
2 solut. cap. 6. sub n. 8. † Qui propterea censuit, distinctionem potestatis ordinariæ, & absolutæ in humanis Principibus male a doctoribus constitutam fuisse; quem sequitur late Pinel. in l. 2. in 1.

par.

par.Rubri.num.24.& seq.C.de rescind. uendit.& Ferdin.Mendocæ in lib.1.Disput.Iur.ciu.cap.5.n.35.Quæ quidem res vti fons,& seminarium genuit falsas opiniones,errorésque maximos,& offensiones graues ex grauibus morbis propter culpam,quæ a Doctoribus fuit cōmissa.Quis enim errore ab uno non discet omnes, dum Angel.in d. l. si verberatum.§.1.inquit:Princeps de plenitudine potestatis potest mihi auferre dominium rei meæ, etiam nulla subsistente causa;& non contentus adijcit. Et qui contrarium dicunt,mentiūtur. Et idem voluit in l.3.§.si is pro quo,ff. quod quisque iur.quem (proh pudor,) auium more(vt in simili inquit Dec.in consil.481. num.12.& in consi.499.num.12. & amplificat Cagnolus videndus in l.2. num. 144.ff.de orig.iur. sequitur Socin.in cōsil.83.lib.3.And.Sicul.in consil.64. colū. pen.lib.4.Dec.in consil. 191.nu. 4. 198. num.2.& 269.num.11.ac etiam in c.quæ in Ecclesiarum num. 103. de constitut. & ante omnes Iaco. Butrig.dixit, quòd Princeps potest auferre mihi dominiū rei meæ sine aliqua causa ; quem refert. & reprobat Bar.in l.fi.C.si cont.ius, vel

vtil.

vtil. pub. id quod velle visus est etiam Spec. in tit. de lega. §. nunc ostendẽdum est, & Bald. in l. Barbarius in 5. col. versi. venio ad secundum in 2. lect. ff. de offic. Præt. Alex. in consil. 1. n. 12. lib. 2. & alij quamplures, quos cumulat Fernand. Tasq. lib. 1. Controuers. Illustr. cap. 5. nu. 15. quorum fundamentis sigillatim respondet Hippol. Rimi. in consi. 45. num. 60. vsque ad num. 88. lib. 1. Neque defuerunt (rem certe admiratione dignam) qui affirmare ausi sunt, Principem etiã de iure diuino rem alterius auferre posse de plenitudine potestatis, ita dixit Restaur. Castal. de Imperat. q. 100. casu. 16. adducens tex. in 1. Reg. cap. 8. Populo enim Iudæorum petenti Regem, Samuel ex persona Dei sic loquitur; Hoc erit ius Regis, qui imperaturus est vobis; filios vestros tollet, & ponet in curribus suis; facietq. sibi equites, et præcursores quadrigarum suarum: & constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum, & curruũ suorum. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias, et panificas, Agros quoque vestros, & uineas, &

oliueta

oliueta optima tollet,& dabit seruis suis. Seruos etiam vestros,et ancillas, & iuuenes optimos, et asinos auferet. et ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit; vosque eritis ei serui. Hæc tamen,quæ commemorantur a Samuele,non sunt ea,quæ Reges secundum iustitiam debent facere,sed ea quæ solent facere per violentiam ; quæ Samuel enumerauit diligentissime,vt populum a petitione Regis deterreret. hæc est explicatio sanctorum Patrum Hieronymi, et Cypriani. Quam quidē violentiam ostendit etiam verbum, Au
3 ferre; † quod,vt alia verba ommittam, per vim tollere significat,vt habetur in l.sed eximendi.ff.ne quis eum,qui in ius voc.not.glo.in l.3.§. non solum.ff. de incend. ruin. traditque. Roma. in consil.
4 364.in prin. † Quinimo de iure diuino Princeps nō est dominus substantiæ populi,vel subditorum,tex. est in lib. Ezechielis cap.46.ita inquiens: Et non accipiet Princeps de hæreditate populi per violentiam,et de possessione eorū: sed de possessione sua hæreditatem dabit filiis suis, vt non dispergatur populus meus vnusquisque a possessione sua;

vbi Hector Pintus: Aspicis, inquit, non esse Principem dominum substantiæ populi: immo debet defendere, et protegere subditos, veluti iustitia animata, et lex viua: et ita debet conseruare populum; vt videatur potius a Principe nutriri, quàm Princeps a populo substẽtari. hæc ille. idem habetur Exod. 20. Leui. 19. et Deut. 5. Deinde exemplis hoc ipsum perspicuum fit. Acab enim, et Iezabel vxor eius mala morte interierũt, pro violentia, quam fecerunt Naboth de Vinea sua, vt in 4. Reg. scriptum est. E contra Dauid Rex cum vellet altare condere ad Deum placandum, pro numeratione populi fastuosa, nimis offensum; aream emit ab Ornam Iebusæo: ipsoque offerente gratis, recusauit Rex. et vt legitur in 1. Paralip. 21. pro præfata area dedit Dauid sexcentos siclos auri iustissimi ponderis. Accedat Rebuf. in Praxi. Benefic. in reg. de non toll. iur. quæst. vbi affirmat, quòd dicta regula iuri diuino conformis, atque conueniens sit, per tex. 3. Reg. cap. 21. ibique late declarat. Et huc spectant notata in. §. præced. nu. 26. Baldus etiam mihi magnam admirationem mouet; qui in l. nisi. ff. de

mino.

mino. et clarius in l. eleganter in 2. lect. in 6. not. C. de dol. inquit, quòd Princeps iuri naturali, quod immutabile esse affirmat, derogare nõ potest. Proinde vero contra Angelum pro hac veritate
5 stat † excellentis ingenij vir, si ex ungue Leonẽ agnoscere licet, Fort. Garzi. in l. Gallus. §. et quid si tantum nu. 290. 309. et 310. ff. de lib. et posthum. Crauet. in consi. 241. nu. 12. dicens, quòd Angelus, qui contrariæ sententiæ fuit Antesignanus, non vt Angelus, sed vt homo, et mendax locutus est; et contra eum est cõmunis opinio. et Postillator ad Dec. consi. 269. affirmat, illud Angeli dictum esse falsum, et adulatorium. et arroganter fuisse locutum, asseuerat Ias. in l. Barbarius in 3. col. versi. Tertio decimo. ff. de offic. Prætor. et concinit Cagno. in proem. ff. num. 9. Quibus accedat Marcus Aurelius Imper. in Epist. ad Cornelium amicum suum; ubi inter cætera dicit, vocem istam: Principis omnium rerum priuatarũ legitimi domini sunt; ab assentatoribus ipsorum Principum prodiisse; qui propterea immediate addit. Quare dum Principes priuatarum rerum iniuste domini fieri uolunt, iusto

dæorum iudicio rerum suarum iacturã
6 faciunt. † & Adrianus Imp. qui sæpius
in Senatu dixisse fertur; ita se Rempub.
gesturum, vt sciret, rem populi esse, non
propriam, vt post alios refert Roderic.
in spec. Vitæ hum. lib. 1. cap. 2. Huc ac-
cedant not. in. §. 5. nu. 17. Hæc autem ip-
sa veritas demonstrari etiam posse vi-
7 detur hoc modo: † Eius est potentia,
cuius est actus, vt in lib. de Somno, & Vi
gilia inquit Philosophus, l. Diuus. §. fin.
ff. de usu & habit. & Hier. Gab. in consil.
8 24. num. 30. lib. 2. † at dominij actus
simpliciter, & absolute non est Princi-
pis. ideo potestas transferendi domi-
nium non conuenit formaliter Princi-
9 pi. probatur minor: † potestas trans-
ferẽdi dominiũ, est actus effectiuus, quã-
tum ex se est, rationis naturalis. §. feræ
Inst. de rer. diuis. Craue. in consil. 293.
sub num. 4. et docet Didac. Couar. in re
lect. cap, peccatum par. 2. §. 11. sub. num.
3. de reg. iur. in 6. & Sotus egregie qui-
dem in lib. 4. q. 4. art. 1. col. 4. de Iustit. &
Iur. Ergo repugnat, quòd Princeps au-
ferat alicui dominium rei suæ, & illud
absque iusta causa in alium transferat.
diximus enim, Principem ratione natu-
rali

rali minime ſolutum eſſe. Probatur in-
10 ſuper, quoniam † nomen, Domini pro-
prie acceptum, non conuenit niſi Deo.
vt Tertullianus tradit in Apolog. cap.
34. nec propterea tolluntur Reges, et
11 Principes; † qui non proprie Domi-
ni ſunt, ſed miniſtri Dei; qui unus ve-
12 rus Dominus eſt: † nullus enim titu-
13 lus maior. nam verus Dominus † duas
habet conditiones, quæ nulli creaturæ
conueniunt. vna eſt, ut poſsit pro libito
vti re, cuius eſt dominus; et eam auge-
re, minuere, mutare, annihilare & c. alte
ra, vt nulli ſeruiat; ideſt, nulla re indige-
at, ſed ſe ipſo ſufficiat, vt inquit Bel-
larminus in controuerſ. 5. tom. 1. lib. 3.
cap. 3. poſt D. Auguſt. in Geneſ. lib. 8.
cap. 11. qui in lib. 5. de Ciuitate Dei in-
14 quit, † Quòd Rex dicitur a regendo,
et conſulendo; non a regnando, & domi-
nando. vnde eſt illud Domini Luc. 22.
Reges gentium dominantur eorum.
15 † adeo primi iuſti Paſtores pécorum,
potius quàm Reges hominum dicti sũt.
id quod late docet D. Thom. in lib. 3. de
Reg. Princ. Vnde Medina in 1. 2. D. Tho.
q. 90. art. 2. inquit: Reges, & Princi-
pes non ſunt domini, ſed miniſtri, et diſ-

pensatores Reipublicæ; adducit autem Isa. cap. 5.Sap. cap. 6. & D. Paul. Rom. cap.3.qui hoc nomine eos uocat, dicēs: Ministri enim Dei sunt,in hoc ipsum ser uientes. ergo infert Medina,non possūt instituere leges ad priuatum commo_dum,& vtilitatem, et addit: Quinnimo asserere, quòd Principes, & Reges habeant dominium in bonis subditorum ita,vt possint conuertere ea in propriam vtilitatem,& instituere leges in proprium commodum; dogma est pestiferum,& omnibus modis execrandum. et Sotus in d.q.4.art. 1.ita constanter affir mat: Neque Imperator, neque Principum ullus est proprietarius dominus. Turca.n.est addit,quì,ut fertur,illa dominatur tyrannide,vt cunctas subditorum substantias tanquam suas proprias possideat;ut pro libito vniuersa sibi, ut putat,possit usurpare,& refert Pinel.in l.2.par.2.rub.n.24.& 26.C.de rescinden. vendit. Adstipulatur etiam Crauet. in Consi. 238.n.11.vbi de rebus ipsius com munitatis,& priuatorum loquitur. glo. in clem. vnic.de baptis.vbi pulchre Ab. n.8.late Lancel.Conrad. in Temp. omn.

Iud.lib.1.§.3.vers.5. & tradunt Doctores cõmuniter in l.decernimus.C. de Episc. & Cleric. Idipsum autem perspicuum magis fit ex iis, quæ latius in §. sequen. ostendimus. Nunc autem sufficiat,hãc esse magis communem,æquiorem, & rationabiliorem, seu veriorem (ne dicam verissimam) Doctorum opinionem; de qua ita attestatus fuit Fulgos.in l.fin,C. si cont.ius,vel vtilit.pub. vbi inquit, ita etiam consuluisse,prout vere consuluit; idem tenendo,in consil.61.col.2.& post eum Felin.in c. quæ in Ecclesiarum sub num.54.de constit.Ioan. Fab.super l. bene a Zenone.C.de quadri.præscrip. Bossi.tit.de Principe.n.290.late Ant. Gabr. tit.de iur.quæs.non toll. conclus. 1. n.1. Menochi,de Arbitr.Iud.quæst. 48. nu.7. Riminal.Iuni.in consi.45.num.89.& 90. lib.1.& nouissime Bursat.in consi.27. n. 23.lib.1.Quibus omnibus accedat Angelus sibi contrarius in consi.139. Visis omnibus col.3.vbi ita inquit:Non enim potest ciuitas, aut Princeps, non interueniente delicto,priuare subditum suũ dominio rei suæ expedite, et simpliciter. hinc est,quòd gl.dicit, Principẽ non esse dominum mei libri l.bene.a Zenone

C.de quadri.præscri. et not. in l. deprecatio. ff.ad l.Rhod.de iactu. Propterea auferre mihi meum pro nulla causa, est
16 mihi iniustitiam facere.†lex autem,uel rescriptum,continens, vt mihi iustitia denegetur, etsi habeat clausulam dero gatoriam, Non obstante lege aliqua, tanquam contra ius naturale, non tenet, vt not. Innoc.in c.cum in Ecclesia-
17 rum de constit.ita Angelus.† Ex quib. & aliis adductis in §.5.n.7.deducitur,im probabilem reddi, Parisij sententiam consil.1.num.38. & seq.vol.4.dicentem, quòd etsi Princeps directò non possit tollere ius a subditis; possit tamen per indirectum;iubendo, vt si rem petant, non audiantur a suis magistratibus, & officialibus,sequitur Rui.consi.123.lib. 4.Sed uterque sine ratione, cum in vtro que ius auferatur sine causa; quod iniustum est.vt recte quidem huiusmodi Parisij dictũ reprehẽditur a Ferdin. Mendocæ in lib.1.Disput.Iur.ciu.c.5. nu.38. Et reuera,addiderim ego, Princeps nõ potest quempiam priuare dominio rei suæ,etiam si ille,de cuius iure agitur,esset infidelis, vel Iudæus, ex traditis per Inno.in c.super his.n.3.de voto,Ab.in c.
quæ

quæ in Ecclesiarum n. 12. de constit ut. Guid.Pap.consil.195.num.5. et late per Foller.in Praxi Censua.in versi.& submis
18 siones num.16. † Immo vero Princeps, auferendo ius quæsitum sine iusta,& legitima causa, appellatur Tyrannus.
19 † quoniam plenitudo potestatis non extenditur ad aliquod iniquum, vt ibi per Foller.n.17.& dixit Bald. in titu. de Pace Constan.col.21. quòd aliena largiri sine culpa posſidentis, quædam Tyrannidis ſpecies eſſet;per quam Principis liberalitas atque magnanimitas cōtaminaretur, refert Gomeſ.in reg. 1. de non toll.iur.quæſ.pag.9.verſic. putarem tamen. Quibus accedat Bart. in extrauag.Ad reprimen.in ver. Videbitur nu. 12.vbi ita inquit: Non enim quis poteſt eſſe ſolutus magis legibus,quàm Imperator; & tamen ſua libertas ad hoc non extenditur, ut iura uidelicet alterius ullo modo tollere, vel lædere poſſit. Iuſtitiæ namque proprium eſt, alienum non attingere,ut ſignanter ex Carneade inquit Lactan. Firmian. de Iuſtitia lib. 1.cap.17.
20 † Quinimo Bartol.in præcit.loco.n.13.addit, illud eſſe uerū, etiamſi ius alteri quæſitum ſit de iure ciuili,

uili,& tradit Bosſi.tit.de Principe . nu. 191.Craue.conſi.7.nu.10.et late de Antiq.Tem.par.1.in.prin.num 49.& par. 4. in prin.num.38.Menochi.de recup.poſſ. remed.8.num.64.Et egregie Pinel.in d. 2.par.rub.cap.2.num.5.et 9.ubi communem d.cit, et magis communem ponit Craue.conſil. 172.num. 3.et Burſat. in cõſ.187. num.38.lib. 2. et congerit late Ant.Gabr.tit.de iur.quæſ.non toll. concluſ.1.num.18.uerſi. contrariam autem opinionem.Quòd ſi radices huius ueræ doctrinæ ſcire magis deſideras, uideto, Fortu.Garzi.in l. Gallus §. et quid ſi tantum,n.295.ac deinceps ff. de lib. et poſthu.quem commendat,et approbat,Didac.Couar.in Epit.Decret.par.2. §. 9. in fine;et cui conſonat Salomonius in hac
21 l.Princeps.n.7. † Et quamuis Imperator habeat iuriſdictionem generalem in uniuerſo l.deprecatio.ff.ad l.Rhod.de iactu.et late per Cagno.in proœm.ff.nu. 4.verſ. ſecundo aduerte cum pluribus ſeq.(quod quidem intelligendum eſt, ptout declarat Fernand. Vaſq. in lib. Controuerſ.Illuſtri Cap.20. Sot. de Iuſt. et iur.lib.4.q.4.art. 2. et Nauarrus in relect.cap.nouit.in 3.not.num.156. et 157.

de

de iudic.)non tamẽ rerum priuatarum dominium habet, gloss.in l.bene a Zenone C.de quadri.præscri.(reprobata opinione Martini; qui ob Imperatoris timorem,uel amorem omnia Imperatoris esse dixit, ut inquit Andr. de Iser. in Constit.si dubitatio)tradit late Bar. in proœm.ff.n. 3. qui hoc ipsum repetit in l.1.§.per hanc.n.2.ff.de rei uendic. et in l.hostes,§.7.ff.de capti.et postlim. reuers.Alex.in consi.112. num. 3. lib.4. et in consil.76.num.6.lib.2Igne,in l. necessarios §.non aliàs in 3.par.num. 56. post Luc.de Pen.inibi adductum ff.ad senatus C.Syllan.& per Rolan.in consi.1.nu. 101.lib.2.late,èt not.per Didac.Couar. in releċt.reg.peccatum in 2.par.§.9. nu. 5.de reg-iur.in 6.Craue.in cons. 238.nu. 11.et per Ant.Gabri.in tit de acqu. rer. dom.conclus.3. num. 8. id quod eleganter dixit Seneca in lib.7. de Beneficiis. Ad Reges potestas omnium,ad singulos proprietas; et paulo post: Quemadmodum sub optimo Rege omnia Rex imperio possidet,singuli dominio: omnia sunt in Imperio Cæsaris,in patrimonio
22 propria. † Casus autem speciales, in quibus Princeps ex iusta, et legitima

tima causa potest aliquem dominio rei suæ priuare, uide per Ias. in l. Barbarius col. 7. ff. de offic. Præt. Felin. in c. nonnulli n. 63. et 65. de rescrip. Guid. Pap. in cons. 195. num. 4. et per Menochi. de Arbitr. Iud. quæst. lib. 1. q. 45. num. 9. Quibus adde D. Thom. de Regim. Princ. ca. 11. ubi inquit, quòd Principes in duobus casibus tantum grauare possunt subditos in bonis eorum, et rebus; ratione uidelicet delicti, et pro bono communi sui regiminis; præter uerò dictos duos casus stipendiis suis contenti esse debent.

SVMMARIVM.

1 *Imperatoris potestas maxima, & incomparabilis est, ex aliquorum sententia, & num. 2. & 3. Sed declaratur num. 4. & seq.*

4 *Princeps de plenitudine potestatis omnia potest: intellige prout in §. seq. num. 2. ac deinceps.*

5 *Verba ad intellectum possibilem referenda sunt.*

6 *Deus duas habet potestates in uniuersum orbem.*

7 Deus

7 *Deus etiam de potentia eius absoluta non potest ea, quæ contradictionem implicant.*

8 *Publica utilitas pugnat cum particulari sine iusta causa.*

9 *Voluntas, & potestas idem prorsus sunt in Deo: non autem in Principe.*

10 *Solus Deus quicquid vult, debet uelle propria voluntate; ita vt aliam, quam sequatur, non habeat.*

11 *Princeps vti debet sua potestate cum sapientia semper, & nu. 17.*

12 *Christus propter publicam hominum vtilitatem potestatem sibi datam esse dixit.*

13 *Princeps a Deo constitutus est, ut faciat iustitiam, & iudicium.*

14 *In vero Principe tria requiruntur.*

15 *Potestas Principum quamuis ordinatio Dei sit, vsurpatio tamen rerum publicarũ, quando violato iure fit, non est a Deo præcipiente, sed id tamen in punitionem subditorum permittente.*

16 *Potestatis legitimus usus, inspiramen Dei est.*

18 *Ratio non decipitur, nec decipit.*

19 *Voluntas Principis, etiam sine ratione considerata, est causa, & norma ferendarum legum secundum aliquos: sed contra num. 24. ac deinceps.*

20 *Intel-*

20 *Intellectus l. 1. ff. de constit. Princ. ac deinceps. omnino autem n. 33. 56. 63. & 75.*

22 *Voluntas dicitur secundum quod aliquid absolute appetit.*

23 *Voluntas in ratione est.*

24 *Gubernare rationis est.*

25 *Principari, est inter reliquos priorem existere.*

26 *Obiectum Tyranni est voluptas: Regis autem quod bonum est.*

27 *Voluptas esca malorum omnium.*

28 *Potentia in coactionem, & persuasionem diuiditur.*

29 *Antigoni Regis celebris responsio.*

30 *Alexander magnus Iustitiæ subditum se esse dixit.*

31 *Tyranni opus quod nam sit.*

32 *Iuppiter sine iustitia imperare non potuit.*

33 *Voluntas Principis rationem sequi debet, & num. 57. ac deinceps.*

34 *Lex essentialiter est in ratione.*

35 *Ratio quid sit.*

36 *Rationis plura attributa, pulchra quidem usq; ad num. 44.*

44 *Principatus rationis est, declaratur. n. 55.*

45 *Rationi seruire summa libertas est.*

46 *Ratio naturalis, et Prudentia regulant actus humanos.*

47 *Regimen a Ratione suam bonitatem habet.*

48 *Ad*

48 *Ad Rationem omnes animæ potentiæ reducuntur.*

49 *Regimen omne ad Deum reducitur.*

50 *Ratio vti Princeps super hominum quiete, & salute ordinata est.*

51 *Qui cum ratione altercari contendit; res, & iurisdictiones aliorum occupando, Naturæ se opponit, et bellum cum Deo suscipit.*

52 *Quod ratione caret, extirpandum est.*

53 *Deus non potest facere ea, quæ non sunt rationabilia.*

54 *Homo, qui non vtitur ratione, non est homo, sed bestia.*

57 *Coactio simplex Tyranno proprie conuenit.*

58 *Procax dictum; si libet, licet.*

59 *Absurdum ab omni dispositione reijciendum.*

69 *Voluntas est regina: Intellectus autem rex, & Imperator.*

61 *Voluntas non est regula actionum alicuius creaturæ.*

64 *Princeps a rationis lege se eximere nequit.*

65 *Ius, & Iustitia reddit vnicuique quod suum est.*

66 *Maximum omnium malorum est, inferre iniuriam.*

67 *Vox, STATVS CAVSA, non bene resonat.*

68 *Ardua quæstio, & scitu digna.*

69 Legem,

69 *Legem,qui præeße vult,is Deum,ac leges imperare vult; qui autem hominem, belluam adiungit.*

70 *Regnum absolutum quando ab Aristotele approbetur.*

71 *Monarchia simplex absolute, & simpliciter excellit.*

72 *Aristoteles in lib.8.Ethi.cap.10.& in 4. Polit.cap.2.declaratur.*

73 *Princeps, qui omnibus dominatur, omnibus etiam uirtutibus præditus esse debet.*

74 *Magistratu dignum non esse quemquam, qui non sit melior subditis.*

75 *Aristoteles Monarchias abhorruit.*

76 *Responsio ad quæstionem.*

77 *Voluntas,quæ in ratione est;libera est libertate Regia; non Tyrannica.*

78 *Dominium non fundatur in gratia, aut fide; nec descendit de iure diuino, sed ex iure gentium.*

79 *Infideles sunt ueri & supremi Principes suorum regnorum.*

80 *Dominium fundatur in libero arbitrio, & ratione.*

§. SE-

.§. SEPTIMVS.

T autem tollatur omnis error doctorũ, duo eorum fundamenta animo, menteque considerãda sunt; quibus ipsi, non bene iactis, innixi; non mirum certe, si prolapsi sunt, & in grauissimos inciderunt errores, at his bene intellectis, & declaratis, non dubito, quin hæc veritas ab omnibus libentissime amplectenda, tuendaque sit. Primùm igitur eorum fundamentum, quo hanc absolutam Principis potestatem secundùm voluntatem, & opinionẽ eorum, non secundum rationem, interpretati sunt; dicentes omnia subditorum bona Principi patere: et alia hu-
1 iusmodi; illud esse videtur; † dicunt enim multa, sed inepte quidem, qualia sunt quòd Imperatoris potestas maxima, & incomparabilis est; propterea quòd sicut Deus est Princeps
2 in cælis, † ita Imperatorem suum Vicarium, & dominatorem in terris constituit l.2.ibi. Quia diuiuæ res.C.de vet.

iur.enucle.& est gloss.sing.in princ.rub. Aucten.de Hær.& Falc.& quòd recte appellari possit Rex regum. & dominus dominantium,vt inquit Lancel. Córad. in Temp.om.iud.lib.1.§.1.versi. orbem. num.9.et pulchre per Menochi. de Præsump.lib.2.præs.10.num. 3. & dixit Bal. in consi.373.num.3.& 2. lib. 1. Si placet Principi, valeat, ac si placeret Deo, ut in Aucten. de Consulib. in fin. idem dixit in cap.fin.de nou.for. fidelit. in hæc verba. Quod facit Princeps, facit vt Deus. ideo potest mutare quadrata rotundis.c. proposuit de concess. præben. & c. cum uenissent de iudic. Et vt factū pro non facto, & scitum pro non scito habeatur.cap. is qui fidē desponf. et clemen.1.de præben. † Tantaque est celsi-
3 tudo supremi Principi, vt sibi lex imponi non possit:propterea quòd Deus illi leges subiecerit,vt idem Bald. inquit in l.1.in fin.de alienat.feu.& est tex.in d. §. fin. Aucten.de Consulibus,vbi habetur quòd Deus leges subiecerit Imperatori. Et quando Princeps facit aliquid de plenitudine potestatis, nihil opponi potest, vt per Bald.ibidem col. 9. Et nemo potest ei dicere: Cur sic facis? Bald. in

proæm.

procem.feu: num.34. & per Cagno. in l. totum in fin.ff.de reg. iur. vbi Saluatoris nostri exemplum adducit Ioan. cap. 4. Nec audiri debet aduersus illud, sed sibi imponi perpetuum silentium, Bal. in cap.1.§.si quis autem in princ.de Pac. Constan. Et in tit. qual. dom. propriet. feu.priue.num.8. quòd Princeps est omnia, et super omnia, & per Crau. in cōs. 241.num.3. Et rerum naturas Princeps mutare potest, vt inquit Afflict. in cap. 1.§. similiter.num.88. de capit. qui cur,
4 vend. † Et in summa Princeps de plenitudine potestatis omnia potest, vt inquit Ancha.Iuni.lib.2. Quæst.famil. q.6. num.3. cum aliis de quibus per Craue.in consi. 241.nu.2.3.4. et 20. vbi declarat, et late de Antiq.tem.par.1.in prin.nu. 38. cum pluribus seq. et per Dec. in cōs.
5 388.num.1. ac deinceps. † Hoc autē fundamentum construēdæ potestatis Principis, positum in verbis simpliciter prolatis, corruit; nisi in intellectu possibili illud iaciatur, iuxta l. fin. C. de cont. & com.stip. et l.stipulatio ista.§.si qui sunt ff.de verbo. oblig. Est igitur pro respōsione animo, et cogitatione complectendum id quod, claritatis gratia distinguendo,

guendo, dixit Sot. de Iust. & iur. lib. 2. q.
6 3. art. 8. † Deus duas habet potestates in vniuersum orbem: unam quòd iure creationis est dominus nõ solum bonorum omnium exterorum, verùm et corporum, et ipsius etiam uitæ, & Angelorum; quos tanquam sua opificia in nihilum redigere potest. alteram verò quòd est legislator, atq; adeo vniuersalis omnium iudex. ratione primæ potestatis, quia. s. est dominus, quæ absoluta dicitur, potest vniuscuiusque rem alteri tradere, ipso inuito; quodquidem nullam habet dispensationis rationem: cũ enim rem tuam alteri tradis, non dispẽsas in furto: quia capiens non furatur. Ratione uero alterius potestatis præcise consideratæ, si Deus esset tantum legislator, et non Dominus, innocentem, & minime criminosum inuitum rationabiliter suis bonis nudare non posset: quia hoc adeo est intime iniquum, vt fieri iuste nequeat. cui addo Cardin. Contare. in Compend. primæ philos. lib. 2. vbi inquit: Deus re quidem est causa rerũ, ac dominus; quia terminus quidem est habitudinis, ac relationis aliarum rerum ad ipsum. Sicuti enim cætera

ra re habẽt ad Deum habitudinem; ita etiam re, non ratione,est illius habitudinis terminus: ac propterea re dominus est.Et D.Dionys.Areopag.in lib.de Diui.nomi.cap.5.par.4.Deus omnia rerum initia,limites omnes, ac terminos continens,ac ante habens; super omnia est:quoniam ante omnia per substantiæ excellẽtiam præest.ideo & omnia ipsius sunt,simul et dicuntur:et tamẽ nihil est omnium. quibus adde notata in 4.6.nu. 9.& seq. Si igitur Princeps Dei potestatem æmulando, prima illa potestate, quia.s. est dominus,quam absolutam diximus,uti velit; quis non videt, hoc eidem nullo modo licere, cum non sit rerum creator, supremusque omnium dominus: verùm pura creatura, ipsi Deo subdita,& peccator. quinimmo si uera proloqui fas est; nefanda, iudice me, temeritas,audacia, superbia est, vnum homunculum,qualis est Imperator,summo,maximoque Deo se similem iactare: suamque pusillam,imbellem, tantillulam prouidentiam, et potentiam immensæ, et ineffabili illius potentiæ, et prouidentiæ velle conferre,assimilare, adæquare, dæmonumque superbiam e

cælo cadentium imitari, & æmulari videretur, ne dicam superare. verba sunt Ferdinan. Vasq. in lib. 1. Controuers. Illustr. cap. 21. num. 33. et D. Augustinus in illud Psal. 69. Deus adiuua me, negat, homines proprie, et absolute dominos esse, sicut Deus est. Si autem altera, quia scilicet est legislator, Princeps se vti posse dicat; quomodo rem vnius alteri tradet, eo inuito, cũ hoc adeo sit intime iniquum, vt fieri iuste non possit, ut
7 dictum est. † Deinde respondeo, quòd Deus ex parte potentiæ eius, etiam absolute, non potest ea, quæ contradictionem implicant, vt per D. Tho. par. 1. q. 25. artic. 3. et q. de poten. Dei artic. 6. ac etiam in lib. 2. Cont. Gent. cap. 22. & 25. & Dec. in l. repugnantia, n. 3. ff. de reg. iur. & per Menochi. de Retin. poss. remed. 3. n. 517. Sed cum potestas Principis sit ad bonum, hoc est. ad vtilitatẽ populorum, non autem ad malum, hoc est, nõ ad ipsius, uel alterius priuati utilitatem, sine iusta causa, ut diximus.
8 † (pugnant enim hæc duo inter se, vt in §. 5. præsertim num. 26. ac deinceps ostẽsum fuit. quibus addo, quòd familiaris res, prout non dicit ordinem ad bonum commune, sed præcise in priuatum affectum

ctum,& prauum ordinata opponitur pu blicæ,l. iurisgẽtium,§. si paciscar. ff. de pact. l. si publicanus.§. 1. ff. de pub. iudi.) perspicuum est, Principis potestatẽ ad illam se extendere: ad hanc vero nequa quam, etiam si tu illam absolutam dixe ris. & confirmatur prædicta responsio; quoniam Deus extra ordinem rerum est, ut nullis posit legibus cogi; nisi illis forte, quas sibi pro uoluntate statuit; a quibus sine sui mutatione, tũ sine alicuius rei præiudicio pòsset, si vellet, recedere, vt inquit Iacobus Na- clantus in suis quæstionibus q. 2. in 5. pũ cto. Et quia Deus, qui omnia potest, nul li subiicitur, cum sit causa, & principiũ omniũ, ut inquit in terminis fort. Garz. in l. Gallus,§. & quid si tantum nu. 309. ff. de lib. & posthu. Princeps autem licet vicem Dei gerat in terris, non propte- rea dicere potest, sicut Deus; Aut non licet mihi quod volo facere? Matth. 20. (quasi dicat, sic:) quia volũtas Dei nul- lo modo potest esse distorta, ut Liranus
9 ait. † Neque in Principe idem sunt uo- luntas, & uirtus, siue potestas, prout idẽ prorsus sunt in Deo, ut in 1. Sent. et ali-
10 bi Theologi inquiunt † Solus enim

Deus quicquid vult, propria uoluntate uult, ita ut aliam, quam sequatur, non habeat supra se, ut inquit D. Anselmus
11 in lib. de similitudi. cap. 8. † Sua igitur potestate semper cum sapientia Princeps uti potest, ac debet, prout semper facit Deus; intelligendo etiam de absoluta eius potestate, ut declarat D. Tho. in q. de Poten. Dei art. 5. in resp. ad quintum. Cuius quidem vicarius in terris Princeps esse dicitur, et est; qui ob eam causam propter vtilitatem potius subditorum, quam ipsius propriam rege-
12 re, et gubernare debet. † Ipse namque dominns ad hunc finem dixit sibi datã fuisse potestatem omnis carnis. Ioã. 17. Dedisti ei potestatẽ omnis carnis, ut oẽ, quod dedisti ei, det eis uitã æternã; et c. 10. Ego ueni, ut uitã habeant; et abũdantius habeãt. et diximus in §. 5. n. 15. Hæc certe est illa uera potestas, quam Princeps, Christi Vicarius, imitari, et æmulari debet; si re, et non tantum nomine Princeps haberi uelit; cuius titulus N. Dei gratia Romanorum Rex, & semper Augustus, de Pac. tenen. in prin. hic est Reip. non priuatæ accomodus. additque not. ibi tex. Quoniam a diuina præordinante

nante clementia solium regiæ maiestatis conscendimus;dignum est, ut cuius præcellimus in munere, illi omnino pa-
13 reamus. †Et Princeps a Deo constitutus est, vt faciat iustitiam, et iudicium. 3. Reg.cap.10.tex. not. in Auctẽ. de Armis in prin.& in Aucten.Consti.quæ de dignit.in prin. et in Aucten. ut non luxu.cont.nat.in prin.Afflict.in cap. 1.§.similiter.num.15.C.de capit.qui cur. vẽd. alioquin peccat contra ordinationem Dei; & Principis nomine indignus est, can.scelus 2.q.1.Iustitiam quippe in terra custodire tenetur Princeps; adeo vt si eam non custodiat, & propter eius culpam latrones increscunt, ad restitutionem tenetur;quia reditus, quos habet,sunt quasi stipendia ad hoc instituta,vt iustitiam custodiat in terra,secundum D. Thom.22.q.62.art.7. ita André de Iser.tit. Quæ sint rega.in versi.Vecti-
14 galia num.14. † Et alibi scribit Oldr. in consil.59.col.1.quòd in vero Principe tria requiruntur,potẽtia, sapientia, & diuinus cultus; plus tamen confidere debet in diuino cultu,& sapientia,quàm in potentia: quia Deum vltorem habet: & qua mensura metietur alios, eadem ipse remetietur l.rem non nouam.C. de iu-

iudic.Bal.in consi.309.lib.1. & per Cra-
35 uet.in consil.135.num.44. † Et quamuis potestas Principum ordinatio Dei sit, usurpatio tamen rerũ priuatarum, quãdo violato iure fit, nõ est a Deo præcipiente, sed tamen in punitionẽ subditorũ per mittente; de quibus per Oseã: Regnauerunt, & non ex me. Principes
16 extiterunt, & non cognoui. † Potestatis nãque vsus, quando legitime fit, inspiramẽ Dei est. de hoc.n.usu peculiariter illud intelligitur Prouer.8. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt, vt inquit Sot.lib. 4. de Iustit. & iur.q.4.art.1.in fi.& Oldra.in consi.180. col.3.vnde in Auctẽn.Quom.opor.Epis. in princ.legitur, sacerdotium, et Imperium dona esse Dei; a suprema collata clementia. Pro huius autem potestatis exacta doctrina notandum est, quòd aliud est potestas, aliud vsus potestatis. potestas omnis bona est, et a Deo est; usus autem proueniens ex hominis voluntate; non semper bonus est: nec a Deo est, sed a propria hominis voluntate, abutente potestate, vt docte annotauit D.Greg.lib.2.Moral. cap.6. et li. 18.cap.3.et consonare videtur D. Tho. lib.3.de Regim.Princi.præcipue cap. 7.

Data

Data igitur dicitur potestas, respectu concessionis potestatis: permissa autẽ
17 respectu vsus voluntatis. † Princeps igitur in vniuersũ nihil admittet, quod rationi obuiet, et æquitati, vt elegantissimus tex. in l. digna vox. C. de legib. et tradunt recentiores in repetit. l. 2. in 1.
18 par. num. 99. ff. de orig. iur. † Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam, vt inquit Manlius lib. 2. Astro. cui cõsonat Bald. in consi. 218. prope fin. lib. 3. hoc modo: Rationis nomine Iustitiam arbitror intelligi, quæ nõ fallit, nec fallitur, l. vlt. C. de ponde. auri. Quibus addo Cæpol. in tract. de Interpræt. leg. extens. tit. Quæ fuerit cau. introduc. extens. nu. 96. inquit enim dictum Ang. in l. 1. C. si quis Imper. maledi. Quòd. s. inter habentes supremam potestatem solus Deus est iudex; uerum esse, quando nolunt de facto acquiescere, et se subiicere rationi naturali; et ita intelligendum, ac menti tenendum. Cæpol. autem sumpsit a Bald. in proœm. C. num. 31. vbi uidendum est. Alterum fundamentum est, quia existi-
19 mant, † quòd voluntas Principis, etiã sine ratione considerata, sit causa, et norma ferendarum legum, et absoluti ipsius

ipsius regiminis . moti potissimum per tex.in l.1.ff.de constit.princip. §. Sed et quod Principi Instit. de iur.natu. et ciu. per tex.l.Princeps.ff.de legib.et l. digna vox.C.de legib. Vnde Bal.in cons.333. in prin.lib.1.Princeps de plenitudine potestatis facere potest quod ei libet,iuxta illud antiquum verbũ:Sibi licet l. Princeps.ff.de legib.l.digna vox. C. eo. idem dixit in l.relegati,et ibi glo. ff. de pœn. et huc spectare videtur idem Bald. in proœ.ff.prope fin.quando inquit: Quicquid fit,ex quo Imperator non reuocat, ualet, saltem ex l.Augusti.l.apud.§. 1. ff. de manumiss.et in consi.373.nu.1. lib.1. cum apparatu dixit: Imperator noster quicquid sibi placet,pro lege statuit habendum;et sic pro ratione voluntas.l.1.
20 ff.de constit.princ. † Vbi textus, cui necessariò standum est, descripsit Regem, seu Principem absolutum;in cuius potestate sunt omnia, secundum Arist.3.Polit. cap. 12. vbi regnum absolutum uocat illud,in quo unus aliquis statuit de omnibus rebus,suam uoluntatem secutus: nec legem vllam habet, a qua non possit dissentire, ut etiam Petrus Victorius ibidẽ interpretatur. soli enim prin
cipes

cipes cũ omnia videantur habere a subditis sibi data; vnum præcipuum habẽt, nemini alij concessum, vt legibus soluti sint, ut ait Dion lib. 35. Cuicunque enim Reip. sua ipsius gubernatio competit, veluti rebus vniuersis sua ipsarum conseruatio; videlicet, ut se, vel optimatũ potentia, uel populari regat, aut regali. quare suapte spõte in Principem omne suum imperium, et potestatem trãstulit l. quod Principi ff. de cõst. Prin. ut inquit Sot. in lib. 4. de Iust. & iur. q. 2. art. 1. et
21 repetit in 4. sent. distin. 25. q. 2. art. 1. † Verùm enim verò Principis voluntas, summaq. potestas per d. l. 1. denotata, rationem nullo modo excludunt. voluntas namque Principis legis habet vigorem, si sit ratione regulata, & fiat animo condendi legem; cuius forma traditur. l. humanum. C. de legib. vt inquit Ioan. Mona. in extranag. de dol. & contumac. in gl. mag. & Bal. in d. l. 1. notat, quòd hæc auctoritas: Quicquid Principi placuit, debet intelligi. s. possibile, & honestum, & repetit Ias. ibidem, ac Aret. in d. §. Sed & quod Principi, pulchre autem Andre. de Iser. in tit. de capit. qui cur. vend. §. similiter nu. 29. vbi inquit,
Quod

Quod Principi placuit, legis habet vigorem, si placeat sicut bono viro, & bono Principi. idque late deducit. & consonat Ioan. Igne in repet. §. non alias ex l. necessarios. num. 191. in 2. par. ff. ad Senatus cons. Syllania. hoc modo. Et Iurisconsulti dicere solent: Principis voluntatem sic regulandam, & talem esse debere, quæ iuri, & rationi conformis sit. l. ex facto. ff. de vulg. & pupill. substit. & Aeneas Syluius in lib. de Ortu, & Auctorit. Imperii Rom. cap. vl. ita inquiés: Quæ cum ita sint, cauere debes, ne sine ratione aliquid agas; ne vel ad tuam voluptatem, potius quàm ad subditorum vtilitatem, regas imperium; atque sic ex Rege fias Tyrannus; cum quo nulla nobis societas, nullumq. debet esse cōmertium, sed potius summa distinctio. & hac ratione Princeps communis pater vocatur. in §. fin. in Auctén. Neque virū quod ex dote collat. 8. quibus addo Pet. Gammar. in tract. de extēsionib. num. 22. vbi ita loquitur: Octauo principaliter adducitur tex. in §. quod Principi Inst. de iur. nat. vbi apparet, quòd sola voluntas Principis attenditur in l. condenda; & vt dixit glo. in c. gratiose

de rescrip. In his quę sunt iuris positiui, est pro ratione voluntas; pro quo facit. c. proposuit de conceß. præben. tex. & glo. in l. 1. in vers. Prætor ratus de postul. facit tex. & ibi not. Card. in Clem. 1. in prin. de appell. Hæc tamen non obstant; & ad primum respondetur, quòd licet legis potentia proueniat a voluntate mouente; tamen iste motus debet esse cum ratione: nam voluntas debet à ratione, velut duce moderari, vt in procem. Decret. vnde Horat. Animum rege; qui nisi paret, imperat. Hunc frenis, hunc tu compesce cathena. hæc ille. Quòd autem legislatoris motus a ratione proficiscatur docet etiam Nicola. Card. de Cusa. in lib. 1. de Ludo globi, & in lib. de Berillo cap. 36. inquit enim; Voluntas autem, quæ est ipsa ratio in primo intellectu, bene dicitur exemplar; sicut voluntas in Principe, ratione fulcita, exemplar legis est. quod enim Principi placet, legis habet vigorem. Accedat quòd verba sunt propriè intelligenda. l. 1. §. is, qui nauem. ff. de exer. act. l. 3. §. hæc
21 verba, vbi Bar. ff. de neg. gest. † vnde licet voluntas dicatur, secundum quod

ali-

aliquid absolute appetit, vt inquit D. Tho. in 2. sent. dist. 24. art. 2. ad Card. Hanibal. attamen verba ista: Quod Prin-
23 cipi placuit, voluntatem, † quæ in ratione est, significare potius dicendum est, quàm effrenatam cupiditatem, & libidinem, Arist. 3. de anima tex. 42. inquiens: In parte rationali voluntas fit: in irrationali concupiscentia, & ira; & in cont. 50. addit. Cum autem secundum rationem mouetur, & secundum voluntatem mouetur; & in 6. Topic. loc. 70. inquit: Omnis enim voluntas in parte animæ est, quæ rationis est compos; & de Arte Rhet. cap. Quarum rerum causa fiant omnia: Est autem voluntas, boni appetitio cum ratione. Cõsonat Bal. in rub. C. de pœn. Iud. qui ma. iud. & Menochi. de Arbitr. Iud. quæst. 9.7. num. 17. & docet subtilissime Socrates in lib. quem Plato Gorgias, vel de Rhetorica inscripsit; & accurate Franc. Piccol. in Philos. de Morib. gradu. 2. cap. 44. ac etiã gra. 4. cap. 9. in fine, & gradu. 2. cap. 42. Ad hoc etiam conducit dictio, legis, in d. l. 1. posita: lex enim iusta est, can. erit autem disti. 4. prout etiam ad rem nostram arguit Fernan. Vasq. in lib. 1.
Con-

Controuerſ.Illuſtr.cap.2.num.2. Et Recentiores inquiunt in repet. l. 2. in ver. Ratum.ff.de orig.iur.quòd ſuprema eſt Principis poteſtas,ſed infra limites Iuſtitiæ concluſa. Item quòd quanto immenſior eſt Principis poteſtas, tãto magis æquitatem exigit, & iuſtitiam; quã imprimis colere,& colendam aliis præſcribere debet.Quibus accedat D.Tho.

24 22.q.47.art.12. inquit enim: † Gubernare proprie rationis eſt; & ideo inquantum participat de regimine & gubernatione,in tantum conuenit ſibi habere rationem, & prudentiam. & in 1.

25 part.q. 118.art.5. † Principari, eſt inter reliquos priorem exiſtere;quaſi primi ſint in executione eorum,quæ imperantur. Oportet autem, vt ipſa regula primùm recta ſit,nihil habens obliquũ; quò deinde cœtera ſibi admota exequet,vt inquit Plutarchus in lib. qui ad Principem ineruditum inſcribitur. Vnde Bal.in conſ.10.col.3.lib.4. Princeps, qui tenet ſupremam poteſtatem, ſeruare debet ſummam honeſtatem,& æquitatem,tanquam regula:nam ratio à capite edi debet. Confirmantur etiam prædicta, nam Ariſt.in d.cap. 12. lib.3.

Polit. Regem absolutum secundum rationem regentem, atque gubernantem describit. et in cap. 5. Regnum, vnã ex tribus Reip. speciebus, iustam, ac legitimam, esse dixit. & Regem absolutum esse voluit, qui bonus sit, cœterisq. præstet virtute, vt in §. 5. dictum est. et contrarium ipsi Tyranno esse ostendit pluribus in locis Polit. præsertim verò in lib. 4. cap. 10. et lib. 5. cap. 10. Insuper quia publica populorum vtilitas, quæ nomen, ac finem Principi imponit, bonum ipsum voluntati attributum designat, vt supra late ostendimus. Et re vera, si verba, Quod Principi placuit, ita nõ intelligamus, fatedũ est omnino, nõ
26 Principem, sed Tyrannũ, significare: † (Est enim obiectum Tyranni voluptas seu cupiditas effrenata: Regis autem quod iustum est, vt in d. lib. 5. Polit, cap. 10. auctor est Aristoteles) quo nihil certe insulsius excogitari, diciue posse videtur. diuinus enim Plato, vt refert Cic.
27 de Senect. † escam malorum voluptatem appellat. et 1. de Legib. Ab ea, inquit, quæ penitus in omni sensu implicita insidet imitatrix boni voluptas: malorum autem omnium mater. Quid plura

plura? cogeremur fateri, inde iniurias proficisci, vnde iura nascuntur, contra. l. meminerint. C. un. ui. & l. 1. Cod. de his qui ven. ætat. impet. c. qualiter, et quã- do de accusa. Quòd autẽ uoluntas Prin cipis absque ratione accepta, iuxta il- lud: Hoc volo, sic iubeo: sit pro rõne vo lũtas; de quo habetur in gl. fi. l. filio pa- ter. ff. de leg. 1. Tyrãni, & nõ boni Prin- cipis uoluntas dicẽda sit, ostẽdit nobis Xenophon in Vita Cyri lib. 1. quando Mandane, Cyri mater, ita loquitur; Atquì nõ eodẽ iure utitur auus tuus, quo Persæ vtũtur: is. n. vniuersarum rerum, quæ sunt in Media, dominũ se cõstituit; apud Persas verò lege sancitum est, ut æquo quisque, & pàri iure cum cæteris viuat. ac pater tuus, omnium primus, quæ ciuitati præstat; ex decreto, insti- tutoque præstat: atque ipse etiam cer- ta, & constituta accipit: resque non ex sua ipsius voluntate moderatur, sed ex legibus. vide igitur, ne verberibus nece ris, cum domi fueris, si redeas, loco re- giæ tyrãnicam disciplinam ab isto edo-
28 ctus. † Et D. Greg. Nazian. in orat. 1. in Iulianum Imperat. cum inquit: Quo cir ca cum potentia in persuasionem, et

coactionem diuisa sit ; ita se comparauit,ut quòd inhumanius erat, nimirum vim, et tyrannidem,populari turbæ, ciuitatibusque permitteret (vt quarum væsana audacia intollerabilior sit propter temerarios animi motus,atq; præcipites ad omnia impetus)idque nequã quã publico edicto, verum ex eo, quòd impetum,audaciamque minime reprimebat; velut proposita quadam lege, non scripta, id se velle promulgans. Quod autem lenius, atque humanius erat, magisque Imperatorem decebat, id sibi videlicet assumit; nempe suadendi,atque illiciendi partes:nec tamen id quidẽ vsquequaque retinuit &c. Et concinit D.Thom.in lib.3.de Regim. Princ. cap.7.cum inquit,quòd regimen tyranni, cum habet se ad instar Demonum, quorum potestas iusta a sacris doctoribus habetur; voluntas tamẽ semper
29 iniqua.† Vnde Antigonus Rex,dicenti, omnia Regibus licere. Per Iouem, inquit, Barbarorum Regibus: nobis autem quæ honesta sunt, ut refert Plutar-
30 chus in Apopht. † Quod quidem Alexander ille magnus declarauit, qui, vt auctor est idem Plutarchus,in orat.poster.

ſter. de virtute Alexādri, Iuſtitiæ ſe ſubditum, & ea inferiorem affirmauit. Et uetuſtisſimus omnium qui nobis ſuper ſunt hiſtoriæ Romanæ Polybius lib. 5.
31 inquit: † Quippe Tyranni opus eſt, maleſaciendo ſuis cum terrore inuitis imperare: in mutuo ſemper odio cum ſubditis verſantis: Regis vero contra bene faciendo vniuerſis cum liberalitate, atque clementia ſponte ſubiectos gubernare: in mutua ſemper beneuolen-
32 tia, ac charitate viuentis. † Quid vltra? Ne Iuppiter quidem ſine Iuſtitia imperare potuit, ut veteres voluiſſe affirmat Plutarchus, ad rē noſtrā proprie accedendo, dum perquirit, num ne, iuxta Anaſarchi dictum ad Alexandrum; Principi liceat facere quod vult ī opuſ. cui titulus, Ad Principem ineruditum: Tandē vnicuiq; ſufficere pōt Angelicus Doctor. in q. 23. artic. 7. de Volunt. Dei, vbi ita argumentatur; Præterea ſecundum hoc aliquid eſt iuſtū, quod legi concordat, ſed lex non uidetur aliud, quàm explicatio uoluntatis Principis: quia quod Principi placet, vt inquit legislator, legis habet vigorem. Cum igitur Princeps rerum omnium ſit diuina uolun-

luntas; videtur quòd ex ipsa sola depen deat omnis ratio Iustitiæ.cui argumēto ita respondet; Ad secundum dicendum,
33 quòd licet voluntas Principis habeat uim legis in cogendo : non tamen habet rationem Iustitiæ,nisi ex hoc, quòd ratione utitur,et repetit.1.2.q.90.artic.1. hoc modo:Ergo lex non pertinet ad rationem, sed magis ad uoluntatem, secūdum quòd etiā Iurisperitus dicit:Quod Principi placet, habet legis uigorem: Respondet autem :Dicendum,quod ratio habet uim mouendi a voluntate, ut supra dictum est; ex hoc enim, quòd ali quis vult finem, ratio imperat de his, quæ sunt ad finem: sed ut uolūtas de his, quæ imperantur legis rationem habeat, oportet quòd sit aliqua ratione regulata,& hoc modo intelligitur, quòd uolūtas Principis vigorem legis habet; alioquin voluntas Principis magis esset ini quitas, quàm lex. verba sunt Angelici Doctoris, pulchra quidem, et notanda.
34 † Et quòd lex essentialiter sit in ratione,et non in voluntate, ostendit latissime Medina in.1.2.q.90.art.1. Et concinit D.Bernardus de Considerat. ad Eugenium lib.3. At quomodo, inquit, non
in

indecens tibi voluntate pro lege uti: & quia non est ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere rationem? Tunc maior Domnio tuo, qui ait Ioan. 16. Non ueni facere uoluntatem meam. quamquam nō minus deiecti, quàm elati animi est, uelut rationis expertem, nō pro ratione; sed prò libitu agere; nec iu dicio agi, sed appetitu. quid tam bestiale? Et Aristoteles obseruabilis in 5. Ethi cor. cap. 6. vbi ita loquitur: Idcirco non hominem imperare finimus, sed rationem; quòd hæc sibi ille sumit (nēpe plus eorũ, quæ bona sunt) & quæ mala minus: Est autem custos, conseruatorque iuris Princeps: quòd si iuris, & æquabilitatis &c. Quam quidem rationem,
35 († quæ animi motus est, uisum mentis acuens; ueraque a falsis distinguens, ut inquit D. Augustinus in lib. de spiritu, & anima) † legem ab ipsa Dei bonitate procedentem, & quendam Deum, nobis domesticum, vocat Hieroclis philosophus in Pithago. uersu. aur. 11.
36
37 † Et magnum Deum Agatho apud Sto-
38 beum serm. de Prudentia. † Et Cic. cælestem discretionem, mentemque diuinam, & præpotentem Deum rationē

H 4 dicit:

dicit; quem refert Budæus videndus in
Pandect.in 2.annot.l.1.ff.de Iust. et iur.
Et de Natura Deorum: Ratio est, in-
quit,quæ præstat omnibus. Item in Tusc-
cul. Domina omnium,& regina Ratio.
Et magistra rerum omnium Ratio, in-
quit Seneca Epist. 71. Et arbitra bono-
rum, & malorum Epist.67.ubi addit: Bo
num sine ratione nullum est. Sequitur
autem ratio naturam: quid ergo est ra-
tio? naturæ imitatio. quid est summum
hominis bonum? ex naturæ voluntate
39 se gerere. † Ac Deum sequi, et ratio-
ni parere, idem esse tradit Plutarchus
40 in Opusc.de Auditione. † Nec mirum
certe; est enim Ratio spiramen diuini
numinis, ut inquit Sot.de Iust.et iur. li.
1.q.1.art.3.Et Seneca in d.Epist.67. Ra-
tio autem nihil aliud est, quàm in cor-
pus humanum pars diuini spiritus mer-
41 sa. † Et prima in nobis lex est, ut pe-
rhibet D. Greg.Nazianze. de Theolog.
lib.3. ubi etiam deiforme, ac diuinum
42 illam nuncupat, † Et legem Dei For-
tu.Garzi.in l.Gallus.§. et quid si tantũ.
43 num num.309.ff.de lib.& posthu. † Et
Deus a sacris eloquiis nominatur, ut in
quit D.Dionys.de Diui. nomi. cap.7. Et
Ratio

Ratio, id est Deus, Senec. Epist. 66. & habetur docte quidem in lib. Epistolarum D. Augu. epist. 2. Inde D. Thom. lib. 1. de Regim. Princip. cap. 12. Sic quodamodo se habet ratio in homine, sicut Deus in Mundo. Et Plutarchus in Opusc. de A-
44 more prolis affirmat, † quòd Principatus penes rationem est, prout D. Dionys. in epist. 4. ubi tradit, quòd Rationi diuinitus Principatus traditus fuerit. Et Rationem Principatibus proprie cõuenire dicit D. Augustin. in lib. de spiritu, & anima. Et Principem esse, dixit pulchre quidem Plutarchus in opuscul. in Principe requiri doctrinam hoc modo: Difficile est his, qui gerunt imperium, de Imperio consulere: reformidãt enim rationem, ceu Principem admittere; ne potentiæ bonum; quod habere videtur, impediat, si adstringat, & seruire cogat
45 honesto. † (Cum tamen rationi seruire summa libertas sit, vt inquit Bald. in consil. sub titu. C. si quis aliq. testa. prohi. col. 5.) Egregie autem Aristot. 1. Polit. cap. 3. Ratio, inquit, Architecti, siue eius, qui regit, & imperat, nomen obtinet. Et in lib 10. Ethic. cap. 9. Rationem uitæ ducem appellat. Vnde in Margarita

garita Doctorum habetur.par.1.distinctio.3.cap.7.Princeps non debet dominari,sed ratio, Et Gerson in tracta. de Considerationibus, quas debet habere Princeps,partic.2.lib.1. Quis Rex sub Deo statutus est? vtiq; ratio libera; de qua dictum est ab vno sapientum, Si vis omnia tibi subijcere,subijce te rationi, tanquam Regi.Bald. etiam in l. Emilius col.fin.ff.de minor. Magnus est Cæsar, sed maior ratio,& veritas. Et Afflict. in cap.Feudum.num.47.si de feud.fuer.cõtrouers. inter domi. & agna. inquit ex mente D.Thom.22.q.47.articu. 7. quòd Princeps non habet in superiorem, nisi
46 Deum, et naturalem rationem. † Et quòd ratio naturalis, & prudentia regulant actus humanos. id quod voluit Bald. in l. 3. col. 3.C.de loca. & condu. Vnde Guid.Pap. in consil. 195.nume.6. Princeps ex rectitudine rõnali procedere debet.Et Car.de Cusa in li.x.Excitat.
47 † Bonum regimen, quod Remp. conseruat,non habet aliunde suam bonita-
48 tem, nisi a ratione. † Arridet autem prædictis,quòd omnes animæ potentiæ
49 ad Rationem reducuntur. † Sicut etiã omne regimen, omnisque administratio
tio

tio ad Deum, vt Philosophi prohibent.
50 † Quæ quidem ratio vti Princeps su-
per hominũ quiete, & salute a Deo Opt.
Max. ordinata est: nullaque alia in re,
quàm in hominum, rerumque suarum
51 conseruatione versatur. † Idcirco qui
cum illa altercari contendit, iurisdictio
nes, & res aliorum occupando; certe ni-
hil aliud facit, quàm se naturæ oppone-
re; & bellum cum ipso Deo suscipere, vt
recte quidem, tam eleganter, quàm ve-
re dixit Ioan. Casen. in Orat. ad Carol.
V. pro restitut. Placentiæ. Deus namque
omnium conditor nihil nõ ratione pro-
uidit, disposuit, et ordinauit: nihil non
ratione tractari, intelligique voluit, vt
scribit Tertullianus Tom. 2. lib. de pœn.
Omnibusque animalibus arma natura-
lia Deus concessit; Canibus, Lupis,
Apris dentes: Equis calces: Tauris,
Arietibus cornua: et alia alijs: homini
autem nulla natura nisi rationẽ dedit;
qua se defendat, et repellat iniurias, ut
inquit Xenophon in Vita Cyri lib. 2.
Concinit autem prædictis Polybius in
lib. 6. Historiarum. in princip. inqui-
ens: Hoc sane pacto ex Monarca (Tyrã
num intelligit) sensim fit Rex; quando
ratio

Ratio principatum sortitur; quem antea possederant ferocia, & potentia. ibique late docet, quomodo Ratio, & non aliud, Regem, & Principem, qui iuste imperet, constituit: vis autem, & potentia Tyrannum facit. Item consonat celebris illa sententia can. Chorepiscopi di-
52 stin. 68. † Quod ratione caret. extirpare necesse est. Et Magister Sent. lib. 1. di-
53 stin. 43. inquiens, † quòd Deus ipse non potest facere ea, quæ non sunt rationabilia. Et glo. in Auctén. de Mona. in prin.
54 † Homo, qui non vtitur ratiône, non est homo, sed bestia: sicut enim anima in herbis, plantis, & animalibus est vita; eò quòd tanqnam forma intus alit (anima enim forma corporis est: & quamdiu eā homo habet viuit) ita rationalitas animalitatem quodamodo viuificat, intusq. alit; ex quibus homo constat metaphisice; quemadmodum ex anima, & corpore phisice, vt scite inquit Ludouicus Garbalius de restituta Theologis
55 cap. 46. † Huiusmodi autem rationis principatus intelligendus est, quemadmodum declarat D. Greg. Nazian. in epist. 1. ad Cleodonium, ita inquiens: Quocirca mens nostra perfecta quidem est,

eſt, & princeps; non autem ſimpliciter perfecta, Dei autem ſerua eſt, & ſubdita: non principatus ſocia, atque honoris æqualis. quippe & Moſes, Pharaonis Deus, ita Dei famulus deſcribitur:& ſtellæ quẽadmodum noctem illuſtrant; ita vicisſim à ſole obſcurantur; nec interdiu vllo modo apparent: & ſplendor exiguus, magno incendio adiunctus, nec extinguitur, nec lucet, nec diſiungitur: ſed totum illud incendium eſt; ſuperante nimirum eò, quòd uberius eſt. Cui cõcinit Agapetus ad Iuſtinianum Imperat. Monitor. 68. iu hæc verba: Imperator, vt eſt omnium dominus, ita cum omnibus ſeruus Dei exiſtit. tunc igitur vocabitur dominus, cum ipſe ſibi dominari, nec illicitis voluptatibus famulari patietur. tum adiutricem piam rationem aſſumens, inuictam, ſ. imperatricem animi perturbationum, rationis expertium, indomitas cupiditates, armatura caſtimoniæ debellabit. Et libet hìc recenſere, quòd tex. in d. l. digna vox C. de legib. quem Doctores ſæpe adducere ſolent vnà cum l. Princeps, & l. 1. ff. de conſtit. princ. ad probandum, Principis poteſtatẽ late patere: & ab eius volunta

te arbitrioq. pendere, non hoc ipsum, pro quo adducitur, nobis suadere videtur: quinimo contrarium potius ostendit, ex ijs præsertim, quæ de illius intellectu diximus in §.3.nu.7. cum pluribus
56 seq. † Et quamuis Vlpianus in d.l.1. absolutam Principis potestatem nobis ob oculos ponat; si dictum cum ratione coniungamus, ac totum verborum contextum perpendamus, & vt inquit D. Greg. Nissen. in lib. de Beatitud. cap. 5. liberam Principis voluntatem, hoc est, merum imperium, summamq. ac plenã, nulliusque alterius arbitrio, atque dominio obnoxiam potestatem. Et Bal. in c.1. num.31. de constit. Puto quòd si Papa diceret: De plenitudine arbitrij, vel de plenitudine voluntatis; idem operaretur, quod si diceret: De plenitudine potestatis. Dixerit Budæus de placitis Philosophorum quod sibi lubet in l.vlt. prope. fin. ff. de Senat. & post eum Connan. in Comment. Iur. ciu. lib.1. cap.16. col. 6. ac etiam Franc. Hotoma. in §. sed & quod Principi Inst. de iur. nat. Et quicquid de intellectu d.l.1. tradiderit Sotus de Iust. & iur. lib.1. q.1. art.1. Hæc tamen libera Principis voluntas summaq. potestas

testas

testas licet vim legis habeat in cogen-
57 do(† coactionem namq. simplicem Ty-
ranno proprie conuenire diximus) non
tamen rationem Iustitiæ habet,nisi fue-
rit ratione regulata, vt ex D. Tho. & a-
lijs dictũ est supra n. 36. Importat enim
potestatem supra ius humanum, siue po
sitiuum; quod quidem Princeps ad libi-
tum,& pro sua libera voluntate tollere,
ac mutare, & in eo dispensare potest;li-
cet si absque iusta , & legitima causa
hoc faciat , peccet quo ad Deum , vt in
58 §. seq.demonstrabimus . † Quòd autem
dictum Bal.in conf.373.num. 1.lib. 1.Im
perator.s. noster, quicquid sibi placet,
pro lege statuit habendum; & sic pro ra
tione uoluntas;non fuerit exprompum
ex d.l. 1.seu ex l.Princeps, uel ex l.digna
uox, neque ex ullo alio iuris contextu,
sed ab infami, indecentiq. muliere ori-
ginem sumpserit datur nobis intelligi
ex traditis per enndem Bal. in c, 1. nu.
30, de constit. vbi ita inquit : Videtur
quòd plenitudini potestatis nihil resi-
stit:nam omnem legem positiuam supe-
rat : & sufficit in Principe pro ratione
voluntas.l. 1.ff.de constit.Princ.nam au-
ctoritas ueterum , & Mundi necessitas
incon-

inconueniens induxerunt. unde dixit Imperatori quædam mulier; cuius amplexus Imperator dicebat illicitos; Domine si libet, licet. sunt uerba Baldi, qui ab absurdo, & inconuenienti argumentatur; & in cons. 148. num. 4. lib. 1. inseruiendo causæ, sic inquit: Voluntas Principum seruatur pro lege de consuetudine generali, facit. l. 1. ff. de constit.
59 Princ. † Absurdum autem ab omni quidem dispositione reijciendum esse, perspicuum est l. 1. §. quæritur ff. de publica. Neque tex. in d. l. 1. uoluntatem sine ratione significat, ut late probauimus. Quòd autem auctoritas ueterum incõueniens istud induxerit, longe distat a uero: nam ueterum auctoritate probatur, quòd Principis uoluntas ratione regulanda est, quòdq; ratio ipsa Princeps est, ut late demonstrauimus. Nec minus uerum est, quòd Mundi necessitas hoc inconueniens induxerit: nam quod ait Põponius in l. 2. §. nouissime. ff. de orig. iur. Per partes euenit, ut esset necesse Reip. per unum consuli; intelligendum est per unum. 5. qui iustus sit Princeps: non Mundi Tyrannus; quiq. ratione regit, atque gubernat, ut diximus, & dicetur

tur infra;ac demonstrauimus per d. uerbum, Consuli, quod bonum quidem, vtilitatemque Reipub. & non aliud significat. Quod si in hac necessitate insistat quis, & dicat eam de iuregentium introductam fuisse, iuxta notata per glo. in l. pen, ff. de leg. aduertat quæso, quia iste infringit seipsum. ſ ius autē ciuile uers. quod uerò naturalis ratio Instit. de iur. nat. non enim Ratio inconueniens aliquod inducere, sed bene tollere potest; deinde quia eorum conuentio nullam obligationem inducere potuisset. l. generaliter, & l. si plagii, ff. de uerb. ob. neque nos, eorū successores, turpitudinem illorū asserere potuissemus, ex latè traditis per Craue. in consi. 125. n. 6. Verùm, est aūt quòd ueterum suasio, potius quam auctoritas illa fuit; quam Regii Persarum Iudices fecerunt; qui Cambysi sororem ducere cupienti, responderunt, male certe, & iniuste; legem quidem nullam esse, quæ tale matrimonium permitteret; Sed esse aliam legem, quæ Persarum Regi, quicquid collibuisset, facere liceret. Et male Anaxarchus; qui Alexandrum, Clito iuterfecto, solari volēs, dixit, eo Themin, & Dicen Ioui assiste

re,ut intelligeremus,omnia Regum, & facta,& consilia pro iustis habenda esse: Scelerate etiam Iulia(mulier.s.illa adducta per Bal.)quæ priuigno Carcallo dicenti: Vellem,si liceret;respondit; Si libet,licet. an nescis,te Imperatorem esse,et legem dare, et non accipere? Et male superba illa,et importuna mulier, adducta etiam a Baldo; quæ odiosum Imperat occidi seruum; uel innocētem his verbis;apud Iuuenal. lib. 6. Satir.

Pone crucem seruo.meruit quo crimine seruus.
Supplicium?quis testis adest?quis detulit? audi:
Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est.
O demens,ita seruus homo est;nil fecerit, esto.
Hoc uolo,sic iubeo:sit pro ratione voluntas.

Hæ sunt vere uoces,quas Principum assentatores;& impudicæ, ac superbæ, & importunæ mulieres pro Iniustitia, non pro Veritate;non leges, neque Ra-
40 tio;foras miserunt. ✝ Et Concinit Medina in 1.2.D.Thom.q.17.art.1. in resp. ad quartum;inquit enim:Si voluntas est Regina; Intellectus est Rex, et Imperator; cuius officium est regere volunta-

tem,

tem, et illi agendorum modum præscribere; sine cuius ductu ambo in foueam cadunt. Hæc doctrina inuenitur apud omnes sanctos, apud omnes recte sentiẽtes; nisi apud perditissimos homines, apud quos valet illud: Sic volo, sic iubeo: sit pro ratione voluntas. hæc ille. Prædictis autem omnibus, & alijs hanc clarissimam lucem, et veritatem amantibus accedant ea, quæ pulcherrime quidem scribit Cardinalis Contarenus de Potestate Pontificis super composit. inquit enim: Hæc positio, adeo est falsa, adeo repugnat sensui communi, adeo est contraria doctrinæ christianæ, adeo deprauat vniuersi christiani populi gubernationem, vt nihil perniciosius inueniri potuerit. nam per Deum immortalem non ne hæc positio idolatriam sapit
61 † Cui namque creaturæ hoc attribui potest, quòd actionum suarum voluntas eius sit regula? an non hoc proprium est solius Dei, primi omniũ principij; a quo pendet vniuersa omnium natura.
62 † Isti vero (loquitur enim de Iurisperitis) ob imperitiam huius potestatis, qualis nam sit, et ad quam animi virium pertinet, & vt adulentur Pontifi-

cibus;adeo absurdā positionem non veriti sunt in publicum prodere. hæc ille. licet Contarenus, vir alioquin doctissimus, radices scientiæ legalis ignorauerit: non enim iurisperiti dicunt, quòd voluntas Principis sit regula suarū actionum: sed plures inquiunt; quod cū Princeps sit supra ius positiuum, & superiorem nō habeat, qui eum cogere possit; sit ei pro ratione voluntas, in his. s. quæ iuris positiui sunt; & quòd si dispensationes, puta, elargiatur, vel aliud faciat absque iusta, & legitima causa; actus ex eo secutus valet, & tenet; licet male faciat, & peccet quo ad Deum; & Principis nomine, vt Doctores inquiunt, indignus sit. Et nos dicemus in. §. seq. vbi in
63 specie num. 27. † Non enim voluntas Principis habet rationem primæ regulæ: dirigitur enim per rationem, & intellectum; non solùm in nobis; sed in Deo: quamuis in nobis aliud sit intellectus, & voluntas secundum rem, & propter hoc nec idem est voluntas, & rectitudo voluntatis; in Deo autem idem secundum rem intellectus, & voluntas, & propter illud idem est rectitudo volūtatis, & ipsa voluntas, vt docet D. Thom. in q.
de

de Volunt.Dei art.6.Inde Fortun. Garzi.in l.Gallus.§.& quid si tantum.n. 308. Nec Deus aliquid vult,quod summa ratione non constet, vt in ca. gloriosus in prin.de reliq.et vener.sanct.in 6.Igitur, infert ipse, quodcumque Imperator contra rationem fecerit, non voluãte Dei, nec potestate sibi tradita facit; cui concinit Craue.videndus in consil. 296.sub num.3.versi. & pro fundamento consi-
64 dero, † Concludendum est igitur,quòd Princeps est animal rationale;aqua rationis lege nulla lex eum absoluere, vel eximere potest, vt dixit Bald.in l.2. nu. 40.C.de seruit.& aqua,& elegãter Fort. Garzi.in d.§.quid si tantum num.295.& 308.Sed neque defuerunt qui nudam,rectam, uenustam Reginam omnium Rationem,omni ornatu orationis, vel potius fictionis, tanquam veste detracta, ueritatem suis coloribus depingentem; coloribus nõ suis, Regni.s.seu Dominij, vel STATVS CAVSA, vt vulgo dicunt,fingere,atque simulare conentur; hoc prætexentes nomine cupiditatem. inquiunt enim STATVS CAVSA hoc fieri posse,ac illud fieri debere; esto quòd forte aliud de iure dicendum esse

 videretur.

65 videretur.† cũ tamẽ Ius,& Iustitia red dat vnicuiq; quod suũ est, vt late docet Arist.in 5.Ethic.& habetur in l.1.&c in. l. pen.ff.de Iusti. & iur. & Instit.eod.tit.in prin. Et omne illud quod iuris non est, iniuriæ adscribãdum est,nempe verberationibus,adulteriis,furtis,& his simi-lia, vt Aristoteles in eodem loco ostendit. Et Sententia fuit Platonis in Gor-
66 gia;† Maximum omnium malorum esse,inferre iniuriam,.conditionique hominũ maxime aduersari: hõminẽ enim iuuans reddit se similem Deo: iniuriam faciens, se a Deo longe seiungit. Quapropter dubitandum non est,quin sicuti ad iniuriam propulsãdam natura nos inuitat; ita multo magis prohibet, ne vim aut iniuriam inferamus, aut quacumque ratione alterum lædamus.Nam si vel omnia alia vincula deessent,recla maret tamen omnium hominum inter se coniunctio. Vnde Florentinus in l.ut uim.ff.de Iust,& iur.in 2.responso:Et cũ inter nos,inquit, cognationẽ quãdã na tura constituit,consequens est, hominẽ homini insidiari, nefas esse.uerbũ, insidiari,late accipit,eoque omnia iniuriarum genera complecti uoluit; siue gra-
tia

tia exempli, alterius uxore uiolanda, siue bonis subtrahendis, siue quacumque ratione inferatur. Et ita Regina, ac omnium domina contra naturam ab his serua efficitur (Magna certe abusio, et nimis magna, iuxta D. Bernardi sententiam, Dominam ancillari, & Ancillam dominari) serua nimirum STATVS; in cuius dominio hoc modo constituitur. l. 3. §. in loco. ff. de relig. et sumpt. fune. Alex. in consi. 35. num. 14. lib. 4. cum potius tamen Regnum, ac Dominium, seu STATVS RATIONIS uere, ac proprie dicendum vtique foret. quæ nihilominus, uelint, nolint, vere domi-
67 na semper erit: † & sine qua vox ista; CAVSA STATVS, recte resonare nunquam poterit; coalescat Principis absoluta, omnisque humana potestas. Pro hac autem veritate stat compositus Orator Casensis ubi supra vidẽdus. Et huc uerius, ac magis ad rem accedant quæ de clausula, De plenitudine potestatis scripsit Rebuffus, adductus in §. 6. num. 3. Cauendum, est igitur, ne sub ratione Regni, seu Causæ status pernitiose erretur in uia conscientiæ, prout in simili inquit Bald. in Aucten. ad

hæc.num.13.in fin.C.de usur.per l.si seruum.§.sequitur.ff.de verb. ob. Quoniã iudicium durissimum in his,qui præsunt fiet, & potentes potenter tormenta patientur, Sap. 6. Proinde uerò decipitur Torquatus Tassus,dum in suo Oratore inuehitur contra Iureconsultos, & alibi sæpe inculcat,quòd Philosophi naturalem iustitiam(ex qua nec etiam bene infert) non autem legitimam considerauerint. Arist. namque in 3. Rhet. cap. 13. ius non secus considerat, ac faciat Iureconsultus in l. omnes populi. ff. de Iust.& iur.& in 5.Ethic.præsertim c. 7. ac etiam cap.10.Iustitiam naturalẽ à iure legitimo, seu ciuili distinguit, quod quidẽ passim Iureconsulti tradunt;maxime verò in tit.ff. de Iust. & iur. quorũ meminit Cic.3. Offic. cũ inquit pulchre quidem cõtra Torquatũ: Itaq; maiores aliud ius gentium, aliud ius ciuile esse voluerunt. quod enim ciuile, non idem continuò ius gentium; quod autem gentium,idem ciuile esse debet. Sed nos veri Iuris,germanæq. Iustitiæ solidam, & expressam effigiem nullam tenemus;vmbra. & imaginibus vtimur, easq. ipsas vtinam sequeremur: feruntur enim ex

optimis

optimis Naturæ principijs, & veritatis
exemplis: ibique ad mentem Iuriscon-
68 sultorum late declarat. †Hactenus mul
ta videor in medium attulisse, quæ con-
ueniunt iustæ & legitimæ voluntati, ac
potestati Principis; quæ omnis in ratio-
ne posita est; Atqui emunctę naris homo
obijciet: Qui fieri potest, vt absoluta po
testas Principis, qui ex libera voluntate
imperet, in ratione sit: inquit enim Ari-
69 stot. in 3. Polit. cap. 12. † Qui ergo le-
gem præesse vult, is velle videtur Deũ,
ac leges imperare: qui autem vult homi
nem, is etiam belluam adiungit: cũ præ-
sertim tale quid sit cupiditas, & iracun-
dia: & magistratus, & optimus quisque
à recta via detorqueat. Loquitur enim
Arist. de Regno absoluto. & in 5. Ethic.
cap. 6. Idcirco non hominem imperare
sinimus, sed rationem; quòd sibi ille
plus eorum, quæ bona sunt, & quæ mala
sunt, minus sumit: fitq. Tyrannus. & in
5. Polit. c. 8. Quæ certe omnia melius es-
set, lege fieri, quàm hominũ volũtate. nõ
70 enim volũtas est tuta norma. † Animad-
uertendũ est enim, quòd Arist. regnũ ab-
solutum tunc approbat, cum vnus cæte
ris uirtute præstet: sitq. tam præstanti
uirtu-

uirtute, ut reliquorum omnium uirtus, & ratio ciuilis cum illius uirtute, & ratione non sit comparanda. alioquin regnum absolutum non admittit, sed minus iustum, ac inutile esse censuit, prout re uera statuit in 3. Polit. cap. 12. postquam superius promiserat, se declaraturum, quando rectum, & utile ciuitati sit, unum gubernacula Reip. tractare. & animaduertit Bartholom. Caualcan. in tract, 1. de Rebusp. Aristoteli autem con sonare uidetur Didac. Couar. in lib. 1. Pract. quæst. cap. 1. num. 5. & illum etiam sequi uidētur Sot. in lib. 2. de Iust. & iur. q. 6. art. 2. Polydorus de Inuent. rerum lib. 2. cap. 2. & clare Franc. Patritius in lib. 1 . de Instit. Reip. nec ignorauit Bar. in tract. de Tyrannia nu. 45. ubi de unius Principatu uerba facit ubique, si recte inspiciatur. Quibus concinit Iustinus lib. 1. quando inquit: Principio rerũ gentium, nationumq. imperium penes Reges erat; quos ad fastigium huius maiestatis non ambitio popularis, sed specta ta inter bonos moderatio prouehebat. Et Cic. lib. 2. offic. Eadem constituendarum legum causa fuit, quæ Regum, ius enim semper quæsitũ est æquabile: nec

enim

enim aliter esset ius. id si ab vno iusto, & bono viro cõsequebantur, eo erant contenti; cum id minus contingeret, leges inuenere; quæ cum omnibus semper vna, eademq. voce loquerentur. Et Bal. in Conf. sub tit. C. si quis aliq. testa. prohi. col. 9. Iure gentium Reges orti sunt ex solo consensu eligentium, omni solennitate circumscripta; cũ prius fuerint Reges, quàm leges; quando regnabant in puritate prima: & sola Natura hominibus sanciebat. l. ex hoc iure. ff. de Iust. & iur. l. 2. in prin. ff. de orig. iur. & in Auæten. quib. mod. nat. effic. sui. §. 1. col. 6. & 7. Neque me latet, quòd Bellarminus noster in lib. de Roma. Pont. cap. 2. controuers. 3. tom. 1. multas rationes, & auctoritates docte admodum, & eleganter nouissime adducit ad probandum, quòd Monarchia simplex, siue Regnum simplici Aristocratiæ, & Democratiæ præstat,
71 & † cap. 4. quòd circumstantijs seclusis, Monarchia simplex absolute, & simpliciter excellat. id quod voluit Bal. in Auæten. hoc amplius col. 2. vers. itẽ quia. C. de fideicommiss. Felin. late in c. quæ in Ecclesiarum. n. 126. de constit. & Nauar. in c. nouit. n. 15. & 168. de iudic. adducit

ducit autẽ Bellarminus tex. clarum inter cætera in lib. 8. Ethic.cap. 10. vbi Aristoteles luculenter inquit: Harum autẽ omnium optima est Regia (loquitur enim de tribus Reip. generibus) deterrima Democratia; cui addiderim ego aliũ tex. in 4. Polit. cap. 2. vbi Arist. hoc ipsum repetit hoc modo: Primæ enim (verba facit de potestate Regia) mutatio de-
72 terrima sit, necesse est. † Qui tamen textus iudicio meo intelligendi sunt secundum ea, quæ idem Aristoteles firmauerat ex professo in præcede. cap. 12. lib. 3. Polit. quando scilicet vnus cæteris virtute præstet, & antecellat: reliquorumque omnium virtus non sit cum vnius illius virtute, & bonitate comparanda. nam iuxta Marc. Aurelij Imp. senten-
73 tiam: † Princeps, qui omnibus dominatur, omnibus etiam virtutibus præditus esse debet; quam sumpsit ab Arist. 1. Polit. cap. 8. quando inquit: Itaque eum oportet, qui præsit, perfectis, atque absolutis virtutibus; quæ mere gignuntur,
74 esse præditum, & ornatum. † Vnde Cyrus dixit, vt refert Plutarchus in Apophtheg. Magistratu dignum non esse quemquam, qui non sit melior subditis,

& est

& est celebre Macronis consilium, impijssimo Caio datum: Tantum debes in ratione viuendi excellere, quanto eminentiorem te fortuna constituit. Et certe hanc mentem fuisse Aristoteli, demõstrari videtur ex ijs, quæ immediate addit, tum in d. cap. 10. cum inquit: Quòd cum Rex sit, qui se ipse est contentus, quique copijs, adiumentisq. omnibus excellit: qui autem eiusmodi sit; is cum nullo egebit, tum rationem nullam ducet commodorum suorum, sed eorum; qui ipsius in imperio erunt: nam qui se cum non præstat, eum, sorte delectum quendam potius, quàm Regem, licet dicere, Tùm etiam in d. cap. 11. inquit enim Regalis autem potestatis, aut solum nomen manet, cum res nulla sit; aut propter magnam præstantiam extat eius potestas; qui vt Rex imperat. Et in 3. Polit. cap. 14. vbi sic inquit; Si igitur fuissent tantum discrepantes alij ab alijs, quantum deos, & heroas arbitramur discrepare ab hominibus, statim primum corpore multam exuberantiam habentes, deinde animo, vt certa foret, atque aperta præstantia eorum, qui imperant in eos, qui parent; perspicuum est, melius

lius futurum, vt semper ijdem; hi quidē imperēt: hi autem semper pareant. quia autem hoc non facile est obtinere: neque licet, vt ait Scylax, apud Indos, Reges tantum antecellere ijs, qui parent; manifestum est multis de causis necesse esse, vt cuncti similiter communicent vicissim imperio, atque obsequio. Id quod voluit Plato in lib. de Regno, cum inquit: Quoniam si talis quidam, qualē figurauimus, nobis occurreret; amaretur profectò eius administratio, quæ sola omnium rectissima est, conducitq. ad bene, beateque viuendum. nunc autem postquam non nascitur in ciuitatibus, &c. iuxta illud quod de Saule 1. Reg. legitur: Videtis, inquit, quem elegit Dominus, quòd non sit similis ei in omni populo. Et ita etiam intelligere videtur Bellarminus in 2. controuers. de Christo capite lib. 1. cap. 3. demonstrat. 7. tom.

75 1. † Abhorruit enim Monarchias Arist. vt perspicuum esse videtur, ex ijs, quæ ipse in 3. Polit. c. 11. scribit; vbi de vnius, deq. optimorum imperio disserendo, ita inquit: Quòd si in multorum imperio, sed qui viri boni omnes sint, optimorum potestas intelligi debet; & in vnius re-

gia

gia poteſtas; certe in ciuitatibus magis optanda eſt optimorum, quàm regalis poteſtas; ſiue cum poteſtate cõiunctum
76 ſit,ſiue ſeiunctum imperium &c. † Verùm reſpondendum eſt,reſecando ad viuum, quòd Vlpianus in d. l. 1. deſcribit Principem, in cuius poteſtate lege Regia ſunt omnia;nempe in poteſtate legi-
77 tima, quæ in ratione poſita eſt. † Et quòd uoluntas in ratione eſt; quæ propterea libera eſt libertate Regia; non Tyrannica:quia unà cum ratione ad opposita uertitur. ac ita ſemper ſuarum actionum Princeps eſt dominus. Deinde quia regnum unius hominis, qui uoluntate, & ex libero arbitrio imperet, cum ſimpliciter excellat, ex late congeſtis per Bellarminum proxime adductũ, cap. 4. iuſtum, & legitimum eſt. Quod ſi ille inſiſtat,verba contextus in d. l. 1. ſignificare potius iudiciũ hominis, quàm iudiciũ legis.Dec. in c. ſi pro debilitate. n 80. de offic. deleg. quod quidẽ iudiciũ legis,eſt iudiciũ ſolius rationis;iudiciũ hominis,eſt iudiciũ rationis,& libidinis .i.hominis,& beſtiæ.Ariſt. 3. Polit. c. 12. Reſpondetur,quòd Princeps eſt,qui iudicio rationis potius, quàm libidinis

vtitur:

utitur: Tyrannus autem, qui iudicio libidinis, & non rationis, uti uult, ut multifariam nos ostendisse credimus; illque verissimum esse, pro comperto habemus. Et ad hanc ueritatem propius accedant duo illa pronunciata; de quib. in §. 3. num. 4. & 5. uidelicet; non aliud uult Princeps, nisi quod sua iura uolunt. Itē Princeps non intelligitur alicui uoluisse facere præiudicium. Confirmatur etiam ista responsio ex responsione sequenti, Dum etenim dicebamus ab Aristotele simplicem Monarchiam minime probari; Respondetur quod Rex nō petitur, eligitur, uel constituitur a subditis, quatenus sæpe in tyrannidem uertitur, iuxta Aristotelis mentem; utpote quod ratio, qua reguntur animi appetitus, liberā voluntatem regere, vel appetitus frenare nō debeat: uerum subditi potius dicendi sunt, talem principatū pati, quam petere, uel eligere: omnis .n. talis principatus est præter, immo contra uoluntatem subditorum. & tali casu subditi potius patiuntur, quam agunt: quia huiusmodi casus non proueniunt ex subditorum institutione, sed institutorum usurpatione, ut habetur in addita-

tament. in lib. 1. Reg. cap. 8. per illum textum, ubi responsionem istam, a nob. iam excogitatam, inuenimus. Quod quidem comprbari posse uidetur ex Arist. lib. 4. Polit. cap. 10. prope fin. ubi loquens de tertio Tyrannidis genere, inquit: Itaque non est uoluntarium imperium : nemo enim est suę uoluntatis, iurisque uir, qui æquo animo tale imperium perferat. Et Polyb. lib, 6. Neque tamen, inquit, quælibet Monarchia Regnum dici debet: sed ea dumtaxat, quæ uoluntario subditorum consensu conceditur: & magis pro animi sententia regitur, ac gubernatur, quàm timore, & uiolentia. Nunc autem ad confirmationem eorum ; quæ dicta
78 sunt, accedat, † quòd etsi dominium nō fundatnr in gratia, aut fide; nec descendit ex iure diuino, sed ex iure gentium:
79 † & propterea infideles etiam sunt ueri, & supremi Principes suorum regnorū, ut per Mart. Nauar. in relect. C. nouit
80 not. 3. num. 60. de iudic. † attamen fundatur in libero arbitrio, & ratione, Bellarminus in lib. 5. de Roma. Pont. cap. 2. & docet D. Tho. de Regim. Princ. lib. 3. cap. 9.

SVMMARIVM.

1 *Absoluta Principis potestas quid importet, & num. 15. ac deinceps.*

3 *Princeps duplicem habet potestatem, ordinariam; & absolutam.*

4 *Principe potentior est ratio naturalis: eaque ipse ligatur.*

5 *Ius honestatis exceptum est ab omni superioritate.*

6 *Mos mutatur: honestum autem permanet semper.*

7 *Honestum quid, & vnde dicatur.*

8 *Papa est Vicarius Dei in terris: & multa potest, quæ Deus ipse potest.*

9 *Potestas sub Ratione restringenda est.*

10 *Imperiator est Vicarius in temporalibus mediante populo: Summus autem Pontifex immediate.*

11 *Plura Doctorum pronunciata pro extollenda Principis potestate, quomodo intelligenda sint.*

12 *In Imperatorem translata est potestas legitima, vt commodius Resp. administraretur.*

13 *Populus Romanus re, & effectu vsus est clausula: De potestatis plenitudine.*

14 *Effectus, non nudum nomen attendi debet.*

16 *Princeps non debet uti plenitudine potestatis sine causa.*

17 *Potestate ampla concessa, non censeri concessa, quæ illicita sunt.*

18 *Principi nihil absolutum esse concessum, quomodo intelligatur.*

19 *Deus absolutam potestatem alteri conferre non potest.*

20 *Potestas suprema, est auctoritas absoluta, & perpetua.*

22 *Principes omnes, qui superiorem non recognoscunt, absolutam habere dicuntur potestatem.*

23 *Ciuitates liberæ supremi Principis potestatẽ habent.*

24 *Princeps an, & quando circa ius dispensare posit.*

25 *Doctores non recte loquuntur, cum inquiunt, Principem dispensare posse circa ius naturale, vel gentium.*

26 *Ius gentium an sub iure ciuili, vel potius sub iure naturali contineatur.*

27 *Ratio quare Princeps posit dispensare in iure humano.*

28 *Aequum, & bonum est melius iusto legitimo.*

29 *Cardinalis Contarenus vehementer inuectus in Iurisperitos qui defensi sunt. num. 30. &*

in §.praced. sub num. 62.

31 *Princeps elargiendo dispensationes absque iusta causa in iure mere positiuo; male facit: sed tamen actus tenet, & valet.*

32 *Causa iusta non præsumitur in Principe, quãdo disponit de ijs, super quibus liberam disponendi facultatem non habet, ac etiam quando præiudicat in iure quæsito ministerio iuris ciuilis. n. 34. etiamsi allegat iustã, & legitimam causam. num. 35.*

35 *Opinio communis quænam vere dicenda sit.*

.§. OCTAVVS.

RELIQVVM est, vt ostendamus, absolutam Principis potestatem, recte intellectam, iustam & legitimam esse; prout etiam Doctores ple-
1 rique recte eam intellexerunt. † Est enim absoluta Principis potestas, merũ Imperium Imperatori per legẽ Regiam concessum, vt inquit Bal. in l. Imperium q. 3. ff. de Iurisdict. om. iud. & repetit in l. eam, quam col. 9. C. de fideicommiss. vbi, Considerandum est, inquit, quòd iu-

re

re nostro Populus Romanus omne imperium, etiam summum, quod appellatur plenitudo potestatis, transtulit in Principem; quem refert, & sequitur Dec. in d. l. imperium sub num. 42. & Baldus secutus fuit Bar. in eadem l. impe-
2 rium q. 3. n. 6. † Absoluta igitur potestas nil aliud importat, quàm potestatē supra ius humanum, siue positiuum, contra quod Papa, vel Imperator statuere, vel rescribere, & legem condere, et dispensare potest c. proposuit de concess. præben. Ab. in c. illa quotidiana num. 2. de elect. Rip. in Resp. 10. n. 5. sub tit. de elect. Bal. in Aucten. hoc amplius in 2. col. vers. quæro, an filij Regis C. de fideicom. vbi Rex, inquit, est lex animata in regno suo, & potest plus, quàm lex communis, vel consuetudo. et in cons. 241. n. 3. lib. 1. Princeps supra omne ius positiuum est. ac etiam in cōs. 328. n. 7. in fi. nu. lib. 1. Quicquid enim agitur supra legē, absoluta potestas est. Cui plenitudini potestatis nihil resistere dicit in cons. 456. num. 5. lib. 5. nisi duo tantum, ius scilicet diuinum, et immutabile ius naturale, et necessarium. Idem repetit Corset. de Potest. Reg. part. 4. nu. 4. & Gar-

cialup. in d.l. imperium n. 35.& tradunt Doctores in c. quæ in Ecclesiarũ de cõstit. in l. 1. ff. de constit. Princ. & in l. fin. C. si cont. ius, vel vtil. pub. Et hanc absolutam potestatem Principem habere, expresse affirmat Bal. in l. 2. vers. nota tamen C. com. rer. alienat. & eam possidere Papam, & Imperatorem tradit in l. 2. num. 7. C. de seruit. & aq. Vnde Alex. in cons. 30. nu. 10. lib. 5. Nihil aliud est vti plenitudine potestatis; nisi de derogare iuri communi, seu ordinario. idem tradit Felin. in c. nonnulli num. 51. de rescrip. Corne. in cons. 278. num. 6. lib. 3. & Alberic. in hac l. Princeps in fine hoc modo: Quando autem dicimus, quòd Princeps est supra ius, intelligẽdum est, hoc esse verum, quia potest illud statuere, mutare, destruere, & exponere, quando expediẽs est, quod sumpsit a D. Tho. 1. 2. q. 6. art. 5. in fin. Accedat Fort. Garzi. in l. Gallus. §. & quid si tantum num. 309. inquit enim: Ex his constat, plenitudinem potestatis referri ad ea quæ sunt humana & positiua; quasi dicamus, Summum Pontificem, vel Imperatorem habere potestatem liberam; non subiectã iuri positiuo. vnde supra leges a se, vel

alijs positas eam potestatem exercere potest; prout dicimus. absolutam esse in Deo potestatem, idest, non subiectam regulis a se ordinatis: sed inter Deum, & eius Vicarium hæc est differentia, quòd Deus, qui omnia potest, nulli subijcitur, cum sit causa, & principium omnium: sed Pontifex, vel Imperator subijcitur legibus Dei, id est, rectæ rationi: quia leges sunt superiores, & ab eis sumit ipse potestatem; quam nullo modo potest exercere, nisi secũdum ipsas, id est, secundum Rationem. Hucusque Fortunius. Et concinit Cur. Iuni. in cõs.
3 1. nu. 193. vbi ita inquit: † Princeps duplicem habet potestatem: quarum altera est ordinaria, quia ordinarie Princeps legibus viuit altera vero absoluta, secundum quam omnia iura ciuilia tollere potest; non tamen ea, quæ sunt inducta de iure diuino, naturali, vel gentiũ; et est communis opinio. et de hac duplici potestate pertractat Bal. in l. 2. C. de seruitut. et aq. verba sunt Curtij, not. quidem, declarant enim Bal. in d. l. 2. vbi multis doctissimis viris magnum in hac re facessit negotium, cum non respexerint ad Bartolum

in d.l.imperium.num. 6. & in extrauag. Ad reprim.in ver. Videbitur nu.2. Vbi de esse voluntatis est,inquit, quòd sit libera,nec cogi possit necessitate præcisa.l.cum proponas.C.de hær. instit. quæ quidem voluntas, hoc modo considerata,intelligitur libera a regulis iuris ciuilis; sed semper remanet limitata regulis iuris gentium. Cui concinit D. Gregor.Nazian. cognomento Theologus.in orat.1.cont.Iulianum Imp. quando sublime more suo inquit: Velle etenim Imperatoris lex est,non scripta:imperij,& potentiæ patrocinio subnixa:& quidem scriptis legibus, quæ potentia non fulciuntur,lege firmior, atque valentior. Idē quod Bartolus voluit, etiā Bal.in l.1.in prin.C.de sacrosan. Eccles. & ī l.si quis maior in prin.C. de trāsact. quæ omnia late comprobat Ias.in cons. 105.num.5.lib.1.Quinimo Baldus adductus a Couar.in definitione, quam facit de. plenitudine potestatis secutus fuit Bar.a quo & uerba,si recte perpendantur,mutuatus fuit.
4 † Prædictis accedat, quòd etsi Princeps supra ius humanum,quod Iurisperiti positiuum nuncupant,esse dicatur; non tamen procedit
hoc

hoc(de quo meminisse iuuabit)in iure, quod fundatum est in hônesto,& ratione, aut æquitate naturali, vt per Rip. in l.quominus.n.10. ff. de flumin. & late Hippol. de Marsil.in Tract.crim.in §. sequens.num.39. Bald.in consil.345. num. 2.lib. 1.& ita optime respondet Crauet. in tract.de Antiq.temp.par. 1. in princ. num.38.& 46.et in consil. 241.num. 13. Menoch. de Arbitr. Iud. quæst. lib. 1. q. 13.nu.3.& seq. Vnde Honori. & Theod. Imp.inquiunt in l.2.C.ne fisc.rem quam vend. euinc. Rectractare Fiscum, quod semel vendidit, æquitatis, honestatisque ratio non patitur. Per quem tex.Bal. in l.quod ex liberta. C. de oper. libert. di-
5 xit, † quòd ius honestatis exceptum est ab omni superioritate. Quibus accedat Alex.de Ales in 1.par.Sum.q.27.art.
6 1.in respons.ad ulti.ubi † Mos, inquit, mutatur; honestum autem permanet semper,quia simpliciter approbandum est. Et quoniam in hac materia absolutæ Principis potestatis magni est momenti,& ponderis,honesti consideratio;
7 sciendum est, † honestum, esse virtutis decorem,qui cum utilitate ita est côiunctus,vt separari nequeat. Honestum dicitur

citur,quod in se ipso habet vnde deside retur: vtile verò non habet in se vnde expetatur;sed expetitur solum sicut du cens ad alterum,seu propter aliquem finem consequendum. Et dicitur honestum quasi honoris status, idest,bonum per se,vel propter se diligibile,aut simpliciter,sicut Deus,aut secundum quid, vt sunt virtutes:quia in se habent vnde desiderentur.Inde Cic.in lib.de offi. honestum sic definit: Bonum honestum est illud,quod sua vi attrahit: & sua dignitate nos allicit ad sui amorem. Vide D. Thom.1.p.q.5.art.6. Quibus etiam addendum est, quòd cum Doctores, & iura,quæ ipsi adducunt, ostendere volũt, absolutam Principis potestatem;loquũtur tam de Sum.Pontifice, quàm de Imperatore,vt uidere est apud Dec.in c. 1. in 1.lect. nu.49.cum seq.de constit. post Innoc.in c.cum ad monasterium. nu. 3. de stat.mona. & post alios passim, & in Sum.Syluest.in §.Papa n.12.& sequen.ac etiam per Spec.in §.Nunc ostendendum num.42.cum plurib.seq.in tit.de lega.& per Mart.Nauar.in Apolog. de Reddit. q.3.n.6. uersi. Sexto idem probatur, & est glo.in c. quanto de translat. Vnde

Felin.

Felin.in c.cum non liceat n. 22. de præ-
præsum.inquit, Papatus, & Imperium
8 fraternizant. † Nam etsi Summus Pon
tifex vicem Dei gerat in terris, & pos-
sit multa, quæ Deus ipse potest, extrau.
Vnam sanctam de maior. & obedi. can.
maneat 24.q.1. aduertendum tamē est,
vt claue non errante operetur, glo. 2. in
c.quanto de iureiur. Ab.in c. venerabi-
lem.num.18.de elect.& in c.fin. num. 12.
de confir.util.uel inutil.Dec.in c.1.in.1.
lect.num.21.de constitu. & per Ias.in d.
consi.145.nu.3.lib.1.ac etiam per Cra-
9 ue.in consi.241.sub n.20. † Restringē-
da quippe sub ratione potestas est, ut in
quit D.Grego. ad Gudiscalcum Ducem
10 in lib.8.Registri Indict.3.cap.12† Hanc
tamen uicariā operam Imperator quo-
que Deo impendit in temporalibus, ut
dixi in.§. præced. Quod tamen intelli-
gendum est mediante populo, non autē
immediate, sicut Sum.Pont.Sot. de Iust.
& iur.lib.1.q.1. art.3. Ratio autem di-
uersitatis esse videtur, quia potestas re
gia naturali iure in populo deriuatur
ad Regem, siue Imperatorem: potestas
autem Papalis, siue Pontificia supra na
turam est, & diuino iure in persona vni

ca,

ca, non in cõmunitate primò est. quam rationem adducit Caiet. in 2. Apolog. de Comparat. auct. Papæ, & Concilij cap. 11. vers. 3. tradit late Didac. Couar. in lib. Pract. quæst. cap. 1. n. 2. & in reg. peccatum in 2. par. §. 9. nu. 6. uide Mart. Nauar. in c. nouit. in 3. not. num. 144. & nu. 88. & seq. de indic. omnino autẽ Robert. Bellar. Controuers. 5. lib. 3. cap. 6.
11 tom. 1. † Iuxta uero prædicta intelligenda sunt annotata in §. præceden. nu. 2. & 3. quæ passim Doctores adducunt, licet male; ut dixi in proœmio; ne dicã auro, & argento quandoque inseruientes, extorqueant; Princeps. s. factũ pro infecto habere potest, rerumque naturas mutare, & de nihilo aliquid facere. Item non licet disputare de potestate Principis, nec ei dici, Cur ita facis? Et omnia potest ex certa sciẽtia extra ius, & contra ius, positiuum scilicet, vt declarat Craue. de Antiq. temp. par. 1. in prin. n. 45. & in cons. 266. nu. 1. & differit in cõs. 241. n. 1. 2. 3. et 20. & per Rolãd. in cons. 100. n. 55. cũ plurib. seq. lib. 4. Et ita intelligendus est Rebuf. in Praxi. Benefic. in reg. De non toll. iur. quæs. glo. 6. n. 34. quando inquit: Ista absoluta potestas,

ſtas. eſt poteſtas, quæ verius diabolica dici poteſt; procedit enim a poteſtate iniurioſa; & eſt contra legem diuinam, contra legem naturalem; ciuilem, & canonicam. ideo qui illa utuntur ineffrenata dominatione; nec non conſultores eorum diabolici ſunt; quos; niſi reſipuerint, posſidebit Infernus, ubi erit fletus, & ſtridor dentium. intelligite qui conſulitis Principibus placentia: et vobis in futurum plurima horrenda præparatis. loquitur enim Rebuffus ſecundum improbatam illorum opinionem, qui voluerunt, Principem de poteſtate abſoluta ius tertij tollere poſſe, etiam ſine cauſa: non autem quando Princeps iuſte utitur poteſtate abſoluta ſupra ius poſitiuum. Quod quidem magis apparet ex ijs, quæ idem Rebuff. dicit in Cõcord. Franc. tit. de Reg. ad Præl. in ver. Plenitudine. vbi affirmat, quòd clauſula de plenitudine poteſtatis ſolet apponi in condendis legibus, ac in arduis; quæ operatur, vt videatur, Principem ſupra ius diſpenſare. c. propoſuit de conceſſ. præben. & clem. paſtoralis de re iud. Neque prædictis refragantur tradita per Alcia. in reſp. 109. num. 7. cum inquit,

quit, quòd plenitudo potestatis nihil aliud est, quàm violentia; licet Doctores modestiore vocabulo eam sic appellēt. & ideo Populus Romanus nunquam tali clausula est usus, nec in iure ciuili reperitur, secundum Bald. de Pac. Constā.
12 in ver. libellarie. † Et in Imperatorē translata est potestas legitima, & ordinaria, vt cōmodius Respublica administraretur. Nam Alcia. in d. respon. vim d. Clausulæ minime percepisse videtur. Clausula enim, De pletitudine potestatis intelligenda est, de plenitudine potestatis bonæ, & laudabilis, non vituperabilis, vel tyrannicæ: nam non dicitur Imperator posse, nisi quod de iure potest, vt inquit Bal. in consi. 345. n. 1. lib. 1. Quòd autem d. clausula adamusim nō reperiatur scripta in iure ciuili, neque expresse illa fuerit vsus Populus Romanus, prout inquit Alciat. etiam in tract. de Præsum. reg. 3. præs. 8. in fi. & ante eū Ias. in l. quamquam in. 1. not. C. de testa. & in consil. 145. sub nu. 3. lib. 1. Rip. in rub. de constit. et Fernand. Vasq. in lib. 1. Controuers. illust. cap. 26. nu. 24. hoc
13 nihil refert. † sufficit enim, id ipsum per alia verba satis nobis significatum,
atque

14 atque perſpicuum factum fuiſſe: † Effectus enim, non nudum nomen attendi debet. l. 2. §. ſi ſunt ſui. ff. ad Tertull. gl. in l. filius familias. §. 1. verſi. effectu. ff. quod cum eo. & omne dicitur tale, quale ex effectu perpenditur. l. ſed et ſi poſſeſſori. §. 1. ff. de iureiur. & per Bal. in conſi. 344. lib. 1. late autem per Crau. in conſi. 105. n. 2. ac deinceps. non enim forma verborum, ſed effectus rei animi conſilium detegit, vt ait Bal. in conſ. 95. lib. 3. Et includitur d. clauſula ſub illis verbis: Quod Principi placuit, legis habet vigorem; prout ad rem proprie accedendo reſpondet prudenter Bal. in d. ver. libellarie, quem refert, & approbat Euerard. in loc. A plenitudine poteſtatis, & Reſtaur. Caſtal. de Imperat. q. 100.
15 caſu 7. † Quod autem Alcia. inquit, in Imperatorem translatam eſſe legitimã poteſtatem per l. 1. ff. de conſtit. Princ. & ordinariam, per l. 2. §. nouisſime. ff. de orig. iur. et. l. 1. ff. de offic. præfec. nõ propterea ſequitur per iura, vtcunque per eum adducta, quin etiam plenitudo poteſtatis, vti legitima in Principem trans lata fuerit; præſertim verò ſecundũ noſtram conſiderationem, et iuxta intelle

ctum,

ctum, quem d.l.1.accõmodauimus. immo verò probatur hoc ipsũ dubio procul. præterea quid sibi vult illud, quod sæpe legitur apud Ciceronem, Liuium, & alios Romanæ antiquitatis scriptores: Senatus Censuit; Populus statuit. quid legum ipsa abrogatio, quam Populus Romanus ad libitum faciebat. quid eiusdem Populi in subiectos delinquentes vitæ, necisque potestas. quæ omnia plenitudinem potestatis, & quidem legitimæ significare perspicuum est, ex ijs præsertim quæ superius adduxi, atque demonstraui. Et quæ omnia in Imperatorem translata fuisse fatendum est, ex d.l.1.et ostendit Iulianus in d. l. 2. ff. de
16 orig.iur. † Quibus addiderim, quòd Princeps non debet vti plenitudine potestatis sine causa, vt dixit Inno.in cap. innotuit.n.5.de elect.quem refert, & sequitur Ias.in consi.145. nu.3 lib.1. præclare autem Andr.de Iser.in cap.1.§. similiter num.29.de capit. qui cur. vend. & in tit, quæ sint rega.in ver.Flumina.n. 7.& in ver. Vectigalia num.16.vbi uidẽdum est. Afflict.in d.§.similiter nu.15.& Bossi.tit.de Principe nu. 192. cum aliis adductis per Marc.Mant.in lib.2.Dialo.
cap.

17 cap.22.in prin.† Et confert, quòd pote‐
ſtate quamuis ampla, & abſoluta con‐
ceſſa, non cenſeri conceſſa quæ illicita
ſunt; Menoch.de Arbitr.Iud.quæſt.lib.1.
18 q. 6. n. 77. † Neque prædictis obſtat,
quòd nihil abſolutum cuiquam etiam
Principi iure ſit permiſſum, vt inquit
Didac. Couar.in lib.3. Variar. reſolut.
cap.6.num.8.adductus in §.6. Nam hoc
verum eſt, ſi conſideremus abſolutã ip‐
ſam potentiam uere, ac propriè (ſiue ple
nitudinem poteſtatis ſimpliciter vni‐
uerſalem, non reſtrictam, nec determi‐
natam, vt docet D. Thom. in 3.ſent.diſt.
37.art.4. ad Card.Hannibal.) quæ in Dei
ſola eſt potentia, vt inquit Marſil. Ficin.
in Comment.in Conui. Platonis orat.3.
19 cap.2. † Quinimo Deus ipſe abſolutã
potentiam alteri conferre non poteſt:
non enim poteſt facere alium Deũ æqua
lem ſibi: cum Deus ſit infinitus: & duæ
res infinitæ eſſe non poſſunt, vt demon‐
ſtrat Ariſt. in 3.Phiſyc.& tradunt Theo
logi in 1.ſenten.diſtin.43. Quæ quidem
abſoluta Principis potentia, licet ordi‐
naria ipſius Principis dici poſſe videa‐
tur, ſecundum Didac.in præd.loco; non
propterea ſequitur, quin abſoluta etiã
L recte

recte dici poſſit, ad differentiam. ſ. eius, qui definitam habet poteſtatem; et quia quando Princeps legibus humanis derogat, ſiue aduerſus humanas conſtitutiones diſpenſat; tunc eum recte quidem abſoluta potentia uti dicimus, atque cognoſcimus; dicat Fernand. Vaſq. et inculcet more ſuo quod ſibi lubet in cap.
10 26. Quæſt. Illuſtr. num. 2. † Quæ quidã ſuprema potentia, eſt aliud nihil, ex his quæ diximus, niſi abſoluta, & perpetua in Rempublicam auctoritas. Eſt autem dicta definitio eadem cum illa, quam de Regno abſoluto tradit Ariſt. in 3. Polit. cap. 12. in præced. 8. adductus; (poſitione, ideſt, ordine tantum differens) quando inquit, quòd Regnum abſolutum, eſt illud, in quo vnus aliquis ſtatuit de omnibus rebus, ſuam uoluntatem ſecutus: nec legem vllam habet, a qua nõ poſſit diſſentire. & continetur in l. 1. ff. de conſtit. Princ. (dicant alii quicquid uelint) quando Vlp. inquit: Quod Principi placuit legis habet vigorem: nam lege Regia, quæ de eius imperio lata fuit, populus ei, & in eum omne ſuum imperium & poteſtatem contulit. Sequitur igitur, ut uerum ſit id quod Doctores inquiũt;

nempe

22 nempe † quòd non tãtum Imperator, & Rex, sed etiam alij Principes, qui superiorem minime recognoscunt, absolutam hanc potentiam habent (licet hoc ualde controuersum esse videatur inter eos; ex iis, quæ tradit Felin. in cap. cum non liceat. num. 13. cum seq. de præscri.) Bar in l. infamem. num. 14. ff. de pub. iudic. & in l. continuus. §. cum quis. nu. 5. ff. de verb. oblig. & est decisio Pau. de Cas. in consi. 34. incip. Super primo dubio, quem Doctores passim adducunt. Ruin. consi. 24. num. 17. & cons. 37. num. 5. lib. 1. ac etiam cons. 200. nu. 2. lib. 2. tradunt. Ab. & Canonistæ in. c. cum Bertoldus de re iud. & in c. peruenerabilem, qui fil. sint leg. late Rip. in rub. de constit. nu. 7. & 8. Cagno. in procem. ff. nu. 12. Craue. in consi. 135. num. 2. Natt. cons. 661. nu. 18. lib. 4. et cons. 638. n. 40. lib. 3. Rolan. cõs. 91. n. 3. ac deinceps lib. 2. Alcia. de Præsump. reg. 3. præs. 8. num. 8. Curt. Iuni. cnn sil. 61. nu. 9. ubi communem dicit. Socin. Iuni. consi. 98. num. 1. lib. 3. vbi magis cõmunem enunciat, & Rolan. consi. 1. num. 50. lib. 3. cum aliis late cõgestis per Ant. Gab. tit. de Acq. poss. conclus. 2. num. 10. per Craue. de Antiq. Tempo. par. 4. sect.

Materia ista n.72. cum seq. vbi demonstrat etiam, quòd ista communis opinio
23 vera est. † Idem dicunt de Ciuitatibus, quæ liberæ sunt, quòd.s. iura absoluti Principis habeant per tex. in l. prohiberi. §, plane cum seq. ff. quod ui, aut clã, Bar. in d.l. infamem num. 14. Dec. consil. 534. n. 2. ubi de cõmuni opinione attestatur, Ant. Gab. vbi supra in fine num. cum aliis late adductis in vtroque casu per Andre. Gail. in lib. 2. Pract. obseruat. ca. 57. num. 7. & in lib. 1. de Pac. pub. nu. 10. & 11. et videndus est Caccialup. in repet. l. imperium. num. 34. ff. de iurisd. om. iud.
24 † Sequitur ẽt, quòd Princeps circa ius dispensare possit; distinguendo tamen secundũ Doctores hoc modo: Aut Princeps vult dispensare circa ius naturale sine iusta causa, & non potest. Didac. Couar. in 2. par. Epit. cap. 6. §. 9. nu. 8. Aut circa ius positiuum, & potest, etiam sine causa, vt per Feli. in cap. ad audientiam.
25 2. num. 10. de rescri, † licet Doctores non recte loquantur, cum inquiũt; Principem dispensare posse circa ius naturale, quod quidem immutabile est. Eorum opinio procedere potest, si dispensatio late, et impropriè summatur, hoc est, si

ad

ad interpretationem, uel declaratione referatur, vt monuit Didac. in d. §. 9. nu. 2. & seq. & Parif. in consi. 68. nu. 194. lib. 4. Id quod ad interpretationem, quæ ex æquitate fit, minime trahendum est; nõ enim iustum naturale vllam exposcit, immo nec admittit æquitatem. ratio est, quam affert Albert. Bolog. in lib. de leg. Iur. et Aequit. cap. 31. num. 5. quia si etiam in iuris naturalis interpretatione adhibendam esse æquitatem concederemus, cogeremur ea ratione fateri, peccare Naturam, atque humana emẽdatione indigere. at hoc fieri non potest: siquidem, ut docet Auerroes lib. 12. Metaph, a Deo summo, et opt. tota Natura dirigitur; quem peccare, nec velle, nec posse compertissimum est. Quod ipsum ea quoq. ratione confirmatur, quia si æquum, & bonum præter legem semper est: lex verò naturalis ea plane taci to monitu nobis præcipit, atque suggerit, quæ ad piè, sanctèque, & honeste viuendum necessaria sunt; consequẽs certe est, hoc quod æquum, & bonum appellamus, nullo modo posse ad legem naturalem accommodari. Impropriè etiam, & non bene loquũtur Doctores;

quando inquiunt, quòd in ius gentium cadit dispensatio; confundentes siquidem ius gentium cum iure naturali, ut uidere est post alios passim apud Sot. de Iust.& Iur.lib.3.q. 1. art.3. et Couar. lib. 3. Variar. resolut. capit. 6. num. 8. (licet uenia digni esse uideantur: nam & Iureconsulti in titu. ff. de Iustit. & iur. Iustinianus Inst. de Iur. natur. & de rer.diuisi.§.singulorum, &Gratianus in can.ius autem naturale dist. 1. ius gentium cum iure naturali confundunt) cum tamen ius gentium sub humano potius,quàm sub naturali iure contineatur,vt ostēditMedina in 1.2.D.Th.q.95. art.4.qui melius,ac enodatius quàm cæteri,quos viderim, rem istam maxime
16 dubiam; † Vtrum .s. ius gentium sub iure ciuili an potius sub iure naturali cōtineatur, ex ijs quæ tradit Albert. Botogn. in lib. de lege Iur. & Aequit. cap. 17.cum plurib. seq. vbi multum se torquet; explicat, & claram facit hoc modo: Quædam deducuntur ex principijs Naturæ necessariò,necessitate absoluta:quædam vero,facta quadam suppositione.prima illa pertinent ad legem Naturæ;postrema uero ad ius gētium spectant.

ctant. Adhibitis exemplis illuſtremus rem; Ad conſeruandum genus humanum neceſſaria eſt ſimpliciter & abſolute coniunctio maris, & fœminæ; quæ matrimonium eſt: vinculum perpetuũ, & indiſſolubile, neceſſarium omnino, vt proles humana ſuſcipiatur, & commode educari poſsit. et ideo hæc coniunctio eſt de iure naturali. cæterum conſiderando, quòd homines, vt in pluribus, ſunt perfidi, & abutuntur bonis matrimonij, introductæ ſunt iure gentium leges nuptiarum, quibus celebretur cõtractus, teſtibus adhibitis. Eſt aliud exemplnm; Neceſſarium eſt ſecundum naturam humanam, vt pecora alantur, & vt ſuppetat victus hominibus; quòd agri colantur. cæterum; præſuppoſita imbecillitate naturæ humanæ, quæ poſt peccatum manſit infecta, & magis inclinata ad bonum proprium, quàm ad bonum commune; neceſſarium fuit ex iure gentium introducere diuiſionem agrorum, et poſſeſsionum, et omnibus rebus diuiſis, neceſſariũ fuit, quòd quædam pro alijs commutarentur; et ſic iure gentium introductus fuit numus. Ex hoc ſequitur, quòd iuſgentium medium

est inter ius naturale, et ius ciuile, et quoniam medium participat naturam extremorum, partim conuenit cum iure naturali, et partim cum iure ciuili. Conuenit cum ius naturali, quia est cōmune cum omnibus nationibus; cum iure ciuili, quia fit consensu omnium populorum, expresso, vel tacito; et non instinctu naturæ. Sequitur secundò, quòd ius gentium simpliciter pertinet ad ius humanum propter rationem modò assignatam. Sequitur tertiò, quòd ius gentium potest aboleri auctoritate Reip. nam diuisio rerum, vt ante dictum est, introducta fuit iure gentium: constat autem, quòd in primordio Ecclesiæ tota fidelium multitudo habebat omnia in communi. Rursus ius gentium introduxit, quòd victi seruiant victori: at lege Ecclesiastica statutũ est, quod Christiani capti in bello, serui non sint. Vltimò sequitur, quòd ius gentium in nullo iuri naturali derogare potest: quapropter in extrema necessitate omnia sunt communia: in tali enim casu quisque tenetur iure naturali vitam tueri: ideo diuisio rerum, iure gentium introducta, huic iuri derogare non potest. ita Me-

dina,

dina, quicquid dixerit Sot. lib. 2. de Iust. et iur. q. 1. art. 4. cui optime quidem respondet Medina; eiq. addito notata per Rober. Bellarmi. Controuers. 5. de Matrimo. sacram. cap. 27. tom. 2. Sed si in humano iure Princeps dispenset, nulla causa subsistente, eius relaxatio tenet, et valet; licet male faciat, eam conce-
27 dendo. † Et ratio est illa, quam Doctores post Innoc. in c. cum ad Monasteriū de sta. mona. et post. glo. in l. relegati. ff. de pœn. passim assignant; nempe uoluntas eius, ut late per Didac. Couar. in præd. §. 9. num. 10. Huic tamen rationi refragari videtur Card. Contarenus de Pot. est. Pontificis super cōposit. ubi ita inquit: Non igitur pro arbitrio constituat leges Pontifex, nō pro arbitrio dispenset: sed sequatur regulam rationis naturalis, regulam diuinorum præceptorum, regulā charitatis; quæ in Deū omnia dirigit, et ad bonum commune, quod est maxime diuinum, ad bonum tandem proximi cuiusque secundum Deum. Nec putent, addit, hi Iurisperiti, ius positiuum esse arbitrarium: sed dependere a iure naturali: nihilque aliud esse ius positiuum, quàm determina-

tionem

tionem quandam iuris naturalis, seu diuinorum præceptorum ad tempus, ad locos, ad personas, statumque rerũ; quæ prudenter considerata efficiunt, vt constitui lex debeat, et in diuersis Prouinciis leges etiam sint constituẽdæ diuersæ. itemque pro mutatione temporis, et rerum status leges debeant abrogari. similiter, inquit, in dispensatione in legibus voluntas nõ debet esse regula, sed qualitas illius personæ, occasio, mutatio rerum, et temporum: quibus prudẽter consideratis, ratione illa naturali, Dei gratia, charitate, quæ maxima debet esse in animo Pontificis; Pontifex re
28 ćte dispensat in lege scripta. † Sic Aristot. inquit in Ethic. lib. 5, cap. 10. quòd æquum naturale est melius iusto legitimo, et quòd ut in paucioribus facit cõtra iustum legitimum, illudque corrigit: hoc est ius positiuum; hæc est eius natura: non autem est ius uoluntariũ,
29 ut perhibent hi Iurisperiti: † quoniam radices ueræ doctrinæ, et Christianæ, et Philosophiæ ignorant. ita Contarenus. Verùm enim uerò, si res diligenter consideretur, dicendum est, Contarenum de dispensatione recte locutum, ut per

D.Tho.

D.Thom.1.2.q.92.art.5.et Iurisperitos 30 minime erraſſe. † Non enim Iurisperiti affirmant, voluntatem in dispensatione in legibus regulam eſſe debere, ſed rationem; quam in uoluntate eſſe affirmant; ut late oſtendimus in §. præced. Plures enim cauſæ diſpenſandi, Iuriſperitis minime incognitæ, habentur in 1. q.7. ubique; quas diſtincte ponit Sum.Syluestr. in §.Diſpẽſatio cum aliis, de quibus per eum.num.3. et docet Pet. de Ancha.in repet.c.1.num.2.in 2.oppo ſit.de conſtit. Præterea quia Iuriſperiti aſtruunt, Principem diſpenſando abſq; cauſa, et regula rationis, etiam in lege humana peccare quoad Deum, ſeu in foro conſcientiæ: et quod Princeps nõ debet uti poteſtate abſoluta ſine cauſa, quam tamen peccandi licentiam Principem minime habere, generatim dixit Bald.in l.1.in 3.lect.ff.de conſtit. Princ. Bene uerũ eſt, quod Doctores inquiunt, Principem diſpenſare poſſe in lege humana ad libitum ex uoluntate ſua, etiã ſine iuſta cauſa, hoc eſt, diſpenſationem ipſam ualere ipſo iure, ut inquit Naua. in ſuo Manua.prælud.9.num.11.et eſt aſſertio Caiet.in Opuſc.de Auct.Papæ, et

Con-

31 Concilij cap. 12. in fine. † Nam licet Princeps male faciat, et peccet quoad Deum, has elargiendo dispensationes; actus tamen ex eo secutus ualidus est, et tenet, ut diximus, et demonstrat late Caietanus (Quicquid dicat Gigas de Pensionibus.q.6.) in Comment. D. Tho.in 1.2.q.96.ar.5.in vlt.dubio,vbi late docet,ratiōē huiusce rei fūdari in auctoritate ipsius Principis;qua potest legem abrogare,& in ea absque causa dispensare;ad quem Contarenus, uir alioquin doctissimus, in Iurisperitos vehementer inuectus, minime respexit; neque vidit Ab. declarantem Innoc.in ca. quoad monasterium de sta.mona. quando in c.de multa n.10.de præben.ita inquit: Quòd Sum.Pontifex possit supra ius positiuum dispensare ex sola voluntate; procedit quoad Ecclesiam militātem:quia non licet de suo iudicio iudicare,siue quia nemini est licitum disputare,an Papa licite,& bene dispenset: secus tamen quoad Deum:nam nō debet relaxare ius fundatum super bono publico,cū teneatur ex officio pascere oues suas, & facere sicut bonus dispensator; & quātum potest,se conformare cū uo-

luntate

lnntate Dei; & declarat etiam in c. per venerabilem num.4.qui fil.ſint leg. et in c.quæ in Eccleſiarum, num. 17. de Conſtitut. & in c.ad hæc num.4.de præben. cui adde can. cuncta per Mundum. 9.q. 3.Alio etiam modo declarat Fort. Garzi.in l.Gallus. §. et quid ſi tantum num. 298.ff.de lib.et poſthu.inquit enim: Sed Innocentius intelligit, quòd tacite ſubſit cauſa,idque ibidem ſe oſtendere profitetur Garzias num.302.Ac ne hoc quidem videtur mihi ſilentio prætereundũ,quòd etſi cauſa iuſta præſumi videatur in Principe,etiam in his, ſuper quibus Princeps libere diſponere non poteſt,& communis videatur opinio,prout atteſtatur Iaſ. in l. ſi teſtamentum in priñ.C,de teſtá.Corne.in conſi.60.num. 21.lib.2.Ant.Gabriel.tit.de iur.quæſ.cōcluſ.3.num.4.uerſi.contrariam in principali concluſione,& cumulat late Fernand.Vaſq. in lib. 1. Controuerſ.Illuſtr.
32 cap.25.num.17. † Attamen contraria opinio,quòd.ſ.iuſta cauſa non præſumatur in Principe,uerior eſt, & meliorib. rationibus fundata; et cui meritò inhærendum eſt:ſi enim iuſta cauſa præſumeretur in Principe,ſequeretur, quòd per indirectum

indirectum ius alteri quæsitum, etiam si ne causa tolleretur, cũ possibile sit, causam præsumptam in Principe, uel ab eo expressam in veritate minime subesse, prout recte quidem inquit Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, nu. 89. versi. in quo corrolario de cõstit. ubi affirmat, quòd licet contraria opinio auctoritatibus Doctorum fundata sit, non tamen in iure probatur. et approbat constanter rationem prædictam Dec. inibi, nu. 108. et Rip. in c. 1. num. 7. de rescrip. vbi eadem ratione adductus, inquit: Non sufficit, expressam esse causam, sed necesse est, quòd probetur, quòd illa causa sit vera. Et ad dictam rationem minime respon deri posse affirmat Bossi. tit. de Principe num. 189. et veram esse ostendit Craue. de Antiq. Temp. par. 1. in prin. nu. 20. usque ad num. 38. vbi rationes latius videri poterunt, et in consi. 135. sub n. 42. & in consi. 171. num. 11. Et pulchre Fortu. Garzi. in d. §. et quid si tantum num. 302. Idcirco tenenda, & amplectenda
33 est isthæc opinio. † Non enim ex multitudine auctorum, sed ex ratione ius constituendum est l. 1. §. sed neque. C. de vet. iur. enucle. et inquit Dominus. Nec

in

in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt a vero deuies, Exod.23. ponit Rip. in rub. de constit. num. 17. in fin. nu. & pulchre per Pinel. & addit in l.2. in 1. par. cap.4. num.43. C. de rescind. vendit. Et iustius, et æquius est, illi sententiæ inhærere, quæ melioribus rationibus fulcitur, etiam si Imperator sit in opinione contraria, vt dixit Ang. in consi. 170. per l. Aemilius. ff. de mino. quē refert Natt. in consil. 120. num. 1. lib. 1. & non solùm vnius, aut alterius doctoris, sed communis maiorum sententia, iampridem recepta, deferi debet, vbi meliori ratione conuincitur; id quod iudex acutissimi iudicicij perspiciet, vt inquit Ioan. And. ab omnibus approbatus in c. 1. de constit. vbi Ab. num. 15. Cui addo Plinium 2. adductum a Panor. in c. Ecclesia vestra. 2. de Elect. in vlt. not. inquit enim quòd in consiliis non debent solùm numerari personæ, sed ponderari sententiæ: cum nihil sit tam inæquale, quàm vbi impar est prudentia, sit par ius, cum latè, et signanter congestis per Andre. ab Exea in c. cum omnes. num. 287. de constitut. vbi videndum est; et omnino Lancel. Polit. in repet. l. filium, quem a-

bentemh

bentem.num.150.& 151.C. fami. erciscun. Et quòd opinio communis non sit attendenda, si opinio paucorum melioribus, & solidis fundamentis sit munita, vltra superius adducta, tradit egregie Curt.Iuni.in consi.63.num.3.ubi cō munem dicit, late Plaut.in Rub.de ver. oblig.lib.1.cap.1.num.7.vbi communem quoque fatetur, & Ant. Gab.tit. de senten.conclus.7.num.28.29. & 30. Accedat autem prædictis doctissimus, & consumatissimus Mart. Nauar. in suo Manua.cap.27.num.286.ubi ita not. inquit. Non videtur una opinio appellanda cōmunis ad effectum præiudicandi alteri, eo solo, quòd plures eam sequuntur; tāquam oues aliæ alias, quæ præcedunt sine iudicio sequentes. communiorem.n. ad hoc existimarem illam, quam sex, uel septem auctores clasfici, rem ex professo tractantes, assererent, quàm probatā a quinquaginta, sola fere auctoritate priorum ductis. quin et arbitror utrāq; ad hoc posse dici communem, quando utraque habet octo, uel decem assertores graues, & cum iudicio eam delegentes. quo fit, ut non sit multum laudanda diligentia quorūdam recentiorum, in-

quirentium,

quirentium, vtrum teneant plures; doctrina enim præfata Ioan. Andr. in c. 1. de constit. de sequenda communi, intelligenda videtur, cum pauci respectu aliorum teneant contrarium. verba sunt Nauar. qui idem repetit in commentar. de Vsuris num. 103. in fin. num. Cui addo Rolan. late in consil. 41. num. 34. lib. 4. et Hier. Gabriel. in consil. 100. nu. 24. & in consil. 101. num. 11. lib. 2. quicquid, inferciés verba, dicat Coratius in tract. de communi opi. lib. 1. tit. 4. Vt enim ait Cic. de Natura Deorum, non tam auctoritas in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. nocet uerò plerumque his, qui dicere volunt, àuctoritas eorum, a quibus instituuntur: desinunt enim suum iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo, quem probant, iudicatum vident. vnde probare non soleo id, quod de Pythagoreis accepimus; quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, cum quæreretur, quare ita esset; respondere solitos: Ipse dixit: ipse autem erat Pythagoras. tantum opinio præiudicata potuit; vt etiam sine ratione valeret auctoritas. hucusque Cicero. Et Dinon Tarentinorum Dux, vir

bello præclarus, cum Præco dixisset: Hæc sententia suffragia habet plura; subiecit: Hæc autem meliora. et pauciorum sententiam iussit ratam esse, vt auctor est Appollodorus in Rhytino. Vnde tractum est prouerbium: Isthæc rata esto, ut in lib. Quæst. Græcarum refert Plutarchus. Vnde recte quidem dixit Bal. in procem. feud. num. 1. post Celsum in l. sed an ultro. §. 1. ff. de neg. gest. Deridendum est, quod ratione non fundatur. Est autem prudentum ingenuorum. ac illustrium virorum; ne, rebus semel acceptis, seruiliter inhærescãt, ut ait Theodoritus de Curat. Græcarum affect. Et Socrates Critoni: Ego autem non modo nunc, sed semper talis esse cupio, ut nulli quidem meorum magis parẽdum, quàm Rationi existimem. Et Diuus Augustinus Episto. 19. et in lib. 2. cap. 3. de Baptis. cont. Donat. Solis libris canonicis hunc honorem defert, vt absque delectu legantur; quibus nulla inesse falsitas potest. Quibus accedat Medina in 1. 2. D. Thom. q. 19 art. 6. versi. Cæterum, vbi ita inquit: Opinio non dicitur probabilis, ex eo quòd in eius fauorem adducantur rationes apparentes, et quòd
habeat

habeat aſſertores,& defēſores.nam iſto pacto errores eſſent opiniones probabiles.ſed ea opinio probabilis eſt,quā aſſerunt viri ſapiẽtes, et confirmant optima argumenta; quæ ſequi nihil improbabile eſt; ita definit Ariſt. 1. Topicor. cap. 1.& 2.Ethic.cap.4.Huius autem rei (inuolutæ quidem indoctis: eruditis verò manifeſtæ) notitia aperienda eſt magis ex iis, quæ dicit Caiet. in Summul. in ver.Opinione vti;ubi docte,et ſignāter ita inquit: Non enim aliquid opinione tenetur, quia diuerſi Doctores contraria ſentiunt: quoniam cum huiuſmodi contrarietate ſtat, quòd vna pars ſit ratione ſufficiente ad moralem certitudinem fulta; et iam uon eſt opinio apud capientes rationem; ſed quia neſciunt multi diſcernere inter certitudinem moralem,et mathematicam,omnia quodammodo locant ſob opinione. ita Caietanus. Neque Platonē in Gorgia præteribimus,ubi ita inqt: Nihil tā perniciosum hominibus arbitror,quàm opinionem falſam, præſertim circa iuſtum, & iniuſtum. Diuiditur enim opinio in ueram,& falſam ſecundum Ariſt. 6.Ethic.cap.9.& in calce.1.Poſt. Sed ne-

que defuerunt complures auctores, qui in hac eadem opinione fuerunt, vt.ſ.iuſta cauſa in Principe non præſumatur, relati per Crane.in præcit.loco,& latiſſime Antó. Gabri.in d. concluſ. 3. de iure quæſ.n.1.quibus addo clarisſimũ Sylue. Aldobrand.tot præclarisſimorum filiorum parentę in addit.ad Dec. in c.quæ in Eccleſiarũ ſub n.90.de cõſtit.late Poſtil.ad Alex.in conſil.2.num.20.lib.1.Vr ſil. ad Afflict. deciſ.14.num.11.ubi adducit Tiraq.de Retra.Ligna.§.1.glo.14. n. 49.& per And.Gail in lib.2.Pract.obſer. cap.58.Nec minus Clasſici(iuxta tradita a Mart. Nauar.& per Alciat. de Præſumpti.reg.1.præſ.51.num.3.& 4.ac etiã per Ant.Gab: tit. de Teſtib,concluſ.4.n. 86.) qui rẽ hanc exprofeſſo pertractãt, prout Bal.Ab.Felin. et Dec. in d. c. quæ in Eccleſiarum,Iaſ.in d.l.ſi teſtamentũ, et in l.quominus. ff.de flumi.Fulgoſ.in l. fin.C.ſi cont.ius, vel util.pub.Aret.Soci. et Garzi.in l.Gallus.§.et quid ſi tantum. ff.de lib.et poſthu.Alcia.reg.3.præſ. 8. & Craue.de Antiq.Temp.in princ. Quinimo quàm plures affirmant,hanc eandẽ opinionem communem eſſe,prout Abb. in d.c. quæ in eccleſiarum.quem refert.

&

& optime comprobat Rolan.in con.35. nu.15.lib.4.Claud.de Seysel.in l. ut uim. num.13.ff. de Iust.& iur.& communiorē dicit Alcia.d.præf 8.num.4,quem approbat Soatez.in Thesa.recept.sentent.litera.C.num.31.& magis communem asseuerat Craue.vbi supra.num.32.quem sequitur Thobi.Noni.in consil. 89. nu.24. ab omnibus autem approbatam ait Menochi.de recup.poss.in 8.Remed.nu. 63. et in Camera Imperiali receptam attestatur And.Gail in d.obseruat.58.nu. 1. Vnde non uidetur ulterius dubitandū, prout de auctoritate Rotæ dixit Craue. in cons.17. sub.num. 5.& communiorem dicit etiam Paris.in consi.101.n.7.lib.1. cum aliis,de quibus per Bursat.in consi. 188. nu.38.lib.2.& per Seraphi.in tract. de Priuileg. Iuram. priuil. 40. num. 3.

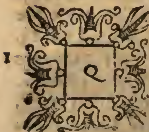
34 † Etiam quando Princeps præiudicat in iure quæsito ministerio iuris ciuilis, iuxta notata in §.6.num. 16. quibus addo nouissime Menochi. de Præsum. lib. 2.præs.10.n.23.ubi ueram,& receptam, & nu.52.veriorem, & receptiorem Doctorum sententiam enunciat, & nu. 62.

35 † Etiam quando Princeps allegauit iustam & legitimam causam.

SVMMARIVM.

1 *Augusta legibus soluta non est.*
2 *Princeps eadem Augustæ priuilegia tribuit, quæ & ipse habet.*
3 *Vxores splendent honore Mariti.*

.§. NONVS.

1 QVID autem dicemus in Augusta, hoc est in vxore Principis; † Et eam legibus solutam non esse, sed ut reliquum hominum genus obstringi, uerius est, d. l. Princeps, & l. 1. C. de conduct. & procur. præd. dom. Aug.
2 lib. 11 † Plane licet Augusta legibus soluta nō sit, Princeps tamen eadē illi priuilegia tribuit, quæ & ipse habet d. l. Princeps, & l. Fiscus. §. fi. ff. de iur. fisci. et est
3 ratio, † quia splendent honore mariti vxores. l. fœminæ. ff. de Sena. l. uxores. C. de dig. lib. 12. Ita recte quidem, & elegāter inquit Corras. lib. 2. Miscell. cap. 25. cui ultimo loco adde Tiraq. de Nobilit. cap. 18. vbique. LAVS DEO.

FINIS.

Commentarius hic est satis eruditus,& nihil continet, quod fidei,aut moribus aduersetur emendata sunt in eo aliqua de auctoris consensu; ac proinde ille imprimi posse censeo. Romæ 5. Ianuarij 1594.

M. A. Massa.

Vidi, et legi hæc Commentaria;& nihil fidei Catholicæ, aut moribus dissonum in eis reperi. Immo admodum docta sunt, & multum vtilia fore legentibus censeo. Romæ 21. Ianuarii anni 1594.

Fr. Bernardinus de Agorretta, Procurator Generalis Congregationis S. Bernardi Hispaniarum, ordinis Cisterciensis. Romæ 21. Ianuarij. 1594.

INDEX.

A

stam

Gn.

G

H

I

Obie-

O

P

Po-

Prin-

Ratio

Regnum

Symbo-

F I N I S.

ERRATA.

17 iulit tulit 33 Cui + Cui 34 comprehendi. comprehendit. 37 sine iura sine iure 40 honos honor fiei fieri 49 fœlices felices 71 Gubernatos Gubernator 72 saxum. saxum 79 orig. iur. orig. iur.) 80 Tasq. Vasq.

97 dicunt.n.multa, sed inepte quidem, qualia sunt (vt ipsi dicunt, sed inepte quidem, qualia alia multa)

106 fit, fit, 124 Theologis Theologia 130 seruus. seruus 136 & nu. 15.& nu.2.15. 149 35 33. 153 hònesto, honesto, 162 Quæ quidam Quæ quidem 164 Sequitur ēt, quòd Sequitur etiam, vt

